

”Kamppailu asumisesta”

Helsingin asuntopula 1950-luvulta 1970-luvulle
politiikkana, kokemuksena ja muistina

Jori Topias Pyykkö

Helsingin yliopisto
Valtiotieteellinen tiedekunta

Talous- ja sosiaalhistoria

Pro gradu -tutkielma

Huhtikuu 2018

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Valtiotieteellinen tiedekunta		Laitos – Institution – Department	
Tekijä – Författare – Author Jori Pyykkö			
Työn nimi – Arbetets titel – Title "Kamppailu asumisesta" – Helsingin asuntopula 1950-luvulta 1970-luvulle politiikkana, kokemuksena ja muistina			
Oppiaine – Läroämne – Subject Talous- ja sosiaalihistoria			
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu -tutkielma		Aika – Datum – Month and year Huhtikuu 2018	
		Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 91 + 6	
Tiivistelmä – Referat – Abstract			
<p>Tutkimus käsittelee Helsingin asuntopulaa aikana, jolloin sodanjälkeinen välitön jälleenrakennuskausi oli päättynyt, kunnallinen asuntotuotanto ja politiikka aktivoituivat ja maalta kaupunkiin kohdistunut suuri muutto käynnistyi. Vuoden 1946 suuren alueellituksen myötä Helsingin pinta-ala kasvoi 475 prosenttia ja liitosta seuranneen kymmenen vuoden aikana kaupungin väkiluku kasvoi yli 20 prosenttia. Sodanjälkeinen välitön asuntorakentaminen keskittyi maaseudulle, mikä johti väestökeskuksissa vallinneeseen asuntopulaan. Seuraavan haasteen kaupungille loi yhteiskunnan rakennemuutos ja voimistunut maaltamuutto, sillä Helsingin seudun väkiluku kasvoi 1960-luvulla noin 170 000 hengellä. Asuntopulaa tarkastellaan tutkimuksessa yhtäältä yksilön selviytymisen ja toisaalta kunnallisen asunnonjakopolitiikan kautta. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millaista Helsingin asunnonjakopolitiikka oli hyvinvointivaltion rakennuskauden aikana ja miten helsinkiläiset itse kokevat ja muistavat asuntopulan.</p> <p>Tutkimuksen aineiston muodostaa kaksi aineistokokonaisuutta. Ensimmäisenä aineistokokonaisuutena toimivat Helsingin kaupungin kunnalliskertomuksista kerätyt, kaupunginvaltuustossa käydyt kunnallista asunnonjakoa käsittelevät keskustelut sekä asunnonjakotoimikunnan vuosikertomukset. Toinen aineistokokonaisuus on kerätty Museoviraston kyselylehden vuonna 1994 julkaisemasta sodanjälkeistä asuntopulaa käsittelevän keruukilpailun kyselyvastauksia. Ensimmäistä aineistokokonaisuutta käytetään asuntopolitiikan tarkasteluun ja toisen aineistokokonaisuuden avulla tutkitaan kaupunkilaisten muistoja ja kokemuksia. Molemmat aineistokokonaisuudet on käsitelty Atlas.ti-ohjelmalla laadullisen sisällönanalyysin ja muistitietotutkimuksen periaatteita noudattaen.</p> <p>Tutkimus osoittaa, että kaupungin harjoittama asuntopolitiikka oli tarkasteluajanjakson aikana luonteeltaan asukkaita jaotteluvaa. Kaupunginvaltuustossa käydyissä keskusteluissa huomio keskittyi erilaisten ihmisryhmien, kuten vanhusten, lapsiperheiden, hädättyjen, romaniperheiden ja yksinäisten kaupunkilaisten asumisen järjestelyyn. Tutkimus yhtyy aiempaan tutkimuskirjallisuuteen, jossa todetaan, että vakinaiset palkkatulot omaavat lapsiperheet pärjäsivät parhaiten asuntomarkkinoilla. Kaupunginvaltuutetut pyrkivät aloitteissaan parantamaan edellä mainittujen ihmisryhmien asuinoloja, mutta kaupungin viranomaiset suhtautuivat aloitteisiin pääasiassa kriittisesti. Kaupunkilaisten omat kokemukset asuntopulassa elämisestä muodostavat kolmivaiheisen asumispolun mallin. Kaupunkiin muutettaessa sukulaisten ja tuttavien muodostama sosiaalinen turvaverkosto oli merkittävä apu asunnonsaannissa. Toisessa vaiheessa asuntopolulla edettiin erilaisten vaiheiden kautta ensimmäisestä alivuokralaisasunnosta päävuokralaisiksi ja omistusasuntoihin. Asumispolun kolmannessa vaiheessa kaupunkilaiset joko jäivät kaupunkiin tai muuttivat sieltä pois. Kaupunkilaisten selviytyminen asuntomarkkinoilla perustui pääasiassa kahteen pääpiirteeseen: itsenäiseen selviytymiseen sekä sosiaalisen turvaverkoston olemassaoloon. Kaupunkiin asunnon tarjoajana suhtauduttiin usein kriittisesti.</p> <p>Tutkimus ajoittuu aikakaudelle, jolloin nykypäiväinen hyvinvointivaltio oli rakentumassa. Kaupunginvaltuutettujen aloitteista on jo kuitenkin huomattavissa hyvinvointivaltioajattelulle ominaisia piirteitä, sillä valtuutetut pyrkivät aloitteillaan parantamaan erityisesti heikoimmassa asemassa olevien kansalaisten asuinoloja. Kaupunkilaiset eivät itse vielä eläneet hyvinvointivaltiossa, vaan kaupungissa, jossa selvitettiin omin avuin tai läheisten turvin.</p> <p>Tämä tutkimus syventää 1900-luvun jälkipuolen Helsingin asuntopulan ja kaupungissa asumisen historiallista tuntemusta. Aiemmasta tutkimuksesta poiketen tutkimus täydentää tutkimusaihetta erityisesti asukkaiden kokemusten osalta.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords sosiaalihistoria, kaupunkihistoria, asuntopula, asuntopolitiikka, hyvinvointivaltio, rakennemuutos, muistitieto			

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
1.1. Tutkimusongelma, -kysymykset ja aikarajaus	3
1.2. Aiempi tutkimus	5
1.3. Teoreettinen viitekehys ja käsitteet	9
1.3.1. Hyvinvointivaltio	9
1.3.2. Asumispolku	13
1.4. Tutkimusaineistot	16
1.4.1. Helsingin kaupungin kunnalliskertomukset.....	16
1.4.2. Museoviraston kyselylehden asuntopula-kyselyn kyselyvastaukset	18
1.5. Menetelmät	21
2. Asuntopula rakenteellisena ilmiönä	25
2.1. Helsingin asuntopula – ikiaikainen ongelma?	25
2.2. Sodan jälkeinen aika, asuntopula ja suuri muutto	27
3. Kunnallinen asunnonjakopolitiikka	33
3.1. Aloitteet kaupunginvaltuustossa – huomio asumisen epäkohdissa	33
3.1.1. Vanhukset.....	34
3.1.2. Häädetyt	39
3.1.3. Lapsiperheet.....	41
3.1.4. Romaniperheet.....	46
3.1.5. Yksinäiset, asunnontuotannosta ja -jaosta	48
3.2. Asunnonjakotoimikunnan asuntojen jako-ohjeet tarkasteluajanjaksolla	52
3.3. Asunnonjaon toteutuminen	55
3.4. Yhteenveto	59
4. Asuntopula asukkaan ja kaupunkilaisen näkökulmasta	62
4.1. Kaupunkiin saapuminen ja ensiaskeleet	62
4.2. Selviytymiskamppailuja	66
4.3. Vakiintuminen ja vaihtoehdot	75
4.4. Yhteenveto	79
5. Johtopäätökset	81
6. Lähteet ja kirjallisuus	87
6.1. Arkistolähteet	87
6.2. Painetut lähteet	87
6.3. Kirjallisuus ja tieteelliset artikkelit	87
6.5. Verkkolähteet	90
Liitteet	

1. Johdanto

Historiantutkija Laura Kolbe totesi Ylelle antamassaan haastattelussa vuonna 2009:

Vuosisadan [1900-luvun] alussa puhuttiin keskiluokan asuntopulmasta ja tänään puhutaan lapsiperheisen asuntotarpeesta. Kysymys on samasta asiasta, eli meillä ei ole tarpeeksi tilavia asuntoja perheiden käyttöön.¹

Krooninen asuntopula on ollut yksi Helsingin 1900-luvun keskeisimpiä pulmia. Professori Harry Schulman totesi vuonna 2002 Erkki Korhosen *Asunnottomuus Helsingissä* –teoksen johdannossa, että asunnottomuus on erityisesti Helsinkiä koskeva ongelma ja että melkein puolet suomalaisista asunnottomista asuvat Helsingissä². Kaupungin väkiluku kasvoi tasaisesti 1970-lukuun asti, minkä jälkeen se kääntyi laskuun, kun muutto-liike suuntautui Espooseen ja Vantaalle parantuneiden liikenneyhteyksien johdosta.³ Pääkaupunkien asuntopula on ollut myös yleiseurooppalaisella tasolla laaja haaste, erityisesti toisen maailmansodan jälkeisenä aikana. Suomessa toinen maailmasota aiheutti Karjalan aluemenetysten myötä suurta muuttopainetta, kun noin 11 prosenttia väestöstä oli asutettava uudestaan⁴. Helsingin suurpommituksen tuhosivat tai vahingoittivat kaupungin rakennuskannasta noin kuusi prosenttia⁵. Kaupunki- ja teollisuus-

---

¹ Lindfors, Jukka (19.10.2009, julkaistu verkossa 21.10.2009): *Lähiöt*. Ohjelmasta Elävä arkisto 3: Urbanismi. Yleisradion Elävä arkisto <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2009/10/21/laura-kolbe-ja-kaupungistuva-suomi>, haettu 8.3.2017.

² Schulman, Harry (2002) Esipuhe teokseen Erkki Korhonen *Asunnottomuus Helsingissä*. Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuksia 2002:4, Helsinki, 5.

³ Laakso, Seppo & Loikkanen, Heikki (2004) *Kaupunkitalous*. Gaudeamus, Helsinki, 65. Kts. myös Mäntymäki, Heikki (7.11.2012) *Vuosisadan yleiskaavat*: http://www.yleiskaava.fi/2012/vuosisadan_yleiskaavat/, haettu 2.1.2017.

⁴ Nikula, Riitta (2017) *Torpasta lähiöön – Suomen asuntorakentamisen pitkä taival*. Teoksessa Harri Hautajärvi (toim.) *Rakennetun Suomen tarina*. Rakennustieto Oy, Helsinki, 24-59, 46.

⁵ Helminen, Martti & Lukander, Aslak (2004) *Helsingin suurpommitukset helmikuussa 1944*. WSOY, Helsinki, 244. Antti Palomäki on todennut, että tuhoutuneiden asuntojen prosenttiluku oli vain kaksi prosenttia koko asuntokannasta. Palomäki, Antti (2011) *Juoksuhaudoista jälleenrakentamiseen. Siirtoväen ja rintamamiesten asutus- ja asuntokysymyksen järjestäminen ja sen käännteentekevä vaikutus asuntopoliittikkaan ja kaupunkirakentamiseen*. Tampere University Press, Tampere, 268.

väestö sijoitettiin etupäässä kaupunkeihin, ja tämä aiheutti erityisesti Helsingissä vaikean asuntopulan.

Vuoden 1946 alun suuren alueliitoksen myötä Helsingin pinta-ala kasvoi noin 475 prosenttia ja Helsinkiin liitetyllä alueella asui noin 51 000 asukasta.⁶ Vuosien 1946 ja 1956 välisenä aikana Helsingin väkiluku kasvoi vielä 70 000 asukkaalla, nousten vuoden 1946 340 000 asukkaasta vuoden 1956 410 000 asukkaaseen. Helsingin väkiluku siis kasvoi kymmenessä vuodessa yli 20 prosenttia.⁷

Helsingin kaupunki oli pitkälti voimaton näiden haasteiden edessä. Tilanne nähtiin jopa niin vakavana, että kaupunginvaltuusto esitti muuttokiellon asettamista kaupunkiin.⁸ Asuntopulasta keskusteltiin paljon muun muassa Helsingin Sanomien yleisönosastolla, jossa kansalaiset ottivat runsain joukoin osaa keskusteluun. Tarkastelin tätä keskustelua osana kandidaatintutkielmaani.⁹

Sodan luomien muuttopaineiden lisäksi kantakaupungin vanhan asuntokannan saneeraus 1950- ja 1960-luvuilla syvensi asuntopulaa. Pelkästään vanhojen talojen purkaminen poisti 1960-luvulla Helsingistä yli 6000 asuntoa ja kokonaishävikki oli noin 14 000 asuntoa. 1970-luvulla saman luvun arvioitiin olevan noin 2000 asuntoa.¹⁰

1960-luvulla tapahtunut yhteiskunnallinen rakennemuutos ja maaltamuutto loivat seuraavan kaupunkeihin kohdistuneen paineaallon. Suomi kaupungistui eurooppalaisessa mittakaavassa myöhään. Vaikka kaupungistuminen tapahtuikin myöhään, tapahtui se

---

⁶ Nikula 2017, 47; Turpeinen, Oiva (1997) *Väestö*. Teoksessa Oiva Turpeinen, Kai Hoffman ja Timo Herranen. Helsingin historia vuodesta 1945 1. osa: väestö, kaupunginsuunnittelu ja asuminen, elinkeinot. Helsingin kaupunki, Helsinki, 13-120, 17.

⁷ Kervanto Nevanlinna, Anja (2017) *Kaupungissa on tulevaisuus*. Teoksessa Harri Hautajärvi (toim.) Rakennetun Suomen tarina. Rakennustieto Oy, Helsinki, 64-93, 80.

⁸ Herranen, Timo (1997) *Kaupunginsuunnittelu ja asuminen*. Teoksessa Oiva Turpeinen, Kai Hoffman ja Timo Herranen. Helsingin historia vuodesta 1945 1. osa: väestö, kaupunginsuunnittelu ja asuminen, elinkeinot. Helsingin kaupunki, Helsinki, 121-243, 231.

⁹ Pyykkö Jori (2015) *Miksi emme rakenna? - Pääkaupungin asuntopula Helsingin Sanomien ja Arkkitehti-lehden kirjoitusten valossa vuosina 1945–1955*. Talous- ja sosiaalhistorian opinnäytetyö, Helsingin yliopisto.

¹⁰ Pulma, Panu (1999) *Halutaan koti vaikka kaupungin laidalta – Helsingin asuntojono 1945–90*. Teoksessa Elina Katainen, Anu Suoranta, Kari Teräs ja Johanna Valenius (toim.) *Koti kaupungin laidalla*. Työväen asumisen pitkä linja, Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura, Tampere, 164-184, 178.

sitäkin nopeammin¹¹. Kaupungistumisen ydinvuosia olivat 1965–1975, ja kaupunkiväestön osuus ylitti maatalousväestön osuuden Suomessa vuonna 1970¹².

1.1. Tutkimusongelma, -kysymykset ja aikarajaus

Tarkastelen tutkielmassani toisen maailmansodan jälkeistä asuntopulaa keskittyen kauteen, jolloin välitön jälleenrakennus oli ohitettu, kunnallinen asuntotuotanto ja politiikka vähitellen aktivoituvat ja suuri muutto käynnistyi. Tutkimukseni tarkastelee asuntopulaa yhtäältä yksilön selviytymisen, toisaalta kunnallisen asunnonjakopolitiikan kautta. Keskeisen kontekstin muodostavat hyvinvointivaltion rakennusvaihe ja siihen linkittyvä asuntopolitiikka. Asuntopulan näkökulmasta siirrytään sodan seurauksien asuntopulasta nopean kaupungistumisen aikaansaamaan asuntopulaan. Suomi oli myös yksi harvoista Euroopan maista, joissa esiintyi määrällistä asuntopulaa vielä 1960-luvulla¹³. Karkea aikarajaus tutkielmassa on 1950-1975. Anneli Juntto on huomoinut yhteiskunnallisesti käännteentekevän vuosikymmenen toteamalla että ”1960-luvun ’suuri muutto’ kaupunkiin johti lyhyeen, Suomen oloissa poikkeuksellisen laajaan asuntopolitiikan kauteen¹⁴”. Tutkielmani käsittelee asuntopulailmiötä Helsingissä, ja tarkastelen siten tämän politiikan ilmenemismuotoja paikallistasolla.

Pro gradu -tutkielmassani pyrin tarkastelemaan kriittisesti hyvinvointivaltion rakennuskauden kuntatason asuntopolitiikkaa ja luomaan moniulotteisen kuvan Helsingin asuntopulasta edellä mainitulla ajanjaksolla. Tutkimuksen ydinkysymykset ovat:

1. Millaisin keinoin Helsingin kaupunki pyrki helpottamaan kaupungin asuntopulaa?
  - Välittyvätkö hyvinvointivaltioajattelun periaatteet kaupungin toimissa?
  - Millaisin perustein kaupunki harjoitti asuntopolitiikkaansa?

¹¹ <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2009/10/21/laura-kolbe-ja-kaupungistuva-suomi>, haettu 8.3.2017. Kts. myös Laakso & Loikkanen 2004, 12.

¹² Juntto, Anneli (1990) *Asuntokysymys Suomessa: Topeliuksesta tulopolitiikkaan*. Sosiaalipoliittisen yhdistyksen julkaisu No. 50, Helsinki, 259.

¹³ Juntto 1990, 236.

¹⁴ Mt., 25.

- Miten kaupunki onnistui asuntopulan hoidossa?
2. Miten kaupungin asukkaat kokivat ja muistavat asuntopulan?
- Millaisia odotuksia asukkailla oli asunnonsaannista?
  - Millaisiin oikeuksiin asunnonsaanti ihmisten käsityksissä yhdistyy?
  - Millaisia yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia asukkaiden kokemuksissa on?

Tässä tutkielmassa asuntopulalla viitataan useisiin asunto-ongelmien ilmenemismuotoihin. Timo Herranen kirjoittaa *Helsingin historia vuodesta 1945* -teoksessa epätyytyvästä asumisesta seuraavaa:

[epätyytyttävä asuminen] tarkoittaa asunnottomuutta sekä ahtaasti ja varustetasoltaan puutteellisissa asunnoissa asumista. Epätyytyttävään asumiseen luetaan myös alivuokralaisuus sen aiheuttaman epäitsenäisyyden vuoksi.¹⁵

Tutkimukseni otsikon ensimmäinen osa – Kamppailu asumisesta – on lainattu tutkimuksessa käyttämästäni lähdeaineistoista. Otsikko ilmentää myös aineistojeni pohjalta tekemääni havaintoa kahdella tasolla käytävästä kamppailusta. Ensinnäkin kamppailua käytiin Helsingin kaupunginvaltuustossa valtuutettujen ja kaupungin viranomaisten välillä. Valtuutetut pyrkivät aloitteillaan parantamaan kaupunkilaisten asuintilannetta esittämällä kaupunginhallitukselle erilaisia toimintamalleja asuntokysymyksen selvittämiseksi. Toinen puoli kamppailusta perustuu kaupunkiin muuttaneiden ja kaupungissa asuneiden kansalaisten muistoihin ja kokemuksiin. Nämä muistot ja kokemukset saatiin kuuluviin 1990-luvun alussa, kun Museovirasto järjesti asuntopulaa käsittelevän kyselykilpailun. Kaupunkilaisten kokemukset Helsingin asuntomarkkinoilla 1900-luvun jälkipuolella moninaisen kokonaisuuden, jossa kamppailua käytiin niin yksityisiä vuokranantajia kuin kaupungin viranomaisiakin vastaan.

---

¹⁵ Herranen 1997, 231.

1.2. Aiempi tutkimus

Suomalaista asuntopulaa ja asuntopolitiikkaa on tarkasteltu aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa monipuolisesti sekä sosiaalipoliittisesta että historiallisesta näkökulmasta. Anneli Juntto tutkii sosiaalipolitiikan väitöskirjassaan *Asuntokysymys Suomessa: Tope-liuksesta tulopolitiikkaan* asumisen, asunnonhankinnan ja asuntopolitiikan muutosta Suomessa vuosina 1858–1988¹⁶. Juntto tutkii historiallisen aineistonsa avulla sitä, mil-laisten prosessien ja toimintamekanismien kautta suomalainen asuntopolitiikka toteu-tui tai jäi toteutumatta. Juntto jakaa suomalaisen asuntopolitiikan periodeihin ja tote-aa tutkimuksessaan suomalaisen asuntopolitiikan olevan kriisien asuntopolitiikkaa: muutoksia tehdään silloin, kun olosuhteet sitä vaativat. Juntto linkittää asuntopoliti-iikan tavoitteet taloudelliseen kasvuun, valtiolliseen legitimizeettiin ja yhteiskuntarau-haan. Valtion rooli asuntopolitiikassa on ollut Juntton mukaan kriisitilanteita lukuun ot-tamatta passiivinen¹⁷.

Toinen keskeinen Suomen asuntopolitiikan historiaan perehtyvä teos on Hannu Ruo-navaaran sosiologian väitöskirja *Omat kodit ja vuokrahuoneet*¹⁸, joka tarkastelee asun-nonhallinnan muotoja Suomen asutuskeskuksissa vuosina 1920–1950. Ruonavaara määrittelee tutkimuksensa aikarajaukseksi ajan itsenäistymisen alkuvaiheista toisen maailmansodan jälkeiseen jälleenrakennuskauteen. Ruonavaaran mukaan 1940-luvun loppupuolen asuntopolitiikan laajentuminen ja uudelleenjärjestely johtivat seuraavalla vuosikymmenellä kehityksen uuteen suuntaan. Ruonavaaran näkemys eroaa tässä mie-lessä Juntton tulkinnasta, sillä Juntto korostaa omassa väitöskirjassaan asuntopolitiikan jatkuvuutta. Ruonavaara on keskittynyt myös myöhemmissä tutkimuksissaan suoma-laisen asuntopolitiikan historiaan, käyttäen erityisesti historialliseen sosiologiaan kuu-luvia narratiivisia lähestymistapoja ja polkuriippuvuuden käsitettä¹⁹.

---

¹⁶ Juntto 1990.

¹⁷ Mt., 360-362.

¹⁸ Ruonavaara, Hannu (1993) *Omat kodit ja vuokrahuoneet: sosiologinen tutkimus asunnonhallinnan muodoista Suomen asutuskeskuksissa 1920-1950*. Turun yliopiston julkaisuja, sarja C, osa 97, Turun yliopisto, Turku.

¹⁹ Esim. Bengtsson, Bo & Ruonavaara, Hannu (2010) *Introduction to the Special Issue: Path Dependence in Housing*. *Housing, Theory and Society*, Vol. 27, No. 3, 193–203; Ruonavaara, Hannu (1988) *The Growth of Urban Home-Ownership in Finland 1950-1980*. Department of Sociology and Political Research, Sociological Studies Series A No. 10, University of Turku, Turku.

Antti Palomäen väitöskirja *Juoksuhaudoista jälleenrakennukseen*²⁰ käsittelee siirtoväen ja rintamamiesten asutus- ja asuntokysymysten järjestämistä kaupungeissa vuosina 1940–1960. Palomäen väitöskirja oli ensimmäinen tieteellinen ja kokonaisvaltainen esitys siirtoväen ja rintamamiesten asuttamisesta kaupungeissa. Palomäki osoittaa tutkimuksessaan, että asutus- ja asuntokysymysten järjestämisellä oli merkittävä vaikutus suomalaiseseen asuntopolitiikkaan ja kaupunkirakentamiseen. Palomäen väitöskirjan tulokset yhtyvät Ruonavaaran näkemykseen asuntopolitiikan uudesta suunnasta jälleenrakennuskauden loppupuolella²¹.

Edellä esitellyt teokset käsittelevät asuntopolitiikkaa ja asuntopulaa kansallisella tasolla ja Palomäki käyttää väitöskirjansa tapausesimerkkinä Lahden kaupunkia. Omaa tutkimuskohdettani lähempänä on Antti Malisen vuonna 2014 julkaistu väitöskirja *Perheet Ahtaalla*²² käsittelee asuntopulaa ja perheiden sopeutumista siihen Helsingissä vuosina 1944–1948. Malinen tarkastelee erityisesti puutteellisesta asumisesta kärsineitä perheitä, jotka hakivat asuntoa huoneenvuokralautakunnista. Puutteellisessa asumisessa Malinen keskittyy erityisesti ahtaasti asumiseen, josta suuri osa sekä asunnonhakijoista että kaupunkilaisista yleisestikin kärsi. Työssä analysoidaan perheiden sopeutumista puutteellisiin asumisoloihin. Keskeisenä aineistona Malisella toimivat huoneenvuokralautakunnille tulleet, asunnonsaantiin johtaneet asuntohakemukset sekä sosiaaliministeriön asuntoasiaintoimistoon lähetetyt kantelut. Malisen tutkimuksen mukaan pitkäaikainen asunnon jonottaminen vaikeutti entisestään perheiden sopeutumista sodanjälkeiseen tilanteeseen²³. Yhtymäkohta oman tutkimukseni ja Malisen väitöskirjan löytyy perheiden sopeutumisesta. Omassa tutkimuksessani *kamppailu asumisesta* käsittelee samankaltaisia perheiden ja asukkaiden sopeutumista asuntopulaan. Siinä missä Malisen keskeisimpänä aineistona toimivat aikalaisaineistot, oma aineistoni perustuu kaupungin asukkaiden osalta muistitietoaineistoon.

---

²⁰ Palomäki, 2011.

²¹ Mt., 47.

²² Malinen, Antti (2014) *Perheet Ahtaalla. Asuntopula ja siihen sopeutuminen toisen maailmansodan jälkeisessä Helsingissä 1944-1948*. Väestöliitto, Helsinki.

²³ Esim. Malinen 2014, 9, 267, 299, 310.

Aikaisemman tutkimuksen alueellisen fokuksen lisäksi on tarkasteltava myös tutkimusten aikarajausta: edellä esitellyt teokset käsittelevät Junton väitöskirjaa lukuun ottamatta omaa aikarajaustani edeltävää aikaa. Aikarajallisesti lähemmäksi omaa tutkimustani pääsee Panu Pulman tutkimus Helsingin kaupungin asuntojonon sosiaalisista muutoksista vuosina 1945–1990²⁴. Pulman mukaan Helsingin asuntojono oli 1960-luvun alkupuolelle saakka alaspäin torjuva. Tämä johtui siitä, että vuokralaisten vuokranmaksukyvyyn täytyi olla taattu, mikä käytännössä sulki työttömät kaupunkilaiset jonon ulkopuolelle. Vakaat palkkatulot ja perheellisyys olivat paras tae asunnon saantiin. Perheet olivat pitkään asuntojonon suurin ryhmä, mutta 1980-luvulle tultaessa yksinäisten henkilöiden osuus jonossa oli noussut jo yli puoleen. Sekä asuntojonon rakenne että asunto-ongelmien luonne muuttui Pulman tarkasteluajanjakson aikana. Muutoksiin vaikuttivat muun muassa 1960-luvun vuokramarkkinakriisi, vuokrasäännöstelyn lopettaminen ja kaupungin vanhan asuntokannan laajat saneeraustyöt. Pulma kuitenkin toteaa, että Helsingissä on aina ollut liian vähän kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja.²⁵

Helsingin historia vuodesta 1945 –kirjasarja²⁶ käsittelee Helsingin kehitystä useasta eri näkökulmasta, kuten kaupunkisuunnittelun ja -rakentamisen, asumisen sekä sosiaalisten vaikutusten kannalta. Timo Herranen kirjoittaa osuudessaan kaupunkisuunnittelusta ja sen kehityksestä²⁷. Herranen tarkastelee muun muassa lähiörakentamista, alueliitoksia, kaupunkisuunnittelun muutosta, asuntojen hintakehitystä sekä asunto-ongelmia. Herranen mukaan 1960-luvun lopulla alkanut ja 1970-luvulla jatkunut vuokra-asuntokannan supistuminen ja samanaikaisesti tapahtunut asuntojen hintojen nousu pahensivat Helsingin asuntopulaa.

*Asuminen Helsingissä 1950–2004*²⁸ on Marja Vihavaisen ja Virva Kuparisen Helsingin kaupungin tietokeskukselle laatima julkaisu. Teoksessa kuvaillaan Helsingin asuntokannan, asuinolojen ja asuntomarkkinoiden muutosta 1950-luvulta nykypäiviin. Viha-

---

²⁴ Pulma 1999, 164-184.

²⁵ Mt., 169-170, 181-184.

²⁶ Kirjasarja kattaa yhteensä kuusi osaa.

²⁷ Herranen 1997, 121-243.

²⁸ Vihavainen, Marja & Kuparinen, Virva (2006) *Asuminen Helsingissä 1950-2004*. Helsingin kaupungin verkkojulkaisuja 34, Helsinki. Luettavissa: https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/06_11_27_vihavainen_vj34.pdf, haettu 27.3.2017.

vainen ja Kuparinen käyttävät tilastollista aikasarjatarkastelua tarkastellessaan keskeisiä ja välittömästi Helsingin asunto-oloihin ja -markkinoihin vaikuttaneita tekijöitä. Vihavaisen ja Kuparisen julkaisu toimii *Helsingin historia vuodesta 1945* –kirjasarjan ohessa omassa tutkimuksessani taustoittavana teoksena.

Asuntopula ei ole ollut pelkästään Helsingin ja Suomen ongelma. John Burnett tutkinut laajalti Englannin asumisololoja teoksessaan *A Social History of Housing 1815–1985*²⁹. Vuosien 1945 ja 1985 välistä aikaa käsittelevässä kappaleessa Burnett toteaa aikakauden olleen monimuotoinen ja kyseenalainen. Ajanjakson aikana asumisen tasossa tapahtui merkittäviä parannuksia niin tilankäytöllisesti kuin asuntojen varustelunkin osalta. Samanaikaisesti asumiseen liittyvät ongelmat, joita Englannissa on ollut aina, säilyivät. Kodittomien määrä kasvoi ja asuinalueet slummiutuivat. Tämän lisäksi myös hallitus vetäytyi asumiseen liittyvistä vastuistaan.³⁰

Väestöllisten muutosten kautta muodostuva haaste on Burnettin mukaan erityisesti asuntojen ja ihmisten tai perheiden lukumäärän suhde. Syntyvyys pysyi sodan jälkeisenä aikana korkeana pidempään kuin uskottiin. Englannin ja Walesin väestö kasvoi vuosien 1951 ja 1971 välillä yhteensä reilulla viidellä miljoonalla ihmisellä. Asumista tarkastellessa on kuitenkin keskeistä ymmärtää, että asunnoissa asuu usein yksilöiden sijaan perheyksiköitä. Englannissa, kuten monessa muussakin maassa, sodan jälkeiset väestölliset ja sosiaaliset muutokset johtivat useampiin ja aiemmin solmittuihin avioliittoihin, pienempiin perhekokoihin ja pidempään elinikään. Muutos johti siihen, että Englannissa oli nyt enemmän yksittäisiä, joskin pienempiä kotitalouksia kuin koskaan aikaisemmin. Vuosien 1961 ja 1981 välisenä aikana Englannin ja Walesin asuntokanta kasvoi viidenneksellä, kun taas väestö kasvoi vain seitsemällä prosentilla.³¹

Myös taloudelliset ja sosiaaliset muutokset vaikuttamisen asumisen piirteisiin. Vuodesta 1945 aina 1970-luvun puoliväliin saakka Englannin työväestö hyötyi sodan jälkeisestä täystyöllisyydestä, kehittyneestä sosiaaliturvasta ja palkkojen noususta. Vuosien

---

²⁹ Burnett, John (1986) *A Social History of Housing 1815-1985 Second Edition*. University Press, Cambridge.

³⁰ Mt., 278-330, 278.

³¹ Mt., 278-279.

1975 ja 1985 välisenä aikana inflaatio kuitenkin söi matalapalkka-alojen ostovoimaa ja työttömyys lähti nousuun. Inflaatio vaikutti erityisesti asumisen hintaan ja niihin, jotka pyrkivät ostamaan asuntoa. Asunnon osuus kotitalousmenojen kokonaisuudesta kaksinkertaistui vuosien 1953 ja 1983 välisenä aikana. Tarkasteluajanjaksona asumisen muodoissa siirryttiin myös vuokra-asumisesta omistusasumiseen.³²

Thomas Hall ja Sonja Vidén ovat tarkastelleet Ruotsissa toteutettua miljoonaohjelmaa (ruots. *miljonprogrammet*), jonka tavoitteena oli ratkaista 1960-luvun alun asuntopula rakentamalla kymmenen vuoden aikana miljoona uutta asuntoa. Tavoite saavutettiin, mutta jo hankkeen puoliväliin mennessä asuntopula oli korvautunut asuntojen ylitarjonnalla. Hanke sai kritiikkiä myös siitä, että iso osa asunnoista oli heikkotasoisia. Miljoonaohjelma on Ruotsissa aihe, joka herättää edelleen keskustelua.³³ Miljoonaohjelma on myös esimerkki siitä, miten erilaisia asuntopoliittisia ratkaisuja Pohjoismaissa on tehty 1900-luvun jälkipuolella. Juntto esimerkiksi toteaa, että Suomen vähäinen julkinen asuntorahoitus poikkesi vuonna 1950 täysin muista Pohjoismaista, ja että Suomi alkoi samalla jäädä jälkeen muista Pohjoismaista myös sosiaaliturvamenoissa³⁴.

1.3. Teoreettinen viitekehys ja käsitteet

1.3.1. Hyvinvointivaltio

Kielitoimiston sanakirjan määritelmän mukaan hyvinvointivaltio on ”valtio, jossa on korkea elintaso ja hyvin järjestetty sosiaaliturva³⁵”. Tanskalainen sosiologi Gøsta Esping-Andersen on luokitellut hyvinvointivaltiot kolmeen erilaiseen malliin dekommodifikaation, eli valtion takaamien sosiaalisten oikeuksien/julkispalveluiden asteen mukaan:

---

³² Burnett 1986, 281-282.

³³ Hall, Thomas & Vidén, Sonja (2005) *The Million Homes Programme: a review of the great Swedish planning project*. *Planning Perspectives*, 20 (July 2005), 301–328.

³⁴ Juntto 1990, 236.

³⁵ Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone Oy:
<http://www.kielitoimistonsanakirja.fi/netmot.exe?SearchWord=hyvinvointivaltio&dic=1&page=results&UI=fi80&Opt=1>, haettu 24.3.2017.

- 1) *Liberaaleja* hyvinvointivaltioita ovat esimerkiksi Yhdysvallat, Kanada ja Australia. Liberaalissa mallissa tulosiirrot ja sosiaaliturva ovat alhaiset ja ne palvelevat pääasiassa matalatuloisia. Yksityinen sektori osallistuu keskeisesti hyvinvointipalveluiden kustannuksiin.
- 2) *Konservatiivis-korporatistisen* mallin hyvinvointivaltioita ovat esimerkiksi Länsi- ja Etelä-Euroopan maat. Tässä mallissa oikeus sosiaaliturvaan on sidoksissa työssäkäyntiin. Joissain maissa kirkko tai perhe ovat keskeisessä asemassa.
- 3) *Sosiaalidemokraattisen* hyvinvointivaltion malli vallitsee Pohjoismaissa. Tässä mallissa hyvinvointi kuuluu kaikille tulotasosta riippumatta. Tulonsiirroilla ja verotuksella keskeinen rooli ja markkinoiden rooli pienin tässä mallissa.³⁶

Vaikka Esping-Andersenin esittelemät hyvinvointivaltion mallit luovatkin käytännölliset reunaehdot hyvinvointivaltion tarkastelulle, on Juntto myöhemmin huomauttanut, että esimerkiksi Pohjoismaiden asumisratkaisuihin yhtäläisyyksien lisäksi myös yllättävän paljon eroja. Siinä missä Suomi ja Norja kehittyivät ajan myötä markkinapainotteisempaan suuntaan, Ruotsi taas eteni universaalille hyvinvointivaltion tielle.³⁷ Myös Bo Bengtsson ja Hannu Ruonavaara ovat todenneet, että vaikka Pohjoismaiden asuntopoliittikka on ollut luonteeltaan 'sosiaalista' tavoitteidensa osalta, ovat tavat, joilla asuntopoliittikka on hoidettu eronneet maiden välillä merkittävästi. Bengtsson ja Ruonavaara kuvaavat Ruotsin, Tanskan, ja Norjan järjestelmiä universaaleiksi, kun taas Suomen ja Islannin järjestelmiä Bengtsson ja Ruonavaara kuvaavat selektiivisiksi.³⁸

Myös Juntto esittelee erilaisia hyvinvointivaltion ideaalimalleja, joilla on selitetty toisen maailmansodan jälkeistä julkisen vallan asuntopoliittista vastuuta. Mallien taustalla on usein valinta markkinoiden ja julkisen sääntelyn välillä. Tasosiirtymähypoteesia käytetään selittämään valtion menojen kasvua. Kun yhteiskunta pysyy vakaana, pysyy myös kansalaisten käsitys sopivasta verotasosta vakaana. Kriisien aikana hyväksytään korkeampi verotaso ja hyväksyntä säilyy, vaikka kriisi poistuisikin. Hyvinvointivaltion kehitys-

---

³⁶ Esping-Andersen, Gøsta (1990) *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Polity Press, Cambridge, 26-28.

³⁷ Juntto, Anneli (2010) *Asumisen historiallinen muutos Suomessa ja polkuriippuvuus*. Teoksessa Anneli Juntto (toim.) *Asumisen unelmat ja arki*. Gaudeamus, Helsinki. 17-47, 19.

³⁸ Bengtsson & Ruonavaara 2010, 197.

tä on selitetty myös konvergenssihypoteesilla, jonka mukaan erilaisten hyvinvointia tarjoavien palvelujen myötäilee teollista, taloudellista ja väestöllistä kehitystä.³⁹

Hyvinvointivaltiomallit voidaan jakaa *institutionaaliseen* ja *residuaaliseen* malliin. Näistä jälkimmäisessä sosiaalipolitiikka täydentää markkinoiden toimintaa. Residuaalisessa mallissa politiikka on valikoivaa, eikä sillä ole laajoja, yleiseen hyvinvointiin pyrkiviä tavoitteita. Institutionaalisisessa mallissa keskitytään universaaleihin, eli kaikkiin kohdistuviin oikeuksiin. Jako residuaaliseen tai institutionaaliseen malliin ei kuitenkaan ole yksioikoista, sillä monissa maissa löytyy elementtejä molemmista malleista. Kyse on siis ideaalimalleista, joita ei todellisuudesta löydy puhtaana.⁴⁰

Hyvinvointivaltiotyyppejä on luokiteltu myös *korporatiivisiksi* ja *pluralistisiksi*. Jälkimmäisessä politiikka on residuaalisempaa. Korporatiivisessa hyvinvointivaltiossa ajetaan päämäärätietoisesti tasa-arvoisuuspyrkimyksiä. Korporatismiin liittyy kiinteästi päätöksentekojärjestelmä, ja korporatismia on esiintynyt Junton mukaan juuri asuntopolitiikassa. Suomessa korporatistimin kausia ovat olleet sodan jälkeinen jälleenrakennuskausi ja tulopolitiikan kausi vuodesta 1968 lähtien. Aikaisemmasta residuaalisesta mallista siirryttiin institutionalistisempaan malliin, jota leimasi muun muassa asuntopoliittisten ratkaisujen kytkeytyminen tulopolitiikkaan.⁴¹

Asuntopolitiikka luetaan yleisesti yhdeksi sosiaalipolitiikan lohkoksi, joten sen kuuluisi toteuttaa sosiaalipolitiikan tavoitteita, kuten minimitason turvaamista. Muita sosiaalipolitiikan tavoitteita ovat muun muassa tasa-arvo ja saatavuus, jotka ovat sosiaalisia tavoitteita. Sosiaalipolitiikalla on myös taloudellisia ja poliittisia tavoitteita. Esimerkkinä taloudellisista tavoitteista ovat alueellinen kehitys ja kulutuksen ylläpito. Poliittiseksi tavoitteeksi Juntto esittelee yhteiskunnan legitimitetin luomisen. Tavoitteita tarkasteltaessa on kuitenkin otettava huomioon, että sekä asuntopolitiikan keinot että tavoitteet muuttuvat ajassa ja että minimitason, tasa-arvon ja legitimitetin painotukset

---

³⁹ Juntto 1990, 52.

⁴⁰ Mt., 53-54.

⁴¹ Mt., 54, 260,

vaihtelevat eri aikoina.⁴² Esimerkiksi sodan jälkeinen minimitaso tarkoitti eri asiaa kuin 1960-luvun lopun minimitaso.

Edellä kuvatut sosiaaliset tavoitteet pohjaavat 1900-luvun merkittävimpien sosiaalipolitiikan teoreetikoiden teksteihin. Eino Kuusi kirjoitti asuntopolitiikasta jo vuoden 1931 teoksessaan *Sosiaalipolitiikka*. Kuusen mukaan asunto-ongelmat eivät ole ainoastaan työväestön ongelma, vaan se koskee laajemmin myös keskiluokkaa ja ajoittain myös ylempien sosiaaliluokkien väestöä. Näkemys asuntopolitiikasta sosiaalipolitiikan lohkona on peräisin 1960-luvulta, jolloin Heikki Waris ja Pekka Kuusi kirjoittivat omat sosiaalipolitiikkaa käsittelevät teoksensa.⁴³

Jorma Mäenpää määritteli jo vuonna 1968 laajemmin suomalaisen asuntopolitiikan tavoitteita ja tehtäviä. Asuntopolitiikan ensimmäisenä tavoitteena on määrällisen asuntopulan poistaminen, toisena tavoitteena on asuntojen ja asumisen tason kohottaminen. Kolmantena asuntopolitiikan tavoitteena tarkoituksenmukaisen asuinympäristön luominen.⁴⁴ Jotta näihin tavoitteisiin voitaisiin päästä, Mäenpää määritteli vielä neljä tehtävää, joiden mukaan asuntopolitiikan tulee:

- 1) Huolehtia, että alueellinen suunnittelu ja kunnallinen maanhankinta varaavat sopivia alueita yhdyskuntien kehittämiseen ja uusien yhdyskuntien rakentamiseen.
- 2) Edistää asunnontuotantoa ja turvattava kansalaisten asunnonhankintamahdollisuuksia.
- 3) Rahoittaa asuntotuotantoa eli turvata asunnonrakennustoiminnan pääomaa.
- 4) Antaa asunnonhankinnan ja asumisen erityistukea vähävaraisille lapsiperheille ja muille apua tarvitseville.⁴⁵

Mäenpään esittämät tavoitteet ovat Palomäen mukaan yhteydessä 1960-luvun loppupuolen hyvinvointivaltiokehityksen kanssa.⁴⁶ Hannu Ruonavaara on kirjoittanut siitä,

---

⁴² Juntto 1990, 16-18, 38; Palomäki 2011, 40.

⁴³ Ruonavaara 1993, 37-38; Palomäki 2011, 40-41.

⁴⁴ Mäenpää, Jorma (1968) *Asuntopolitiikkamme ja sen tavoitteet*. Tammi, Helsinki, 13-14.

⁴⁵ Mäenpää 1968, 15-17.

miten asuntopolitiikan määrittelyt ovat olleet 1960- ja 1970-luvuilla luonteeltaan normatiivisia. Asuntopolitiikalle haluttiin luoda hyvinvointipäämääriä, joita sen kuuluisi toteuttaa. Tämän lisäksi asuntopolitiikka on nähty valtion toimintana, jonka ainoa tarkoitus on lisätä kansalaisten hyvinvointia. Ruonavaara esittää, että asuntopolitiikalla on perinteisesti nähty olevan pyrkimystä asuntokysymyksen ratkaisuun, kun taas hänen käsityksensä mukaan asuntopolitiikan taustalla on monenlaisia motiiveja, joista vain osa on pyrkinyt hyvinvoinnin lisäämiseen. Ruonavaara näkee asuntopolitiikan julkisen vallan toimenpiteinä, joilla pyritään vaikuttamaan asunto-oloihin.⁴⁷

Juntto jakaa suomalaisen asuntopolitiikan kolmeen tyyppikauteen: filantropiaan, funktionalismiin ja hyvinvointivaltioon. Hyvinvointivaltion kausi alkaa hänen mukaansa toisen maailmansodan jälkeen. Jälleenrakennuskauden asuntopoliittinen toiminta oli laajaa. Tuohon aikaan asuntopolitiikan tavoitteet olivat poliittisia ja yhteiskuntarauhaan pyrkiviä, ja valtio esimerkiksi lainoitti melkein 70 prosenttia valtakunnallisesta asuntotuotannosta vuosien 1949–1959 välisenä aikana. Jälleenrakennuskauden asuntopoliittiset toimet eivät kuitenkaan pyrkineet varsinaisesti hyvinvointivaltioajatteluun, vaan toiminnan takana oli Junton mukaan sodanjälkeinen määräaikainen ja asuntopoliittiseen toimintaan pakottava yhteiskunnallinen tilanne.⁴⁸

1.3.2. Asumispolku

Koska haluan tässä tutkimuksessa valottaa myös ihmisten kokemuksia asuntopulasta, on syytä tarkastella sitä, millaisin käsittein asukkaiden koettuja asumishistorioita voi tutkia. Kotitalouksien asumista sekä siihen liittyvää liikkuvuutta voidaan tarkastella *asumisuramallin* tai *asumispolkujen* kautta. Näistä kahdesta ensimmäisessä kotitaloudet pyrkivät asteittain parantamaan asumistasoaan, mikä tarkoittaa siirtymistä vuokra-asunnoista tilavampiin ja arvostetuilla alueilla sijaitseviin omistusasuntoihin. Kaava- maista asumisuramallia on kuitenkin arvosteltu sen normatiivisen luonteen vuoksi.

---

⁴⁶ Palomäki 2011, 41.

⁴⁷ Ruonavaara 1993, 38.

⁴⁸ Juntto 1990, 23-25, 227-228.

Juntto kuitenkin toteaa, että asumisuramalli on kuvaa hyvin suomalaisten asumisen eroja ja arvottamista.⁴⁹

Kirsi Juhila, Outi Jolanki ja Anni Vilkkö näkevät asumisuramallin ongelmallisena sen lineaarisen luonteen vuoksi; takaiskut asuntomarkkinoilla, kuten yllättäen asunnottomaksi jääminen, voidaan nähdä yksilökohtaisena epäonnistumisena ja takaiskuun johdaneet rakenteelliset yksityiskohdat jäävät usein ilman huomiota. Asunnottomuus voidaan siis määritellä omaksi asumisuramallikseen.⁵⁰ Asumisuraa on myös kuvattu metaforisesti tikapuina, jonka alimmalla askeleella asutaan vanhempien kanssa, ylimmällä askelmalla on velaton omistusasunto, ja näiden välillä noustaan ylöspäin asumalla vuokra-asunnoissa ja sitten velallisessa omistusasunnossa. Tikapuilla edetään samanaikaisesti opiskelupaikan perässä muuttamisen, perheen muodostamisen ja kasvavien palkkatulojen myötä. Tikapuiden askelmilta voi myös pudota esimerkiksi äkillisen työttömyyden, avioeron tai erilaisista henkilökohtaisista ongelmista johtuen.⁵¹

David Claphamin mukaan asumisura on keskittynyt asumisen hintaan, asunnon laadullisiin elementteihin sekä naapuruston laatuun.⁵² Lineaarisen tikapuumallin ohelle on kehitetty myös *asumispolut* käsite, joka ottaa paremmin huomioon asuinolosuhteissa tapahtuvan horisontaalisen liikehdinnän. Clapham on metaforisesti todennut, että jotkut asumispolut voivat olla sivupolkuja, joilla kulkevat vain harvat, kun taas toiset asumispolut muistuttavat enemmän valtateitä. Asumispolut voivat olla myös näiden yhdistelmiä.⁵³ Kirsi Juhila ja Teppo Kröger toteavatkin toimittamansa teoksen *Suomalaisten asumistavoitteet ja mahdollisuudet* -teoksensa esipuheessa osuvasti että ”asumispo-

---

⁴⁹ Juntto, Anneli (2007) *Suomalaisten asumistavoitteet ja mahdollisuudet*. Tilastokeskus, ympäristöministeriö. Helsinki, 17.

⁵⁰ Juhila, Kirsi; Jolanki, Outi & Vilkkö, Anni (2016) *Siirtymät ja valinnat vanhojen ihmisten ja asunnottomien asuntopoluilla*. Teoksessa Kirsi Juhila ja Teppo Kröger (toim.) *Siirtymät ja vaiheet asumispolulla*. SoPhi 133, Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä, 11-40, 13.

⁵¹ Juhila et al. 2016, 12.

⁵² Clapham, David (2002) *Housing Pathways: A Post Modern Analytical Framework*. *Housing, Theory and Society*, No. 19, 57–68, 64.

⁵³ Clapham, David (2005) *The Meaning of Housing: A Pathways Approach*. The Policy Press, Bristol, 33-34.

lut voivat olla monenlaisia: suoraviivaisia, mutkikkaita, poikkeilevia tai eteen- ja taaksepäin kulkevia⁵⁴.

Asumispolut voidaan jakaa niin sanottuihin normaaleihin ja poikkeaviin asumispolkuihin. Normaalit asumispolut ovat sidoksissa yleiseen elämäntapaan ja ikäkausioihin, sillä lapsuuteen, nuoruuteen, aikuisuuteen ja vanhuuteen liittyy erilaisia itsenäisyyteen liittyviä ominaisuuksia. Lapsena asutaan vanhempien tai muiden aikuisten kanssa, nuoruudessa itsenäistytään ja muutetaan vuokralle ensimmäiseen omaan kotiin, aikuisuudessa yleensä vakiinnutaan, avioitutaan ja ostetaan ensimmäinen oma asunto. Aikuisuuteen kuuluu usein myös omien lasten itsenäistyminen ja siihen liittyvä pienempään asuntoon muuttaminen. Vanhuuteen liittyy taas mahdollinen toimintakyvyn heikkeneminen ja sen aiheuttamat haasteet.⁵⁵

Elämäntapaan ja ikäkausioihin nojautuva asumispolku toimii eräänlaisena mallitarinana, joka muistuttaa asumisuramallia, mutta ihmisten asumispolut kuitenkin poikkeavat usein mallitarinasta. Toteutuvaan asumispolkuun vaikuttavat useat eri tekijät, kuten varallisuus, työllisyys- ja perhetilanne, maantieteellinen sijainti sekä odottamattomat asumiseen ja muuttamiseen liittyvät seikat, kuten sota. Asumispoluista löytyy siis lukuisia määriä erilaisia variaatioita.⁵⁶

Mallitarinalla on kuitenkin tärkeä rooli tutkimuksessa, sillä ilman sitä poikkeavien polkujen tunnistaminen olisi vaikeaa, ellei jopa mahdotonta. Juhila ja kumppanit toteavat, että poikkeavien polkujen tunnistamisesta kertoo se, miten erilaisuutta korostetaan eri tavoin. Muiden ihmisten valintoja saatetaan kommentoida eri tavoin ja toisaalta ihmiset pitävät itseään velvollisina perustelemaan omia valintojaan.⁵⁷ Oli kyseessä sitten normaali tai poikkeava asumispolku, on kuitenkin tärkeää muistaa, että nämä polut eivät ole universaaleja, vaan ne ovat kytköksissä kulttuuriseen ja yhteiskunnalliseen

---

⁵⁴ Juhila, Kirsti & Kröger, Teppo (2016) Esipuhe teoksessa Kirsti Juhila ja Teppo Kröger (toim.) *Siirtymät ja vaiheet asumispolulla*. SoPhi 133, Jyväskylä, 5-11, 5.

⁵⁵ Juhila et al. 2016, 15.

⁵⁶ Mt., 15-16.

⁵⁷ Mt., 17.

kontekstiin. Tämä konteksti osaltaan määrittää sitä, että osa poikkeavista asumispoluista on hyväksyttävämpiä kuin toiset.⁵⁸

Siirtymät ja *valinnat* ovat keskeisiä asumispolkuihin liittyviä käsitteitä. Siirtymä tapahtuu silloin, kun asumistilanteessa tapahtuu jonkinlainen muutos. Tämä muutos voi olla esimerkiksi nuoren muutto pois vanhempien, avioero, muutto suurempaan asuntoon tai leskeksi jääminen.⁵⁹ Valinnat taas vaikuttavat asumispolkuihin ja niiden siirtymiin. Tilanteesta riippuen valinnanmahdollisuuksia voi olla useita. Valinnanvapaus on suurempi esimerkiksi silloin, kun taloudellinen tilanne mahdollistaa sen.⁶⁰

Asumispolun käsite mahdollistaa tietyn tyyppisen asumisen tutkimuksen, sillä se ohjaa kiinnittämään huomiota omilla poluillaan kulkeviin ihmisiin sekä heidän kokemuksiinsa. Tässä tutkimuksessa asumispolun käsite mahdollistaa Helsingin asukkaiden asuntopulaa käsittelevien kokemusten tutkimisen aikakautena, jolloin esimerkiksi vuokrasuhteet olivat ajoittain äärimmäisen lyhyitä. Kaupunkilaisten asumispoluille mahtuu siis laaja kirjo erilaisia siirtymiä ja valintoja.

1.4. Tutkimusaineistot

1.4.1. Helsingin kaupungin kunnalliskertomukset

Ensimmäisenä pääasiallisena aineistona käytän kaupunginvaltuustossa käytyjä keskusteluja, joiden aiheena on kuntalaisten asuminen, sen epäkohdat ja asuntojen jakaminen sekä asunnonjakotoimikunnan vuosikertomuksia. Keskustelujen avaukset tai selvityspyynnöt tulivat yleensä kaupunginvaltuutetuilta ja kaupungin eri viranomaistahot, kuten asunnonjakotoimikunta, vastasivat näihin. Nämä keskustelut on tallennettu Helsingin kaupungin kunnalliskertomuksiin. Kunnalliskertomusten kerääminen alkoi, kun kaupunginvaltuusto päätti vuonna 1888, että kaupunginhallinnosta aletaan laatia tarkka, vuosittainen toimintakertomus. Kunnalliskertomukset julkaistiin aluksi vain ruotsiksi, mutta vuodesta 1902 lähtien ne julkaistiin sekä suomeksi että ruotsiksi. Vuodesta

---

⁵⁸ Juhila et al. 2016, 17.

⁵⁹ Mt., 19.

⁶⁰ Juhila & Kröger 2016, 6.

1942 lähtien kunnalliskertomukset jaettiin kahteen osaan, joista ensimmäisessä käsiteltiin keskushallinnon ja jälkimmäisessä virastojen ja laitosten toimintakertomukset.⁶¹

Tässä tutkimuksessa käytän vuosien 1955–1974 kunnalliskertomuksista kerättyjä tietoja. Kunnalliskertomuksista löytyvien keskustelujen tarkastelu alkaa vuodesta 1955, sillä tutkimukseni kannalta keskeinen kunnallinen toimija, asunnonjakotoimikunta, perustettiin kaupunginhallituksen toimesta kyseisenä vuonna. Kaupunginhallitus kehotti tuolloin asunnonjakotoimikuntaa ”ryhtymään kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin kulloinkin kysymykseen tulevien asuntojen osoittamisen valmistelemiseksi⁶²”. Viimeisenä tarkasteluvuotena on vuosi 1974. Kunnalliskertomukset ovat vapaasti saatavissa ja käytettävissä Helsingin kaupungin tietokeskuksen verkkosivuilla, jonne Helsingin kaupunginarkisto on digitoinut kunnallishallinnon painettuja asiakirjakokoelmia.

Tätä ennen kaupunginhallitus asetti 20.12. vuonna 1951 asunnonjakotoimikunnan asuntotuotantokomitean esityksestä pohjalta⁶³. Tässä tutkimuksessa keskityn kuitenkin vuonna 1955 asetetun toimikunnan toiminnan tarkasteluun, sillä aikaisemmin, vuonna 1951 asetetun asunnonjakotoimikunnan toimintaa ei olla tarkemmin eritelty kunnalliskertomuksissa.

Aineistonkeruun ensimmäisessä vaiheessa tarkastelin kunnalliskertomuksia kokonaisuudessaan kiinnittäen erityistä huomiota kunnan vuokra-asuntojen jakamista koskevaan keskusteluun. Koska alustavassa tarkastelussa asuntojenjakotoimikunta nousi esille keskeisenä jakopolitiikkaan vaikuttaneena toimijana, päädyin valikoimaan lähitarkasteluun kyseistä toimielintä koskettavat tekstinkohdat. Suoritin aineiston valikoinnin sanahauulla käyttämällä hakusanaa ”asunnonja*”, ja koostin kunnalliskertomuksista kerätyistä sivuista pdf-tiedostoja, jotka jaoin vuosittaisiksi kokonaisuuksiksi.

---

⁶¹ Helsingin kaupungin tietokeskus. Ohjeet ja esittely: https://www.hel.fi/static/tieke/digitoidut_asiakirjat/helsingin_kunnalliskertomukset/ohjeet.html, haettu 18.12.2017.

⁶² Kertomus Helsingin kaupungin kunnallishallinnosta 1960 II, 75.

⁶³ Kertomus Helsingin kaupungin kunnallishallinnosta 1951 I, 183.

Tässä aineistokokonaisuudessa korostuu sekä kaupunginvaltuutettujen että erilaisissa kaupungin virastoissa toimineiden viranhaltijoiden ääni. Aineistoa analysoidessa on kuitenkin otettava huomioon, että kunnalliskertomukset ”sisältävät tärkeimmät kaupunginvaltuuston ja -hallituksen päätökset sekä virastojen (hallintokuntien) vuosikertomukset⁶⁴”. Tämä tarkoittaa sitä, että päätöksiä edeltäneet keskustelut eivät käy kokonaisuudessaan ilmi kunnalliskertomuksista. Päädyin kuitenkin käyttämään kunnalliskertomuksia kaupunginvaltuuston kokousten pöytäkirjojen sijaan ajankäytöllisistä ja työmäärällisistä syistä. Kunnalliskertomukset tarjoavat joka tapauksessa kattavan kuvan siitä, millaisiin asumiseen liittyviin asioihin kaupunginvaltuustossa ja eri virastoissa kiinnitettiin huomiota.

1.4.2. Museoviraston kyselylehden asuntopula-kyselyn kyselyvastaukset

Toisena keskeisenä aineistonani käytän Museoviraston kyselylehdessä vuonna 1994 julkaistua muistitiedon 39. keruukilpailun kyselyvastauksia. Kyselyvastaukset ovat osa Museoviraston kansatieteen aineistoa, jonka muodostaa Museoviraston tuottama ja keräämä muistitietoaineisto. Perinteisesti aineistojen painopiste on ollut maaseudulle painottunut kansankulttuuri, mutta Museovirasto ryhtyi myöhemmin keräämään aineistoa myös lähimenneisyyden ja nykyajan ilmiöistä.⁶⁵ Esimerkkejä näistä aineistoista ovat muun muassa kotisynnytykset, asutustoiminta vuosina 1940–1960 sekä uusien kulkuyhteyksien tuomat muutokset⁶⁶.

Tässä tutkielmassa käyttämäni kyselyn teema oli asuntopula. Kyselyn laatija Pirkko Hakala jakoi kyselyn kahteen osaan; ensimmäinen osa käsitteli sota- ja pula-aikaa ja toinen osa asuntopulaa 1950-luvulta nykypäiviin, toisin sanottuna 1990-luvun alkupuolelle, jolloin kysely suoritettiin. Kokonaisuudessaan kysely sisälsi alustuksen lisäksi yhteensä 26 kysymyskohtaa, joista jokaisessa oli useampi kysymys. Alustus ja kyselyn kysymykset esitetään kokonaisuudessaan liitteessä 1. Muita samassa kyselylehdessä ky-

---

⁶⁴ Helsingin kaupungin tietokeskus. Helsingin kaupungin digitoidut painetut asiakirjat: https://www.hel.fi/static/tiekie/digitoidut_asiakirjat/index.html, haettu 8.3.2018.

⁶⁵ Museovirasto, Kansatieteen aineistot: <http://www.nba.fi/fi/tietopalvelut/arkisto/arkistoaineistot/kansatieteen-aineistot>, haettu 1.11.2017.

⁶⁶ Kansatieteelliset kyselytutkimukset. Kyselyt vuosina 1956–1996: https://www.museovirasto.fi/uploads/Museoviraston_arkisto/Kansatieteelliset_kyselytutkimukset.pdf, haettu 29.3.2017.

syttyjä teemoja olivat muun muassa jälleenrakennuskauden tyyppitalojen rakentaminen ja lasten kotikasvatus.

Kyselyn vastauksen vaihtelivat sekä laadultaan, pituudeltaan että rakenteeltaan huomattavasti. Osa vastaajista vastasi kysymyksiin selkeästi numeroimalla vastauksensa vastaamaan kyselyn numerointeja. Osa vastaajista taas kirjoitti laajoja kokonaisvastauksia, joissa kysymyksiin vastattiin vaihtelevasti. Kokonaisuudessaan asuntopulaa käsitteleviä vastauksia lähetettiin yhteensä 479 kappaletta ympäri Suomea. Aineiston keruuvaiheessa vierailin Museoviraston arkistossa, jonne aineisto on säilötty, ja kyselyvastaukset on arkistoitu aakkosjärjestykseen paikkakunnittain. Vastaukset vaihtelivat pituudeltaan muutamasta lauseesta aina monikymmensivuisiin kokonaisuuksiin.

Kävin tutkielmaa varten läpi kaikki Helsinkiä koskeneet kyselyvastaukset, joiden joukosta ensimmäiselle analyysikierrokselle valikoitui yhteensä 54 kyselyvastausta. Luetuani kyselyvastaukset läpi huomasin kuitenkin, että osa kyselyvastauksista oli epäsouvia tutkimusongelman kannalta, koska osa vastauksista käsitteli aikaa, joka ajoittuu tutkimusajanjaksoni ulkopuolelle. Kyselyvastauksissa oli myös sisällöllisiä haasteita, sillä osa vastauksista oli äärimmäisen lyhyitä ja pintapuolisia, eivätkä siten tarjonneet tutkimusongelman kannalta olennaista tietoa. Aineiston muodostumiseen vaikutti myös aineiston kylläntyminen. Jari Eskola ja Juho Suoranta ovat todenneet, että laadullisessa tutkimuksessa aineistoa on tarpeeksi silloin, kun uudet tapaukset eivät enää tuota tutkimusongelman kannalta uutta tietoa⁶⁷. Omassa työssäni huomasin aineiston kylläntyneen, kun kyselyvastauksista ei noussut enää uudenlaisia asumispolkuja. Lopulliseen analyysiin suoritin 26 kyselyvastauksella.

Museoviraston kyselylehden vastaukset muodostavat tutkimukseni toisen osuuden, eli asuntopulan muistina ja kokemuksena. Muistitietoaineiston käytössä on kuitenkin aina omat haasteensa, jotka tulee ottaa huomioon tutkimuksessa.

---

⁶⁷ Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998): *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino, Tampere, 62-63.

Koska kyseessä on aineisto, joka on muodostettu kyselyllä, on syytä tarkastella myös kysymyksiä, joiden pohjalta kyselyvastaukset ovat muodostuneet. Kysymyksenasettelulla ja kysymysten tyyllillä on tässä keskeinen rooli. Esimerkiksi kyselyn jälkimmäisessä osiossa, *1950-luvulta nykypäivään*, kysymykset jaoteltiin kahteen osaan; kysymykset 12-21 osoitettiin *vuokralaisille* ja kysymykset 22-26 osoitettiin *vuokranantajille*⁶⁸. Kysymykset eivät siten tarjonneet omistusasunnossa asuneille vastaajille varsinaisia mahdollisuuksia kertoa tarkemmin omasta asumisestaan. Tämä voi johtua siitä, että keruukilpailulla pyrittiin saamaan tietoa juuri niiltä kansalaisilta, joille asumisen haasteet aiheuttivat eniten vaikeuksia. Kyselyvastauksia käsittelevässä analyysiluvussa neljä käsittelen kuitenkin omistusasumista, sillä se nousi kysymystenasettelussa huolimatta monessa vastauksessa ilmi.

Toinen vastausten muotoon mahdollisesti vaikuttavana tekijänä voidaan nähdä itse varsinaisia kysymyksiä edeltänyt Hakalan kirjoittama alustus. Alustuksessa Hakala esittelee lyhyesti sotienaikaisen ja niiden jälkeisiä asuntopulan lievittämiseen pyrkineitä toimenpiteitä, kuten esimerkiksi huoneenvuokralautakunnan perustamisen. Alustus käynnistää siten kyselyyn vastaamisen edellyttämän muisteluprosessin.

Kyselyn kysymysten ja alustuksen huomioonottaminen on tärkeää, sillä muisteleva kirjoittaminen ei ole täysin vapaata kyselykilpailujen yhteydessä. Jyrki Pöysä onkin todennut, että keruukutsujen yhteydessä yleensä julkaistaan yksityiskohtainen vastausohje, joka ohjaa vastaajien kirjoittamista⁶⁹, mikä näkyy myös tässä tutkimuksessa käyttämäni kyselyn alustuksessa ja vastausohjeissa.

Kyselyaineistoa käytettäessä on myös hyvä muistaa, että kyselyyn vastaajat voivat muistellessaan kirjoittaa tekstiä useaan otteeseen sekä tarvittaessa myös korjata ja täydentää sitä⁷⁰. Tähän mahdollisuuteen vaikuttaa luonnollisesti myös tekninen tapa, jolla teksti on tuotettu, sillä tietokoneella kirjoitettua tekstiä on helpompi korjata kuin

---

⁶⁸ Liite 1.

⁶⁹ Pöysä, Jyrki (2006) *Kilpailukirjoitukset muistitietotutkimuksessa*. Teoksessa Outi Fingerroos, Riitta Haanpää, Anne Heimo ja Ulla-Maija Peltonen (toim.) *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 221-243, 230.

⁷⁰ Pöysä 2006, 230.

käsinkirjoitettua materiaalia. Pöysä toteaaakin osuvasti, että ”kirjoittaminen mahdollistaa näin omien ajatusten ilmaisemisen kontrollin, tietoisena minäkuvan ylläpidon⁷¹”. Omassa aineistossani kyselyvastauksiin tehdyt näkyvät korjaukset korostuvat erityisesti käsinkirjoitetuissa vastauksissa, joissa aikaisemmin kirjoitettu teksti on yliviivattu. Näissä tapauksissa on kuitenkin kyse kirjoitusvirheiden korjaamisesta.

Outi Fingerroos ja Riina Haanpää toteavat, että tutkijan on arvioitava tutkimuksensa mahdollisia ulkoisia merkityksiä ja eettisiä sitoumuksia. Muistitietotutkimuksessa tutkija on vastuussa siitä, että hän tavoittaa tutkimuksen kohteiden menneisyyden ja siitä, että tutkimustulokset ovat uskottavia. Tämän lisäksi tieteen eettinen keskustelu perustuu lainsäädäntöön, jonka mukaan ihmisillä on oikeus olla ja toimia tasavertaisina yhteiskunnan jäseninä.⁷² Näistä syistä johtuen kyselyyn vastanneiden nimiä ei tuoda esille, vaan heitä kuvataan sukupuolen lisäksi sen mukaan, milloin he ovat muuttaneet kaupunkiin. Päädyin jättämään vastaajien nimet pois myös siitä syystä, että vastaajien kuvaaminen heidän nimillään ei toisi analyysille minkäänlaista lisäarvoa.

1.5. Menetelmät

Koska tutkin tässä pro gradu -työssä asuntopulan ja -politiikan lisäksi myös ihmisten muistoja ja kokemuksia Helsingissä asumisesta hyvinvointivaltion ja asumispolkujen kautta, valikoitui tutkimukseni menetelmäksi kvalitatiivinen, eli laadullinen analyysi.

Yksinkertaisimmassa muodossaan laadullinen tutkimus voidaan nähdä aineiston ja analyysin kuvaamisena ei-numeraalisesti. Laadullinen tutkimus määritellään usein vertaamalla sitä määrälliseen tutkimukseen. Tällaisessa vertailussa luodaan yleensä sanallisia vastinpareja, kuten subjektiivinen – objektiivinen, induktiivinen – deduktiivinen tai mikro – makro, joilla on tarkoitus yksinkertaistaen kuvailla lähestymistapojen eroja.⁷³ Vaikka tämänkaltaiset karkeat jaot voivatkin auttaa hahmottamaan laadullisten ja

---

⁷¹ Pöysä 2006, 230.

⁷² Fingerroos, Outi & Haanpää, Riina (2006) *Muistitietotutkimuksen ydinkysymyksiä*. Teoksessa Outi Fingerroos, Riitta Haanpää, Anne Heimo ja Ulla-Maija Peltonen (toim.) *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 25-48, 41-42.

⁷³ Eskola & Suoranta 1998, 13-14.

määrällisten lähestymistapojen eroja, tosiasialliset erot eivät kuitenkaan ole niin mustavalkoisia.

Pertti Alasuutarin mukaan laadullinen analyysi koostuu kahdesta vaiheesta, jotka ovat havaintojen pelkistäminen ja arvoitusten ratkaiseminen. Alasuutari kuitenkin huomauttaa, että tällainen jako on vain analyttinen, sillä käytännössä vaiheet nivoutuvat aina toisiinsa. Pelkistämisen Alasuutari jakaa kahteen osaan. Ensimmäisenä aineistoa tarkastellaan tietyistä teoreettis-metodologisesta näkökulmasta. Tällöin huomio kiinnittyy vaan siihen, mikä on tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen ja tutkimuskysymysten kannalta olennaista ja aineisto saadaan helpommin hallittavaan muotoon. Tämän jälkeen aineistoa karsitaan edelleen yhdistelemällä, eli aineistosta muotoillaan sääntö, joka pätee koko aineistoon. Yhdistämisessä pyritään siihen, että aineistosta voidaan havaita esimerkkejä samasta ilmiöstä. Arvoitusten ratkaisemisella Alasuutari tarkoittaa tutkimuksen tulosten tulkintaa.⁷⁴

Triangulaatio on Tuomen ja Sarajärven mukaan suosittu validiteettikriteeri eräissä laadullisen tutkimuksen opaskirjoissa. Triangulaatio on kuitenkin vain yksi vaihtoehto tutkimuksen validiteetin arvioimiseksi. Triangulaation periaatteet otettiin käyttöön sosioliteeteissä 1950-luvulla, mutta Norman K. Denzin kehitti niitä eteenpäin 1970-luvulla. Denzinin ajatuksena oli, että ongelmia tulisi tarkastella mahdollisimman monesta näkökulmasta, sillä sosiologien tutkima 'todellisuus' on sosiaalinen prosessi.⁷⁵

Denzin jakoi vuonna triangulaation neljään päätyyppiin: aineisto-, tutkija-, menetelmä- ja teoriatriangulaatioon. Tässä tutkimuksessa tutkimusongelmaa tarkastellaan aineistotriangulaation avulla. Nimensä mukaisesti aineistotriangulaatiossa kerätään tietoja monelta eri tiedonantajaryhmältä. Denzin käyttää esimerkkinä kuoleman sosiaalisia merkityksiä moderneissa sairaaloissa, joita voidaan tutkia esimerkiksi seuraamalla sairaalan henkilökuntaa ja sitten tarkastella potilaiden omaisia.⁷⁶ Omassa tutkimuksessani

---

⁷⁴ Alasuutari 1999, 39-40, 44.

⁷⁵ Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2002) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi, Helsinki, 140-141.

⁷⁶ Denzin, Norman K. (1970) *The Research Act: A Theoretical Introduction to Sociological Methods*. Aldine, Chicago, 301-302.

käytössä olevat aineistot, kunnalliskertomuksista löytyvät tekstit sekä Museoviraston kyselyn vastaukset, edustavatkin eri tiedonantajaryhmiä.

Tässä tutkimuksessa aineistoa analysoidaan sekä sisällönanalyysin että muistitietotutkimuksen keinoin. Sisällönanalyysin avulla tulkitaan asuntopoliittisia puheenvuoroja ja muistitietotutkimuksen avulla analysoidaan kaupunkilaisten asumiskokemuksia.

Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä. Sisällönanalyysin voi nähdä sekä yksittäisenä metodina että väljempänä teoreettisena kehyksenä, joka voidaan yhdistää erilaisiin analyysikokonaisuuksiin.⁷⁷

Sisällönanalyysin yhteydessä aineisto usein luokitellaan, teemoitellaan tai tyytitellään. Tuomi ja Sarajärvi toteavat, että luokittelu on yksinkertaisin aineiston järjestelyn muoto. Käytännössä luokittelussa aineistosta määritellään luokkia ja lasketaan kuinka monta kertaa ne esiintyvät aineistossa. Tässä mielessä luokittelu on kvantitatiivista sisällön erittelyä. Teemoittelu voi olla luokittelun kaltaista, mutta siinä painottuu enemmän se, mitä kustakin teemasta on sanottu. Lukumäärillä on merkitystä silloin, jos se on tutkimuskysymyksen kannalta relevanttia. Aineisto siis pilkotaan ja ryhmitellään aihepiirien mukaan. Tyytitelyssä aineisto taas ryhmitetään tietyiksi tyypeiksi ja aineistosta etsitään yhteisiä ominaisuuksia ja näistä muodostetaan tyyppiesimerkki. Käytännössä tyytitelyssä siis pyritään muodostamaan teemaa koskevia yleistyksiä.⁷⁸

Sisällönanalyysin lisäksi tutkimukseni nojautuu myös muistitietotutkimuksen metodologiseen perinteeseen, sillä puolet tutkimukseni aineistosta on muistitietoa. Fingerroos ja Haanpää toteavat, että kun muistitietoa käytetään lähteenä, tutkimuksen tavoitteena on tuoda esille muistelijoiden omat näkökulmat menneeseen ja että tutkijan tehtävänä on tehdä tulkintoja menneestä muistitiedon perusteella⁷⁹. Tutkimukseni on siis tältä osalta *ymmärtävä muistitietotutkimus*, sillä pyrkii selittämisen sijaan tulkitsemaan

---

⁷⁷ Tuomi & Sarajärvi 2009, 91.

⁷⁸ Mt., 92-93.

⁷⁹ Fingerroos & Haanpää 2006, 28.

kyselykilpailuun osallistuneiden kirjoittajien kokemuksia Helsingissä asumisesta. Ymmärtävän muistitietotutkimuksen lopputulos ei kuitenkaan ole aukoton selitys menneisyydestä, vaan ennemminkin tulkinta menneisyydestä⁸⁰.

Tutkimusaineiston varsinaisen analysoinnin suoritin laadullisten aineistojen systemaattista analyysia ja koodausta tukevalla Atlas.Ti-ohjelmalla. Atlas.Ti:n avulla koodasin ja jäsentelin aineistoista nousseita asioita/ilmiöitä. Luvuissa 1.4.1. ja 1.4.2. kuvatus aineiston keräämisen jälkeen siirsin lopulliseen analyysiin päätyneet kirjoitukset ohjelmaan. Aluksi etsin museoviraston aineistoista tarkempia siirtymiä ja asukkaiden kokemuksia, joiden pohjalta muodostin ensimmäiset koodaukset. Ensimmäisen koodauskierroksen koodeja olivat muun muassa *ensiasunto*, *asunto ystävän/tutun/sukulaisen kautta*, *muutti yksin*, *opiskelija* ja *töitä Helsingissä*. Tällä koodauskierroksella pyrin aluksi luomaan yleiskuvan kyselykilpailuun vastanneiden kirjoittajien asumispoluista.

Seuraavassa vaiheessa pyrin löytämään kyselyvastauksista vivahteita siitä, miten kirjoittavat olivat suhtautuneet kaupungin asuntotilanteeseen sekä heidän suhtautumisestaan kaupunkiin asunto-ongelmien ratkaisijana. Tässä vaiheessa nousseita koodeja olivat muun muassa *negatiivinen kokemus*, *positiivinen kokemus*, *takaisku asumisessa*, *kritiikki kaupunkia kohtaan* ja *asumisen ahtaus*. Näihin koodeihin liittyvät asumispolkujen siirtymät analysoidaan luvussa 4.2.

Kunnalliskertomuksista kerättyä aineistoa lähestyin eri tavalla, sillä tästä aineistosta etsin erilaisia elementtejä kuin kyselyvastauksista. Tämän aineisto-osuuden analyysissä kiinnitin huomioni erityisesti siihen, millaisiin ihmisryhmiin kaupunginvaltuustossa kiinnitettiin huomiota asuntopulasta puhuttaessa ja sitä, miten näiden ihmisryhmien asuntotarpeiden parantamisesta perusteltiin. Näihin ihmisryhmiin liittyvän analyysin tulokset esittelen luvussa 3.1.

---

⁸⁰ Fingerroos & Haanpää 2006, 39.

2. Asuntopula rakenteellisena ilmiönä

2.1. Helsingin asuntopula – ikiaikainen ongelma?

Tässä luvussa tarkastelen ja taustoitan lyhyesti asumisen historiaa Helsingissä. Luvun tarkoituksena on sekä toimia kontekstina tutkimusongelmalle että tarjota kompakti selitys sille, millaiselta pohjalta kaupunginhallitus ja asunnonjakotoimikunta teki omia päätöksiään. Samalla luku myös auttaa ymmärtämään sitä, millaiseen kaupunkiin luvussa neljä käsitellyt kyselykilpailuun vastanneet ihmiset muuttivat 1900-luvun jälkipuolella ja että millaisissa olosuhteissa Helsinki on kehittynyt.

Ensimmäisenä suomalaisena asuntopoliitikkona voidaan pitää Zacharias Topeliusta, joka julkaisi asuntopoliittiset kirjoituksensa *Rakentamista vai (vuokra)kiskontaa* (ruots. *Bygga eller preja*) vuonna 1858 ja *Kuinka köyhät asuvat Helsingissä* vuonna 1859. Näistä kahdesta kirjoituksesta jälkimmäisessä Topelius kuvaa sitä, miten 1800-luvun puolivälissä Helsingin pienikokoinen työväenluokka asui kaupungin rajoilla mökeissä, piharakennuksissa tai kellareissa. Asunnot olivat ahtaita, pimeitä ja kosteita, ja Topelius näki työväestön asumisen laadun sekä terveydellisesti että moraalisesti ongelmallisena.⁸¹

Bygga eller preja -artikkelissa Topelius keskittyy laajemmin asunnontarvitsijoiden asioihin, missä yhdistyy Krimin sodan vaikutus Helsingin asuntotilanteeseen sekä vähäinen rakentaminen ja asumisen kohtuuttomat kustannustasot. Topeliuksen mukaan Helsingin vuokrataso oli suhteettoman korkea maan varoihin nähden, sillä vuokrataso oli eurooppalaisten suurkaupunkien tasolla, vaikka Helsinki oli huomattavasti köyhempi kaupunki. Ratkaisuksi ongelmiin Topelius näki tehokkaamman ja nykyaikaisemman rakentamisen kivisine kerrostaloineen.⁸²

Muuttoliike kaupunkiin alkoi teollisuuden syntymisen alkuvaiheiden myötä 1800-luvun puolivälissä. Vuonna 1850 Helsingissä oli reilut 20 000 asukasta⁸³. Helsingin väes-

---

⁸¹ Juntto 1990, 75-76.

⁸² Mt., 76-77, 85-86.

⁸³ Mt., 72.

tönkasvu 1800-luvun loppupuolelta 1900-luvun alkupuolelle on esitetty taulukossa 1. Vuonna 1870 Helsinki oli pieni suurkaupunki, jonne virtasi koko ajan lisää asukkaita. Kivitaloja pystytettiin muun muassa Kruununhakaan ja Katajanokalle ja puutaloja alkoi ilmestyä muun muassa Punavuoreen ja Pitkäsillan pohjoispuolelle.⁸⁴ Kivitalojen rakentaminen ei kuitenkaan vielä muuttanut asuinrakennuskantaa huomattavalla tavalla, sillä 1880-luvulla vielä 75 prosenttia Helsingin asuinrakennuksista oli yksikerroksisia puutaloja. Kivirakentaminen yleistyi kuitenkin 1880-luvulla. Suomen teollistumista tarkastellessa on hyvä ottaa huomioon, että varsinainen massateollistuminen ja sitä myötä myös kaupungistuminen alkoi vasta noin sata vuotta myöhemmin.⁸⁵

Taulukko 1. Helsingin väkiluku 1875-1935.

1875	1890	1905	1920	1935
23 070	56 236	93 626	152 200	225 482

Lähde: Helsingin tilastollinen vuosikirja 2014 (t. 2.1.).

Teollisuuden kehitys oli kuitenkin pitkään hidasta, ja 1900-luvun alkupuolella Suomi oli vielä yksi Euroopan agraarisimmista ja vähiten kaupungistuneista maista. Myös asumisen laadullisessa tasossa oli valtavia eroja. Esimerkiksi Helsingissä parhaiten toimeentulevien asunnoista löytyi juokseva vesi, sähkö sekä puhelimet, kun taas työläiset asuivat ahtaissa hellahuoneissa. Työläisperheissä asui myös usein sukulaisia vuokralaisina, puhumattakaan irtolaisista, joilla ei ollut omia koteja.⁸⁶ Kaupunkiväestö olikin elinoloiltaan vahvasti jakautunutta, ja erot eri asuinalueiden välillä olivat merkittäviä.

1800-luvun loppupuolella Helsinkiin oli alkanut nousta vuokrakasarmeja, jotka olivat yksinomaan vuokra-asumiseen tarkoitettuja asuinrakennuksia, joihin työväki muutti. Asuinolot olivat ahtaat ja asumistiheys oli joissain tapauksissa melkein kuusi henkilöä jokaisessa huoneessa. Työväestölle rakennetut talot kuitenkin kasvoivat vähitellen. Vuokrataso oli korkea sekä nimellisesti että tuloihin suhteutettuna, minkä lisäksi talojen omistajat pyrkivät työläisten mukaan nostamaan vuokrahintoja jopa kuukausittain.

⁸⁴ Nikula 2017, 34, 36; Juntto 1990, 82-83.

⁸⁵ Juntto 1990, 59, 73, 82.

⁸⁶ Hautajärvi, Harri (2017) *Rakennettiin Suomi*. Teoksessa Teoksessa Harri Hautajärvi (toim.) *Rakennetun Suomen tarina*. Rakennustieto Oy, Helsinki, 6-23, 8-9.

Korkeat vuokrat johtivat osaltaan siihen, että vuokrasuhteet olivat lyhyitä, sillä mak-samattomat vuokrat johtivat aina muuttoihin.⁸⁷

1900-lukua voidaan kuvailla kaupungistumisen vuosisadaksi Suomessa. Rakentamises-sa saatiin mallia muista Pohjoismaista, etupäässä Ruotsista ja Tanskasta. Asuntopulan ratkaisemiseksi omaksuttiin muun muassa standardoitujen asuntotyyppien teettämi-nen, jonka yksi varhainen esimerkki on Puu-Käpylän rakentaminen 1920-luvun alku-puolella.⁸⁸ Puu-Käpylään rakennettiin edullisia, helpporakenteisia puutaloja, joiden säi-lymisen kohtalo nousi keskustelunaiheeksi 1960-luvulla. Vuoden 1960 kesällä Helsingin kaupunki ja Helsingin Kansanasunnot Oy julistivat yleisen aatekilpailun, jonka tarkoi-tuksena oli uudelleen kaavoittaa Käpylän puutaloalue. Kaavoituskilpailun voittanut eh-dotus sai osakseen laajalti kritiikkiä. Muun muassa alkuperäistä asemakaavaa suunni-tellut asemakaava-arkkitehti Otto-I Meurman oli erityisen huolestunut vanhan asunto-kannan saneerauksista. Kaavoittaminen ja uudelleenrakentaminen olivat kaupungin käsittelyssä kahteen otteeseen, kunnes vuonna 1971 valmistunut komiteanmietintö totesi, että puutalot korjauskelpoisia ja historiallisesti arvokkaita. Alueen suojeltukaava valmistui myöhemmin samana vuonna.⁸⁹

2.2. Sodan jälkeinen aika, asuntopula ja suuri muutto

Toisen maailmansodan johdosta yli 400 000 ihmistä eli noin 11 prosenttia Suomen vä-estöstä joutui jättämään kotiseutunsa ja suuntaamaan kohti uusia alueita⁹⁰. Sotien ai-heuttaman tuhon ja aluemenestysten myötä Suomi menetti yli 10 prosenttia sotia edeltäneestä asuntokannasta⁹¹. Sodan jälkeisenä aikana Suomi kärsi merkittävää ma-teriaalipulaa rakennustarvikkeista. Tästä syystä ne rakennustarvikkeet, jotka säännös-

---

⁸⁷ Juntto 1990, 84-86.

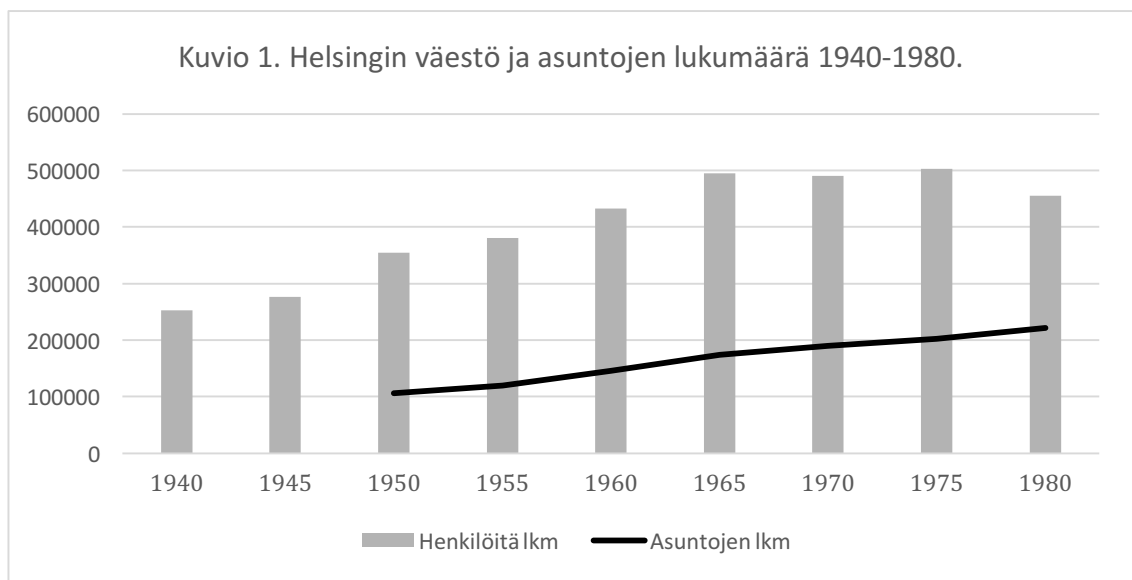
⁸⁸ Nikula 2017, 38-39.

⁸⁹ Mäkinen, Eikka (1970) *Käpylä: puutarhakaupunginosa 50 vuotta*. Suomalaisen Kirjallisuuden Kirjapai-no Oy, Helsinki. 141-146; Kivilaakso, Aura (17.11.2011, päivitetty 5.12.2017) Puu-Käpylän kaavoituskiista - Kulttuuriympäristöön kohdistuvien asenteiden muuttumisesta 1960-luvulla: [http://www.rakennusperinto.fi/fi-FI/Hoida_ja_suojele/Kulttuuriympariston_suojelu/Kaavasuojaletu/PuuKapylan_kaavoituskiista__Kulttuuriymp\(37759\)](http://www.rakennusperinto.fi/fi-FI/Hoida_ja_suojele/Kulttuuriympariston_suojelu/Kaavasuojaletu/PuuKapylan_kaavoituskiista__Kulttuuriymp(37759)), haettu 26.3.2018.

⁹⁰ Nikula 2017, 46.

⁹¹ Palomäki 2011, 11.

telyn myötä saatiin käyttöön, suunnattiin sodan jälkeen maaseudulle. Maaseudulle rakennettiin pääasiassa pientaloja, jotka pystyttiin rakentamaan kotimaisista tarvikkeista. Tämä päätös johti luonnollisesti siihen, että väestökeskukset saivat odottaa vuoroaan.⁹² Kokonaisuudessaan jälleenrakennuskauden asuntotuotannosta noin 70 prosenttia suuntautui maaseudulle⁹³. Asutuskeskusten rakentamiseen ryhdyttiin panostamaan vasta 1940-luvun lopulla⁹⁴, ja asuntovajaus väestökeskuksissa oli vuoden 1948 lopussa jo 74 800 asuntoa⁹⁵. Arkkitehti Harri Hautajärvi kuvailee toimittamassaan teoksessa *Rakennetun Suomen tarina* toisen maailmansodan jälkeistä jälleenrakennuskautta ”poikkeuksellisen toimeliaaksi rakentamisvaiheeksi⁹⁶” Suomen historiassa.

Lähde: Asuntojen lukumäärä: Helsingin tilastollinen vuosikirja 1964 (t. 10) & 1980 (t. 4.1).
 Väestö: Helsingin tilastollinen vuosikirja 2017 (t. 2.1).⁹⁷

Maaseudun rakentamisen priorisointi yhdessä jatkosodan jälkeisen Helsinkiin suuntautuneet muuttoliikkeen lisäksi syvensi sotavuosien aiheuttamaa asuntopulaa. Tilanne oli Kaupunginhallituksen mielestä jopa niin kriittinen, että se piti muuttokiellon asettamista välttämättömänä toimenpiteenä asuntopulan helpottamiseksi. Kielto ei kui-

⁹² Juntto 1990, 203; Malinen 2014, 66.

⁹³ Palomäki 2011, 271.

⁹⁴ Malinen 2014, 21.

⁹⁵ Juntto 1990, 203.

⁹⁶ Hautajärvi 2017, 9.

⁹⁷ Kts. liite 2. Vuosien 1940 ja 1945 asuntojen lukumääriä ei olla tilastoitu vuosikirjoihin.

tenkaan koskaan astunut voimaan, vaan sen sijaan asunnottomia, joiden joukossa oli myös perheitä, ryhdyttiin majoittamaan kaupungin pommisuojiin. Perheet saatiin siirrettyä vuosien 1945 ja 1948 välisenä aikana Kumpulaan, Toukolaan, Koskelaan ja Käpylään, mutta yksinäiset ihmiset ja pariskunnat joutuivat jäämään pommisuojiin. Viimeiset pommisuojiissa asuneet pääsivät muuttamaan niistä pois vuonna 1954, kun Lönnrotinkadun yömaja avattiin.⁹⁸

Siirtyminen pois pommisuojiista ei kuitenkaan tarkoittanut suoranaisesti asuinolojen parantumista. Vaikka perheet saatiinkin siirrettyä pois pommisuojiista, joutuivat perheet monissa tapauksissa majoittumaan terveydelle vaarallisiin ja ahtaisiin asumuksiin. Lapsiperheiden ahdinkoa lisäsivät 1950-luvulla myös saneeraustoista johtuneet häädöt ja uusiin asuntoihin oli puolen vuoden jonot. Häätöjen aiheuttama asuntopula oli pahimmillaan 1960-luvun alussa, kun noin 600 perhettä oli vailla kunnollista asuntoa.⁹⁹

Lönnrotinkadun yömajassa oli tilaa 500:lle asukkaalle, ja se pystyi tarjoamaan asumuksen vain osalle yksinäisistä, mikä johti siihen, että ulkona asuminen jatkui vielä pitkään. Asunnottomien miesten ongelmat kärjistyivät 1960-luvulla, kun yömajatilat vähenivät ja T-spriin käyttö yleistyi, joka johti esimerkiksi talvella 1967 kymmenien miesten kuolemiin. Timo Herrasen mukaan asunnottomien määrän kehitystä on vaikeaa osoittaa tosiasiallisesti, sillä eri tutkimusten luokitteluperusteet asunnottomuudelle vaihtelevat.¹⁰⁰

Edellä mainitut, muun muassa Kumpulaan, Toukolaan ja Koskelaan rakennetut asunnot eivät myöskään olleet ongelmattomia. Asuntoja rakennettiin yhteensä noin 800 väliaikaisasuntoa, mutta olivat varustetasoltaan vaatimattomia, eivätkä ne vastanneet kaupunkimaisen asumisen vaatimuksia kovinkaan hyvin. Esimerkiksi Kumpulan ja Toukolan taloissa vesi- ja viemärijohdot korvattiin ulkona sijaitsevilla vesiposteilla. Vaatimattomasta asumistasosta huolimatta asuntoja oli kuitenkin pakko rakentaa.¹⁰¹ Tämän lisäksi väliaikaisasuntojen vuokrataso aiheutti paljon kritiikkiä, mikä purkautui muun muas-

---

⁹⁸ Herranen 1997, 231-232.

⁹⁹ Mt., 232.

¹⁰⁰ Mt., 232.

¹⁰¹ Palomäki 2011, 269; Herranen, 130-132.

sa Kumpulassa ja Maunulassa asukkaiden vuokramaksulakkoina vuonna 1946, ja vuokrakamppailu taantui vasta pari vuotta myöhemmin¹⁰².

Väliaikaisasuntojen rakentamisen lisäksi myös olemassa olevan rakennuskannan käyttöä tehostettiin ja kaikki asuttavaksi kelpaava rakennuskanta otettiin käyttöön. Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että esimerkiksi siirtolapuutarhamökkit, saunat ja piharakennukset otettiin asumiskäyttöön. Pakkoalivuokrauksilla ja rakennuskannan tehokkaalla käytöllä Helsinkiin saatiin noin 10 000 uutta asuntoa.¹⁰³

Tehokkaamman rakentamisen sijaan Helsingissä huoneenvuokralautakunnille annettiin laajat valtuudet vuokrien ja asumisen säännöstelyyn. Huoneenvuokralautakuntien rooli korostui Helsingissä erityisesti vuosina 1944–1948, jolloin valtion rooli asuntopulan lievittämiseksi ei ollut lähtenyt käyntiin. Malisen mukaan näinä vuosina välitettyjen asuntojen määrä oli Helsingissä 16 711 asuntoa.¹⁰⁴ 1940-luvun puolivälissä asuntopulan selvittäminen oli siis kaupunkilaisten lisäksi kaupungin viranomaisilla sekä huoneenvuokralautakunnilla. Valtiollinen, suunnitelmallinen asuntopulan lieventäminen käynnistyi vasta Asuntorakennustuotannon valtuuskunnan, Aravan, perustamisen jälkeen vuonna 1949.¹⁰⁵ Vaikka aravarakentamiseen liittyikin sosiaalisia periaatteita ja tavoitteita, suuntautui aravalainoin tuettu asuntotuotanto aluksi omistusasumiseen ja hyvätuloisille. Ohjautuvuus johtui aravajärjestelmän edellytykseen omarahoitusosuudesta ja tähän tuli muutos vasta 1960-luvulla.¹⁰⁶

Seuraavan haasteen asumiselle loi rakennemuutos, kun ihmiset ryhtyivät muuttamaan sankoin joukoin maaseudulta asutuskeskuksiin. Tämä korostui erityisesti Helsingin seudulla, sillä alueen väestönlisäys oli 1960-luvulla noin 170 000 henkeä.¹⁰⁷ Helsingin väkiluku oli kasvanut jo aikaisemmin tasaista tahtia. 1950-luvulla keskimääräinen vuosittainen kasvu oli 8000 uutta asukasta, ja sama vauhti jatkui myös 1960-luvulla, saa-

---

¹⁰² Palomäki 2011, 272-273.

¹⁰³ Mt., 273.

¹⁰⁴ Malinen 2014, 21, 46, 67.

¹⁰⁵ Mt., 21, 26; Juntto 1990, 204.

¹⁰⁶ Schulman, Harry (2000) *Helsingin suunnittelu ja rakentuminen*. Teoksessa Harry Schulman, Panu Pulma ja Seppo Aalto. Helsingin historia vuodesta 1945: Suunnittelu ja rakentuminen, sosiaaliset ongelmat ja Urheilu. Helsingin kaupunki, Helsinki, 13-112, 31-32.

¹⁰⁷ Schulman 2000, 45.

vuttaen huippunsa vuonna 1969, kun Helsingin väkiluvuksi laskettiin 525 600 asukasta.¹⁰⁸

Kun kaupunkisuunnittelu Helsingissä ei pystynyt 1960-luvulla vastaamaan kasvaneisiin tarpeisiin, oli kaupungin ryhdyttävä uudenlaisiin toimiin. Vuonna 1964 Helsinkiin perustettiin kaupunkisuunnittelulautakunta ja kaupunkisuunnitteluvirasto.¹⁰⁹ Kaupunki otti siis tässä vaiheessa uuden askeleen selkeästi järjestelmällisempään toimintaan.

Samanaikaisesti kun Helsingin väkiluku kasvoi sodan jälkeen, asuntotuotannon painopiste alkoi siirtyä pienistä asunnoista keskikokoisiin ja suuriin asuntoihin. 1970-luvulla kolmioiden ja suurempien asuntojen osuus ohitti yksiöiden ja kaksioiden osuuden Helsingin asuntokannasta.¹¹⁰ Kehityksen suunta on mielenkiintoinen, sillä esimerkiksi vuonna 1960 yli viidennes Helsingin asukkaista oli perheettömiä¹¹¹. Yksinäisten ihmisten asuminen onkin yksi niistä asumisen ja asuntopolitiikan kohderyhmistä, johon tulen tässä tutkimuksessa paneutumaan.

Vaikka Helsingin asunto-olot ja -markkinat ovatkin muuttuneet sotien jälkeisinä vuosikymmeninä, toteaa Schulman kuitenkin asuntopulan olevan pysyvä ongelma kaupungissa. Kaupunki on 1960-luvun lopulta lähtien tasaisin väliajoin laatinut asunto-ohjelmia, joiden avulla asuntopoliittista suunnittelua on pyritty toteuttamaan. Helsingin asuntokanta on moninkertaistunut sodanjälkeisenä aikana. Näistä seikoista huolimatta asunnoista on kuitenkin jatkuva pula. Tähän vaikuttaa väestönkasvun lisäksi osaltaan edellä mainittu muutos kohti suurempia asuntoja sekä perhekoon pienentyminen.¹¹²

Sodanjälkeisinä vuosina suomalainen asuntokanta muuttui omistusasuntovaltaiseksi¹¹³. Hannu Ruonavaara kuvaa tätä muutosta ”yhdeksi merkittävimmistä sosiaalisista

---

¹⁰⁸ Turpeinen 1997, 17-18.

¹⁰⁹ Nikula 2017, 50.

¹¹⁰ Herranen 1997, 219.

¹¹¹ Turpeinen 1997, 39.

¹¹² Schulman 2000, 19-20.

¹¹³ Hannu Ruonavaara on tutkinut laajasti Suomen omistusasuntovaltaistumista. Esim. Ruonavaara 1988; Ruonavaara 1993.

muutoksista sodanjälkeisessä Suomessa¹¹⁴”. Tämä muutos näkyy erityisesti Helsingissä, jossa vuonna 1950 suoritettujen väestönlaskennan mukaan 76 prosenttia asunnoista oltiin annettu vuokralle, kun taas vuonna 1985 vuokra-asuntojen osuus oli enää vain 38 prosenttia. Vuokra-asumisen voimakas osuus 1900-luvun alkupuolella on peräisin asunto-osakeyhtiöjärjestelmän synnystä 1900-luvun alusta ja yleistymisestä 1920-luvulla, jolloin suurin osa uusien talojen asunnoista annettiin vuokralle.¹¹⁵

Toisen maailmansodan aikaiset ja sotaa seuranneet toimenpiteet lisäsivät vuokralaisten ja alivuokralaisten osuutta kaupungissa, kun Helsingin huoneenvuokralautakunta määräsi lisää asukkaita asuntoihin, joissa huonetta kohden asui vähemmän kuin yksi henkilö. Sotavuosien vuokrasäännöstely, joka painottui pääasiassa vanhoihin kiinteistöihin, jatkui vuoteen 1961 asti.¹¹⁶

Aravan myötä Helsinkiin nousi kuitenkin useita kaupungin vuokrataloja käsittäneitä alueita 1960-luvun lopulla. Vuokra-asuntojen osuus säilyi lähes aikaisempien vuosikymmenten tasolla 1960-luvulla. Tähän vaikutti noin 15 000 uuden vuokra-asunnon valmistuminen vuosikymmenen aikana. 1970-luvun kuluessa kehitykseen tuli kuitenkin muutos, kun vuonna 1968 uudestaan voimaantullut vuokrasäännöstelyjärjestelmä alkoi vaikuttaa asumisen hintakehitykseen. Vuokrien hinnat kääntyivät laskuun samalla kun asuntojen hinnat nousivat. Tämä johti siihen, että yksityisiä vuokra-asuntoja ryhdyttiin myymään sankoin joukoin omistusasunnoiksi. Helsingin asuntopula paheni, kun vuokra-asuntojen uustuotanto jäi pahasti jälkeen vuokra-asuntojen poistumasta.¹¹⁷

Asuntojen hallintamuotoja tarkastellessa on hyvä kiinnittää huomiota hallintamuotojen sosiaalisiin ominaisuuksiin. Helsingissä vuokralla asuminen on sodan jälkeen keskittynyt erityisesti alempien sosiaaliluokkien asumiseen. Esimerkiksi 1960-luvun Helsingissä vuokra-asuminen oli yleisempää toisessa, kolmannessa ja neljännessä sosiaaliluokassa kuin omistusasuminen.¹¹⁸ Niin ikään on muistettava kodinomistamiseen liittyvä

---

¹¹⁴ Ruonavaara 1988, 7. Käännös Jori Pyykkö.

¹¹⁵ Herranen 1997, 220; Schulman 2000, 21.

¹¹⁶ Herranen 1997, 220-221.

¹¹⁷ Mt., 222-223.

¹¹⁸ Mt., 222; Ruonavaara 1988, 21-22.

myönteinen ideologinen lataus. Suomalaiset ovat perinteisesti nähneet omistusasumisen turvallisena tapana asua ja se on nähty tavoittelemisen arvoisena päämääränä. Ruonavaara kuitenkin toteaa, että omistamisen statusmerkitys sosiaalinen ja historiallinen konstruktio.¹¹⁹

Tässä luvussa olen käynyt lyhyesti läpi Helsingin historiaa asumisen näkökulmasta. Kuten Topeliuksen 1800-luvun puolivälissä kirjoittamista teksteistä huomaa, Helsingin asumisjärjestelyiden haasteilla on pitkät juuret. Huomionarvoista on kehityksessä se, että Topeliuksen kuvaamat asumisen epäkohdat ovat monessakin mielessä samanlaisia kuin sata vuotta myöhemmin ilmenneet haasteet. Näitä haasteita olivat esimerkiksi asumisen laadullinen taso, kuten ahtaat ja huonosti varustellut asunnot, jotka olivat haitallisia terveydelle. Tämän lisäksi myös asumisen korkeat kustannukset aiheuttivat vaikeuksia erityisesti työläisväestölle. Kaupunki jakautui niin maantieteellisesti kuin sosiaalisestikin erilaisiin alueisiin, josta Pitkäsillan eri puolilla asuvien ihmisten elämä ja arki ovat osuva erimerkki.

3. Kunnallinen asunnonjakopolitiikka

3.1. Aloitteet kaupunginvaltuustossa – huomio asumisen epäkohdissa

Tässä luvussa esitellään ja analysoidaan asumisen järjestelyyn liittyviä aloitteita, välilyksymyksiä ja esityksiä, joita muun muassa valtuuston edustajat esittivät kaupunginvaltuustossa. Tämä luku pitää sisällään niin vanhusten, lapsiperheiden, hädettyjen kuin romaniperheiden asumiseen liittyviä huomioita, sillä heidän asumisjärjestelynsä nousivat toistuvasti esiin valtuustossa käydyissä keskusteluissa läpi tarkasteluajanjakson. Samalla tarkastellaan myös sitä, miten kaupunginvaltuusto ja kaupungin eri viranomaistahot vastasivat aloitteisiin.

Kaupunginvaltuustossa esitetyistä aloitteista on huomattavissa ajatus siitä, että asumisen ongelmat halutaan ratkaista keskittymällä kaikista heikoimmassa sosiaalisessa tai

---

¹¹⁹ Ruonavaara 1993, 59-60.

taloudellisessa tilanteessa olevien ihmisryhmien asumisongelmien selvittämiseen. Ajatus heikoimpien auttamisesta onkin looginen ja käy yhteen hyvinvointiajattelun kanssa. Aloitteita tehneet valtuutetut pyrkivät siis aloitteillaan luomaan kaupunkia, jossa yhä useammalla asukkaalla olisi mahdollisuus kohtuuhintaiseen ja riittävän tilavaan asuntoon.

3.1.1. Vanhukset

Aloitan tarkastelun vanhusten asuinoloista. Vuonna 1955 valtuutettu Modeen teki aloitteen, jossa hän esitti vanhusten asuntoloiden sisällyttämistä asuntotuotantokomitean¹²⁰ ohjelmaan. Aloitteessa todettiin, että kaupungin 400-vuotisjuhlien yhteydessä rakennetut vanhusten asuntolat olivatkin parantaneet vanhusten huoltoa, riittivät nämä asuntolat kuitenkin vain pienelle osalle kaupungin vanhuksista. Tästä syystä olisi tärkeää, että asuntotuotanto-ohjelmaan lisättäisiin Munkkiniemen ja Maunulan rakennuskohteisiin asuntoja, jotka vuokrattaisiin vanhuksille omakustannehintaan. Asuntotuotantokomitea kommentoi aloitetta toteamalla, että asuntotuotannon määrärahat oli tarkoitettu käytettäväksi pääasiassa perheasuntojen rakentamiseen. Komitea myös totesi että ”mikäli vanhukset kykenisivät maksamaan sen rakennusohjelmiin kuuluvissa taloissa perittävän vuokran, voitiin asuntojenjakotoimikunnalle antaa ohje osoittaa heille yksiöitä ko. taloista¹²¹”¹²².

Myös kaupungin huoltolautakunta antoi oman lausuntonsa koskien aloitetta esittämällä, että vanhuksille olisi rakennettava asuntoja samanaikaisesti kuin muillekin väestöryhmille ja että nämä asunnot tuotettaisiin oikeudenmukaisessa suhteessa kunkin ryhmän tarpeiden ja koon osalta. Jotta tähän tavoitteeseen päästäisiin, vanhusten

---

¹²⁰ Helsingin kaupungin hallitus oli perustanut asuntotuotantokomitean ohjaamaan jälleenrakennusta ja tuottamaan kaupungin vuokra-asuntoja. Komitean nimi vaihtui myöhemmin asuntotuotantotoimikunnaksi ja siitä tuli pysyvä kunnallinen toimielin, vaikka se oltiin alun perin tarkoitettu väliaikaiseksi. Esim. Schulman 2000, 31.

¹²¹ Kertomus Helsingin kaupungin kunnallishallinnosta 1956 I, 80. Viittaan jokaiseen yksittäiseen kunnalliskertomukseen ensimmäisellä kerralla kunnalliskertomuksen nimellä, minkä jälkeen käytän lyhennettyä muotoa ”Kunn.kert.”.

¹²² Kertomus Helsingin kaupungin kunnallishallinnosta 1955 I, 85; Kunn.kert. 1956 I, 80.

asuntoja olisi sijoittava asuntoloiden lisäksi myös muihin kaupungin toimesta rakennettaviin asuintaloihin.¹²³

Vuotta myöhemmin kaupunginvaltuusto vastaanotti aloitteen, jossa todettiin ”asuntokysymyksen ratkaisemisen muodostuneen erikoisen vaikeaksi niille vanhoille pääkaupungin asukkaille, joiden varat eivät riittäneet osakehuoneistojen ostamiseen eikä vapaiden huoneistojen korkeiden vuokrien maksamiseen¹²⁴”. Aloitteentekijät, valtuutettu Ehrnrooth ym. ehdottivat, että asunnonjako-ohjeita muutettaisiin siten, että määrätty osa kaupungin rakentamista vuokra-asunnoista jaettaisiin jakoehdot täyttäneille yli 60-vuotiaille hakijoille.¹²⁵

Aloite ei kuitenkaan johtanut asunnonjakotoimikunnan jako-ohjeiden muutoksiin. Asunnonjakotoimikunta kommentoi aloitetta huomauttamalla taas, että asuntotutannon määrärahat käytetään pääasiassa perheasuntojen rakentamiseen.¹²⁶ Toimikunta tarkasteli asiaa myös tilastolliselta kannalta:

Tilastotietojen mukaan oli v. 1954 anottu uudisrakennuksista asuntoja 6220 tapauksessa. Ennen v. 1895 syntyneitä hakijoita oli 354, joista 42 sai asunnon, vastaten luku 11.86 % näistä hakijoista. Kun asuntojen luku oli 606, oli asuntoja voitu osoittaa n. 9.74 %:lle koko hakijamäärästä. Vanhukset olivat siis saaneet asuntoja keskimääräisesti enemmän kuin muut anojat.¹²⁷

Seuraavan kerran vanhusten asuinolot nousivat esiin vuoden 1958 kunnalliskertomuksessa, kun valtuutettu T. Niemen johdolla valtuutetut tekivät aloitteen, jossa he ehdottivat, että kertomusvuonna rakennettavista asunnoista 5prosenttia varattaisiin asunontarpeessa olevien vanhusten vuokratyöhön. Koska kahtena aikaisempana vuonna oltiin tehty samaa asiaa käsitteleviä aloitteita, kaupunginhallitus viittasi niiden yhtey-

---

¹²³ Kunn.kert. 1956 I, 80.

¹²⁴ Kertomus Helsingin kaupungin kunnallishallinnosta 1957 I, 87.

¹²⁵ Kunn.kert. 1957 I, 87.

¹²⁶ Kunn.kert. 1957 I, 87.

¹²⁷ Kunn.kert. 1957 I, 87.

dessä annettuihin selostuksiin.¹²⁸ Sen sijaan, että asuntotuotannosta ohjattaisiin tietty osa vanhusten vuokra-asunnoiksi, yhtyi kaupunginhallitus huoltokomitean käsitykseen siitä, että vanhusten asuntokysymys oli hoidettava yhteisasuntoloita perustamalla. Asunnonjakotoimikunnan jakotilastojen mukaan vuonna 1957 jaetuista asunnoista 7,7 prosenttia hakijoista oli saanut asunnon, mutta yli 61-vuotiaiden osalta tämä luku oli 10,14 prosenttia.¹²⁹ Vanhukset olivat siis asunnonjakotoimikunnan tietojen mukaan edelleen vahvoilla asunnonjaossa.

Seuraavan kerran vanhusten asunto-olot nousivat keskustelun aiheeksi vuonna 1962, kun valtuustossa kiinnitettiin asumisen lisäksi huomiota myös hoitomahdollisuuksiin, sillä vanhusten laitospaikkavajaus oli noin 1000 hoitopaikkaa. Aiempien vuosien aloitteentekijät olivat edellä esiteltyjen jako-ohjeiden muuttamisen lisäksi kiinnittäneet siis huomionsa laajemminkin vanhusten hyvinvointiin. Vanhainkotien lisäksi huomiota annettiin myös sellaisten varattomien vanhusten asumiskysymykseen, jotka pystyvät vielä asumaan itsekseen. Tämän ongelman ratkaisuksi ehdotettiin halpavuokraisten asuntojen rakentamista.¹³⁰

Vanhusten asuntokysymystä ratkaisemaan asetettiin vuonna 1962 myös vanhusten asuntokomitea, jonka tehtävä oli kiireellisten esitysten tekeminen varattomien ja vähävaraisten vanhusten asunto-olojen järjestämiseksi. Kaupunginhallitus katsoi, että asunnonjakolautakunnan (ja kiinteistöhallituksen) perustelut olivat riittävät siihen, ettei vuokrasäännöstelyyn ollut enää tarvetta.¹³¹

Aloitteilla, joilla haluttiin parantaa vanhusten asuinoloja, oli sekä välittömiä että pidemmän aikavälin tavoitteita. Keskusteluissa kiinnitettiin huomiota myös siihen, että vanhusten määrä tulee kasvamaan tulevaisuudessa¹³². Huoli tulevaisuudesta ja vanhusten asuinoloista nousi esille myös vuoden 1968 kunnalliskertomuksessa, jonka mukaan ”vanhusten suuri lukumäärä täällä ja heidän suhteellisen osuutensa kasvaminen

---

¹²⁸ Kertomus Helsingin kaupungin kunnallishallinnosta 1958 I, 80.

¹²⁹ Kunn.kert. 1958 I, 80.

¹³⁰ Kertomus Helsingin kaupungin kunnallishallinnosta 1962 I, 28.

¹³¹ Kunn.kert. 1963 I, 20.

¹³² Kunn.kert. 1962 I, 28.

huomattavasti suuremmaksi kuin maassamme yleensä¹³³” vaati toimenpiteitä asuinolojen parantamiseksi.

Vuonna 1968 vanhusten asuinolojen parantaminen oli siirtynyt valtuutettujen aloitteista ja kaupunginvaltuuston käsittelystä kaupunginhallitukselle, jonka kehotukset ja esitykset eri tahoille, kuten asuntohallitukselle ja sosiaalitoimelle, olivat luonteeltaan kestävämpiä asuntopoliittisia ratkaisuja. Kaupunginhallitus kehotti henkilöasioista ja sosiaalitoimesta vastuussa olevaa apulaiskaupunginjohtajaa selvittämään, onko kaupungilla mahdollisuuksia saada lainaa Kansaneläkelaitokselta kansaneläkelain 60§:n mukaisesti vanhusten asunto-oloja edistävän rakennustoiminnan rahoittamiseen. Apulaiskaupunginjohtajaa kehoitettiin myös myötävaikuttamaan vanhusten asunnonsaantia helpottavien suunnitelmien toteuttamiseen yhteistoiminnassa eri tahojen, kuten sosiaalista asuntotuotantoa harjoittavien yhteisöjen ja seurakuntien, kanssa. Tämän lisäksi myös asunnonjakotoimikuntaa kehoitettiin osoittamaan kaupungin toimesta rakennettavista asuinrakennuksista pienhuoneistoja vanhuksille.¹³⁴

Vuoden 1972 kunnalliskertomuksen mukaan Helsingissä oli kotioloissa asuvia yli 65-vuotiaita vanhuksia noin 47 000, joista vain noin 700:lle oltiin voitu tarjota asunto huoltolautakunnan alaisista vanhusten asuintaloista. Samana kertomusvuonna SKDL:n valtuustoryhmä esitti, että näiden kaupungin omistuksessa olevien vuokria alennettaisiin. Huoltolautakunta kuitenkin katsoi, ettei vuokrien alennukselle ollut tarvetta, sillä lautakunta katsoi asumisen olevan palveluineen ja etuineen tarkoituksenmukaista ja edullista. SKDL:n esitys ei siis johtanut vuokrien alennuksiin.¹³⁵

Vanhusten asumisen järjestämiseen liittyvää yhteiskunnallista keskustelua kuvaava yksityiskohta on vuonna 1972 Helsingin Sotaveteraanien kaupunginhallitukselle tekemä esitys rintamasotilaiden asettamisesta etusijalle etenkin sellaisissa tapauksissa, joissa sotilaat olisivat hakemusten osalta tasavertaisessa asemassa muihin hakijoihin nähden. Huoltolautakunta vastasi esitykseen seuraavasti:

---

¹³³ Helsingin kaupungin kunnallishallinto 1968 I, 184.

¹³⁴ Kunn.kert. 1968 I, 184.

¹³⁵ Helsingin kaupungin kunnallishallinto 1972 I, 173-174.

Helsingissä vallinneen vaikean asuntopulan vuoksi se [huoltolautakunta] oli yleensä pystynyt osoittamaan asunnon alaisistaan vanhusten asuintaloista lähinnä vain hädetyille, asunnottomille, purettavissa taloissa asuneille tai vailla mukavuuksia olevissa asunnoissa asuneille vanhuksille. Valinnoissa oli kiinnitetty erityistä huomiota siihen, etteivät hakijat olleet pystyneet taloudellisista syistä tyydyttävästi muutoin järjestämään asuntoasiaansa.¹³⁶

Asunnonjakotoimikunta sen sijaan oli sitä mieltä, että valittaessa asukkaita vanhusten taloihin, olisi rintamasotilaan aiheellista asettaa etusijalle tapauksissa, joissa ratkaisu tuli suorittaa muutoin tasavertaisten hakijoiden kesken. Esitys ei johtanut kaupunginhallituksessa muutokseen, jossa rintamasotilaat asetettaisiin muiden hakijoiden edelle.¹³⁷

Vaikeuksista huolimatta vanhusten asuinolot kuitenkin paranivat merkittävästi 1950-luvun ja 1970-luvun välisenä aikana. Panu Pulma toteaa Helsingin sosiaalisia ongelmia koskevassa tutkimuksessaan, että 400-vuotiskotisäätiön, asumistukijärjestelmän ja palvelukeskusten syntymisen myötä vanhuksset olivat ennennäkemättömän hyvässä asemassa. Tässä positiivisessa kehityksessä, kuten monissa muissakin asumiseen liittyvissä kehityskuluissa, yksityinen puoli oli kuitenkin askeleen kaupunkia edempänä.¹³⁸

Vanhusten asumiseen liittyy usein myös yksinäisyyden elementti. Tässä tutkielmassa olen kuitenkin jäsentänyt vanhusten ja yksinäisten ihmisten asumista käsittelevät luvut erillisiksi, sillä kaupunginvaltuustossa käydyissä keskusteluissa huomio oli nimenomaan *vanhusten asumisessa*, eikä puheenvuoroista käynyt ilmi yksinäisyyden korostaminen. Yksinäisyys ongelmana linkittyy voimakkaasti myös työssäkäyvien miesten asumiseen, johon palataan luvussa 3.1.5.

---

¹³⁶ Kunn.kert. 1972 I, 174.

¹³⁷ Kunn.kert. 1972 I, 174.

¹³⁸ Pulma, Panu (2000) *Kasvun katveessa*. Helsingin historia vuodesta 1945: Suunnittelu ja rakentuminen, sosiaaliset ongelmat ja Urheilu. Helsingin kaupunki, Helsinki 2000, 113-340, 195-197.

3.1.2. Häädetyt

Toinen ihmisryhmä, jonka asunto-oloja pyrittiin parantamaan kaupunginvaltuustossa, oli häädetyt. Kuten aiemmin totesin, 1950- ja 1960-luvuilla tapahtunut vanhan asuntokannat laajat saneeraukset sekä niistä johtuneet häädöt olivat yksi asuntopulan osatekijä¹³⁹. Häädöistä johtuen vuoden 1960 alussa Helsingissä oli yli 600 perhettä vailla kunnollista asuntoa, ja luvun odotettiin vain kasvavan¹⁴⁰. Häädöt nousivat keskustelunaiheiksi myös kaupunginvaltuustossa, ja vuoden 1955 kunnalliskertomuksessa 17 valtuutetun ryhmä jätti kaupunginkansliaan välikysymyksen, jossa he olivat ”selostaneet purettavista asuinrakennuksista häädettyjen hädänalaista tilaa ja huoneenvuokralautakunnan avuttomuutta asiassa¹⁴¹”. Kaupunginhallitus vastasi tähän olevansa tietoinen siitä, että häätöjä tapahtui, mutta että sillä ei ollut minkäänlaisia mahdollisuuksia estää häätöjä tapahtumasta.¹⁴²

Kaupunginhallitus kuitenkin kommentoi välikysymystä myös korostamalla, että kaupungin omistamista asunnoista asukkaita ei häädetty ilman asukkaan omaa syytä ja jos asunto on talon purkamisen tai muun painavan syyn myötä tyhjennetty, on kaupunki aina osoittanut asukkaalle hänen hyväksymänsä asunnon. Kaupunginhallitus oli myös tehnyt sosiaaliministeriölle esityksen, jonka mukaan kaupungin asuntojen halpavuokraisimmat huoneistot vapautettaisiin vuokrasäännöstelyn piiristä sillä ehdolla, että ne vapauduttuaan vuokrattaisiin välttämättömästi purettavissa taloissa asuville. Sosiaaliministeriö vapautti esityksen johdosta yhteensä 744 asuntoa vuokrasäännöstelyn mukaisesta välityksestä, mikä antoi asunnonjaosta vastaaville elimille suuremmat mahdollisuudet osoittaa asuntoja häädetyille.¹⁴³ Vapautus oli poikkeuksellinen esimerkki siitä, miten kaupunginhallitus sai vietyä esityksensä valtionhallinnon tasolle, jossa se hyväksyttiin.

Yksi tapa, jolla häätöjen kohteeksi joutuneita kaupunkilaisia pyrittiin auttamaan, oli aloitteet, joilla pyrittiin rakennuttamaan läpikulkutaloja tilapäismajoitusta varten. Koska asuntotilanteessa ei ollut tapahtunut parannuksia, ehdotettiin eräissä aloitteissa,

---

¹³⁹ Pulma 1999, 178.

¹⁴⁰ Herranen 1997, 232.

¹⁴¹ Kunn.kert. 1955 I, 83.

¹⁴² Kunn.kert. 1955 I, 83.

¹⁴³ Kunn.kert. 1955 I, 83-84.

että tilannetta voitaisiin lievittää rakentamalla parakkeja tilapäiseen asumiskäyttöön. Kiinteistölautakunta ei pitänyt parakkien rakentamista käytännöllisenä, sillä niiden ylläpitokulut olisivat liian kalliita. Sen sijaan kiinteistölautakunta panostaisi kaupungin asuntotilanteen helpottamiseen tarkoitettua varaa uusien pysyvien asuntojen rakentamiseen. Tilapäismajoituksen rakentaminen ei olisi myöskään tilankäytöllisesti tarkoituksenmukaista, sillä se rajoittaisi varsinaisen rakennustoiminnan edistämistä. Aloite ei johtanut toimenpiteisiin kaupunginhallituksen osalta.¹⁴⁴ Kaupunginviranomaisten vastaus aloitteeseen pitää sisällään elementtejä pyrkimyksestä kestävämpään, pidemmän aikavälin asuntopolitiikkaan. Vaikka kalliit tilapäismajoitukset olisivatkin helpottaneet hetkessä hädettyjen ahdinkoa, olisivat ne heikentäneet laajempaa rakennustoimintaa.

Häädöt nousivat aloitteen aiheeksi myös vuoden 1957 kunnalliskertomuksessa, jossa käsiteltiin vuonna 1956 valtuutettu Martensin ym. tekemää aloitetta, jolla pyrittiin estämään talvella tapahtumia häätöjä. Aloitteen mukaan kaupungissa ”yhä toimitettiin häätöjä talvisin, vaikka hädettyjen, näiden joukossa vanhuksia, sairaita ja lapsia, oli useimmiten mahdotonta hankkia uutta asuntoa, niin että koko perhe voisi asua yhdessä¹⁴⁵”. Ratkaisuksi tähän aloitteentekijät ehdottivat, että kaupunginvaltuusto kehottaisi kaupunginhallitusta välittömästi ryhtymään toimenpiteisiin talvisin tapahtuvien häätöjen estämiseksi, ellei hädetyille pystytty tarjoamaan uusia asuntoja.¹⁴⁶

Huoneenvuokralautakunnat huomauttivat aloitteen johdosta, että:

-- maistraatin hengenvaaralliseksi katsoman rakennuksen purkamispäivän määrää maistraatti, jolloin rakennus myös, jos se on ollut huoneenvuokrasäännöstelyn alainen, vapautuu ko. säännöstelystä maistraatin päätöksen saatua lainvoiman¹⁴⁷

---

¹⁴⁴ Kunn.kert. 1955 I, 84.

¹⁴⁵ Kunn.kert. 1957 I, 87.

¹⁴⁶ Kunn.kert. 1957 I, 87-88.

¹⁴⁷ Kunn.kert. 1957 I, 88.

Huoneenvuokralautakunnat lisäsivät myös, että mikäli rakennus on valmistunut ennen vuotta 1949 ja jos purkaminen tapahtuu jostain muusta syystä, on siihen saatava huoneenvuokralautakunnan lupa. Tällainen lupa voidaan myöntää silloin, mikäli puretun rakennuksen tilalle suunniteltuun rakennukseen tulee enemmän asuntoja tai jos jotkin muut syyt puoltavat uutta rakennusta. Myös näissä tapauksissa tulee purettavissa rakennuksissa asuville tarjottava hyväksyttävä asunto. Häätöihin liittyvää asunnonjakoa haittasi se, että vaikka lapsiperheet, joita häädettiin heistä riippumattomista syistä, asetetaankin etusijalle asunnonjaossa, joutuvat he kuitenkin odottamaan asuntoa noin puoli vuotta, sillä asuntojen jakaminen tapahtuu häätämisyjärjestyksessä. Tilastojen pohjalta oltiin myös laskettu, että kertomusvuoden aikana tullaan häätämään noin 300 perhekuntaa.¹⁴⁸ Valtuutettu Martensin ym. aloite asunnoistaan häädettyjen auttamiseksi käsiteltiin myös vuoden 1959 kunnalliskertomuksessa, missä kaupunginhallituksen edelleen toivottiin ryhtyvän toimenpiteisiin ”kaupungissa tapahtuvien lukuisten häätöjen aiheuttaman kestäättömän tilanteen helpottamiseksi¹⁴⁹”.

Vuoden 1970 kunnalliskertomuksessa käsiteltiin aloitetta, jossa valtuustoa kehoitettiin ryhtymään toimenpiteisiin asuntolan perustamiseksi häädetyille lapsiperheille. Tätä aloitetta käsiteltiin eri tavalla kuin aikaisempia, sillä tällä kertaa aloitetta kommentoi myös lastensuojelulautakunta. Lautakunta suhtautui asuntolan perustamiseen varauksella, sillä *ongelma-perheiden*, kuten lastensuojelulautakunta häädettyjä perheitä kutsui, kerääminen suuremmiksi joukoiksi lyhyeksikin ajaksi nähtiin ongelmallisena. Myös asuntotuotantokomitea oli lastensuojelulautakunnan kanssa samaa mieltä asiasta ja katsoi, että asunto-oloja tulisi parantaa, kuten aikaisemminkin on esitetty, pysyvämällä ratkaisulla.¹⁵⁰

3.1.3. Lapsiperheet

Lapsiperheet olivat yksi kaupungin keskeinen asukasryhmä, johon kiinnitettiin huomiota kaupunginhallituksessa. Valtuutettu Saastamoinen ym. tekivät vuonna 1955 asian

---

¹⁴⁸ Kunn.kert. 1957 I, 88.

¹⁴⁹ Kertomus Helsingin kaupungin kunnallishallinnosta 1959 I, 101.

¹⁵⁰ Helsingin kaupungin kunnallishallinto 1970 I, 119.

tiimoilta aloitteen, joka liittyi asunnonjakotoimikunnan kokoonpanon ja asuntojen jako-ohjeiden tarkistamiseen. Aloitteessa todettiin, että:

asuntoja jaettaessa oli havaittavissa, että oli tuhansia kunnollista asuntoa vailla olevia perheitä, jotka koettivat saada asuntokysymyksensä järjestetyksi anomalla joko osake- tai vuokrahuoneistoja. Tällaisten hakijoiden joukossa oli myös huomattava määrä vähävaraisia häädettyjä perheitä, jotka olivat joutuneet tähän tilanteeseen ilman omaa syytään¹⁵¹

Tämän lisäksi aloitteentekijät kritisoivat asunnonjakotoimikunnan oikeutta erotella asunnonhakijoista maksukykyiset perheet, joille vuokra-asuntoja osoitettiin. Ratkaisuksi ongelmiin ehdotettiin toimikunnan kokoonpanon tarkastamista ja että toimikuntaan valittaisiin edustaja jokaisesta valtuustoryhmästä ja että asunnot jaettaisiin ensisijaisesti asunnontarpeen kiireellisyyden mukaan.¹⁵² Asunnonjakotoimikunta huomautti, että koska asuntotuotanto tapahtui Arava-lainoituksen ja kaupunginvaltuuston kulloinkin myöntämien lainojen turvin, oli luonnollista, että valmistuneet huoneistot osoitettiin maksukykyisille asunnontarvitsijoille.¹⁵³

Vuoteen 1968 mennessä aravalainsäädännöllä oltiin lainoitettu maanlaajuisesti 123 600 omistusasuntoa ja 58 800 vuokra-asuntoa¹⁵⁴. 1950-luvulla Helsingissä valmistuneista asunnoista arava-asuntoja oli 20 600 ja 1960-luvulla luku oli 19 500¹⁵⁵. Aravalainoitus oli tarkoitettu erityisesti väestökeskuksiin. Arava-asuntojen jakoa järjestelmän alkuvuosina on kritisoitu muun muassa sääntelyn puutteesta ja siitä, että asuntoja jaettiin niin sanotusti suhteiden avulla. Kaikkein pienituloisimmat eivät pystyneet käyttämään aravatukea hyväkseen.¹⁵⁶ Residuaaliselle kaudelle ominaisesti aravalainoituksen määrärahoja alettiin kuitenkin vähentää 1950- ja 1960-lukujen vaihteessa, mikä

---

¹⁵¹ Kunn.kert. 1955 I, 83.

¹⁵² Kunn.kert. 1955 I, 83.

¹⁵³ Kunn.kert. 1955 I, 83.

¹⁵⁴ Juntto 1990, 208

¹⁵⁵ Vihavainen & Kuparinen 2006, 16-17.

¹⁵⁶ Juntto 1990, 205, 208-209.

osaltaan mahdollisesti epäsosiaalisen aravajärjestelmän¹⁵⁷. Aravamäärärahat lähtivät kasvuun vasta vuodesta 1971 lähtien, jolloin tehtiin uusi sopimus valtion asuntolainoituksen lisäämisestä ja laina-aikojen lyhentämisestä¹⁵⁸.

Aravalainsäädännöllä oli Palomäen mukaan myös laaja-alaisempi merkitys. Ensinnäkin aravan myötä asuntorakentamisen painopiste siirtyi ensimmäistä kertaa asutuskeskukseen. Tämän lisäksi myös suomalainen perhe-elämä koki omat muutoksensa räjähdysmäisesti kasvaneiden avioliittolukemien ja syntyvyyden myötä. Valtion oli siis pakko kiinnittää huomiota lapsiperheiden asuntopulaan kaupungeissa.¹⁵⁹

Asunnonjakotoimikunta totesi, että se ei nähnyt toimikunnan kokoonpanon uudelleenjärjestelyssä ”minkäänlaista etua kaupungin tai asunnontarvitsijain kannalta¹⁶⁰”. Myös kaupunginhallitus yhtyi asunnonjakotoimikunnan kantaan ja totesi, että asuntoja ei voida jakaa maksukyvyttömille hakijoille, sillä ”asuntorakennustoimintaan käytetyt varat ovat yhteiskunnan varoista kerättyjä¹⁶¹”. Aloite ei siis saanut kannatusta asunnonjakotoimikunnan ja kaupunginhallituksen keskuudessa. Käsittelystä käy kuitenkin ilmi yksi asunnonsaannin tärkeimmistä perusteista: asunnontarvitsijan maksukyky¹⁶², jonka myös Pulma nostaa keskeiseen rooliin¹⁶³. Tulen seuraavassa alaluvussa paneutumaan tarkemmin asunnonjakotoimikunnan asuntojen jako-ohjeisiin ja siihen, miten ne muuttivat tämän tutkielman tarkasteluajanjaksona.

Kuten jo aiemmin totesin, asuntotuotantoa varten varatut määrärahat oltiin tarkoitettu pääasiassa perheasuntojen rakentamiseen.¹⁶⁴ Vaikka perheasuntojen rakentaminen olikin keskeinen tavoite 1950-luvun loppupuolella, asunnot olivat kuitenkin vähävaraisten perheiden ulottumattomissa. Vuonna 1956 valtuutettu Öhman ym. tekivätkin aloitteen halpojen asuntojen aikaansaamista vähävaraisille ja köyhille lapsiperheille koskevan tutkimuksen suorittamiseksi. Tarkoituksena oli selvittää millä tavalla kaupun-

---

¹⁵⁷ Juntto 1990, 233.

¹⁵⁸ Mt., 268.

¹⁵⁹ Palomäki 2011, 22.

¹⁶⁰ Kunn.kert. 1955 I, 83.

¹⁶¹ Kunn.kert. 1955 I, 83.

¹⁶² Kunn.kert. 1955 I, 83.

¹⁶³ Pulma 1999, 169-170.

¹⁶⁴ Kunn.kert. 1956 I, 80; Kunn.kert. 1957 I, 87.

ki voisi osoittaa taloudellisesti tyydyttävällä tavalla asuntoja kaupungin vähävaraisille lapsiperheille tavalla, joka olisi kuitenkin suunnitelmallista ja tehokasta asuntotuotannon kannalta.¹⁶⁵

Kiinteistölautakunta oli todennut selvitystöiden yhteydessä, että kantakaupungissa ja sen välittömässä läheisyydessä oltiin lukuisia asemakaavan mukaisia kerrostalotontteja, joille ei kuitenkaan voitu ryhtyä rakentamaan, sillä tonteilla olevien puutalojen asukkaille ei ollut voitu osoittaa uusia asuntoja. Vuonna 1956 perustetun komitean vuonna 1958 valmistuneen mietinnön mukaan 4.-12. kaupunginosissa oli yhteensä 296 saneerattavaa tonttia, joiden vastaavaksi väkiluvun lisäykseksi arvioitiin 31 400 henkilöä. Vallilan, Toukolan, Käpylän ja Maunulan vastaavien tonttien tuoma lisäys oli 11 600 henkilöä. Yleisten töiden lautakunta oli huomauttanut, että rakennettaessa sellaisille tonteille, joilla oli puurakennuksia, olisi vesijohtoverkosto uusittava kerrostaloille sopiviksi.¹⁶⁶

Perheasuntoavustukset olivat marginaalisessa roolissa vielä 1950-luvulla. Esimerkiksi vuonna 1952 avustusta sai vain 24 helsinkiläisperhettä.¹⁶⁷ Vuonna 1962 huomio kiinnittyi myös suurperheiden asumisoloihin, kun uuden asumistukilain valmistumisen yhteydessä eduskunta velvoitti hallituksen seuraamaan erityisesti suurperheiden asuntotilannetta¹⁶⁸. Vaikka asumistukijärjestelmä luotiinkin helpottamaan perheiden asuinoloja, olivat tuen saantiin vaikuttaneet kriteerit erityisen tiukkoja. Arava oli ilmoittanut kaupunginhallitukselle, että kertomusvuoden aikana oltiin jouduttu hylkäämään 20 suurperheen asumistukihakemusta, sillä perheet olivat asuneet laissa määrättyä asumistiheyttä ahtaammin. Tästä johtuen ehdotettiin, että kaupungin omistamissa vuok-
rahuoneistossa asuvat suurperheet olisi muun muassa vaihtojen avulla sijoitettava heidän tarpeitaan vastaaviin asuntoihin ja että kaupungin asuntotuotannossa painotettaisiin vastaavuudessa perheasuntojen ja erityisesti suurempien asuntojen määrää. Tämän myötä kaupunginhallitus kehotti sekä asuntotuotantokomiteaa että asunnonja-

---

¹⁶⁵ Kunn.kert. 1958 I, 80-81.

¹⁶⁶ Kunn.kert. 1958 I, 81.

¹⁶⁷ Juntto 1990, 234.

¹⁶⁸ Kunn.kert. 1962 I, 318.

kotoimikuntaa ja niitä kiinteistöyhtiöitä, joista kaupunki omistaa osake-enemmistön, kiinnittämään huomiota suurperheiden tarpeisiin.¹⁶⁹

Esitin vanhusten asumisoloja käsittelevässä osiossa miten valtuutetut Jokinen ja Paasi-vuori kiinnittivät huomiota vuokrasäännöstelystä luopumisesta johtuviin epäkohtiin ja siihen, miten vähävaraiset, vanhukset ja lapsiperheet kärsivät niistä. Vähävaraisten lapsiperheiden asemaa pyrittiin parantamaan vuoden 1962 alussa voimaantulleella lapsiperheiden asumistukijärjestelmällä. Vuoden 1963 kunnalliskertomuksen mukaan asumistukea sai noin 600 perhettä.¹⁷⁰ Juntto toteaa omassa tutkimuksessaan, että vuokrasäännöstelystä luopuminen korvattiin lapsiperheille asumistuella¹⁷¹.

Tarkasteluajanjakson loppupuolella myös lastensuojeluviranomaiset kommentoivat aloitteita, kuten aiemmin häätöjen yhteydessä esitellystä valtuutettu O. Laineen ym. tekemän aloitteen käsittelystä kävi ilmi.¹⁷² Lastensuojeluviranomaisten mukaantulo lapsiperheiden asumisoloihin keskittyvään keskusteluun on mielenkiintoinen esimerkki kehittyvästä hyvinvointivaltiosta, jossa moninaiset asiantuntijatahot pyrkivät vaikuttamaan asukkaiden hyvinvointiin. Tämä kehitys näkyy myös vuoden 1970 kertomuksessa, jossa esitetään asunto-ohjelmakomitean mietintö, jonka mukaan asunnonjakotoimikunta senaikaisessa muodossaan tulisi muuttaa kaupunginhallituksen asettamaksi luottamusmiespohjaiseksi asunnonjakotoimikunnaksi¹⁷³.

Lastenhuoltotoimisto kannatti mietintöä ja totesi, että suurin osa lasten laitossijoituksista johtuu asuntovaikeuksista. Tästä johtuen olisikin tärkeää, että asunnonjakotoimikunta muodostettaisiin siten, että yksi toimikunnan jäsenistä olisi lastensuojelulautakunnan edustaja, joka pitäisi huolen siitä, että asuntoja jaettaessa otettaisiin paremmin huomioon muun muassa lastensuojelulliset ja perhekokonaisuuden säilyttämiseen pyrkivät lähtökohdat. Kaupunginhallitus päätti lakkauttaa senhetkisen asunnonjakotoimikunnan siten, että sen toiminta päättyi 31.3.1970 ja että uusi asunnonjakotoimi-

---

¹⁶⁹ Kunn.kert. 1962 I, 318.

¹⁷⁰ Kunn.kert. 1963 I, 20.

¹⁷¹ Juntto 1990, 234-235.

¹⁷² Kunn.kert. 1970 I, 119.

¹⁷³ Kunn.kert. 1970 I, 287.

kunta aloitti toimintansa 1.4.1970. Kaupunginhallitus hyväksyi uudet toimintaohjeet, mutta päätti samalla, että lastensuojelulautakunnan kirje ei antanut aihetta muihin toimenpiteisiin kuin että lastensuojelulautakunnan edustajia voidaan tarpeen tullen käyttää asiantuntijoina.¹⁷⁴

3.1.4. Romaniperheet

Toisen maailmansodan jälkeisinä vuosikymmeninä romanien elinolosuhteet muuttuivat nopeasti, ja rajuimpia muutokset olivat Karjalasta evakkoon joutuneiden romaneiden osalta. Evakkoromanit muodostivat lähes kolmanneksen Suomen romaniväestöstä ja he hajaantuivat ympäri Suomea etsiessään asuinpaikkoja ja toimeentuloa. Monet perheet päätyivät lopulta Helsinkiin ja kaupungin reunoille syntyivät slummimaisia hökkelijä- ja telttakyläjä, joissa arvioitiin asuvan 1950-luvun lopulla noin 250-400 asukasta. Asuinolosuhteet olivat huonot ja viranomaiset olivat vastentahtoisia auttamaan romaneja asuntoasioiden hoitamisessa. Romaniväestön siirtyminen kaupunkeihin yhdessä 1960-luvun yhteiskunnallisen murroksen kanssa lopetti myös romaniväestön perinteiset elinkeinot.¹⁷⁵

Romanien asema ja asuinolot nousivat suuremmaksi puheenaiheeksi kuitenkin vasta 1960-luvun loppupuolella, kun romaniperheiden asumiseen ryhdyttiin kiinnittämään enemmän huomiota myös kaupunginhallituksessa. Tätä ennen valtakunnan tasolla viranomaisten vastaus romanien tilanteeseen oli ollut poliisikontrollin tiukentaminen ja lasten huostaanotot¹⁷⁶. Helsingin kaupungin asettama, romanien asemaa pohtinut komitea otti vuosina 1958–1960 valtiota varovaisemman linjan. Helsingin komitea suhtautui huostaanottoihin ja romaniväestön alueelliseen keskittämiseen varauksellisesti ja näki toimivan sosiaalityön parempana ratkaisuna. Asunto-olojen parantaminen nähtiin kiireellisenä tehtävänä, ja ratkaisuksi ehdotettiin hajasijoittamista kaupungin vuokra-asuntoihin. Kiinteistölautakunnan, asukasyhdistysten ja Mustalaislähetysten näkemuserojen takia asia ei kuitenkaan juuri edennyt, ja kaupunki ryhtyi järjestämään ro-

---

¹⁷⁴ Kunn.kert. 1970 I, 287.

¹⁷⁵ Tervonen, Miika (2012) *Romanit ja suuri muutos*. Teoksessa Panu Pulma (toim.) Suomen romanien historia. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki, 166-197, 166, 171, 174, 191.

¹⁷⁶ Tervonen 2012, 166.

maneille asuntoja vasta 1970-luvulla, kun asunto-olojen parantamiseen alkoi saada valtionapua.¹⁷⁷

Mustalaislähetys-yhdistyksen anomuksen ja huoltolautakunnan esityksen pohjalta kaupunginhallitus kehotti vuonna 1969 kiinteistölautakuntaa osoittamaan kuusi asuinrakennusta huoltolautakunnan käyttöön siten, että huoltolautakunta, yhdessä lastensuojeluviraston, kiinteistöviraston ja asunnonjakotoimikunnan kanssa, vuokrasi asuntoja kiireellisessä asunnontarpeessa oleville romaniperheille asuinhuoneistojen vuokran suuruista tilitysvuokraa vastaan. Ehdotetut huoneistot sijaitsivat Pihlajamäessä, Pukinmäessä, Reimarlassa ja Vuosaarella. Kiinteistölautakuntaa kehoitettiin myös vastaisuudessa osoittamaan sopivia huoneistoja huoltolautakunnan käyttöön romaniperheiden asumistilanteen helpottamiseksi.¹⁷⁸ Vuonna 1969 tehdyn selvityksen mukaan noin 20 prosentilla Helsingin romaniväestöstä oli tyydyttävä asuntotilanne, kun loput asuivat muun muassa väliaikaiseksi tarkoitetuissa suojissa, purkutaloissa ja teltoissa¹⁷⁹. Samana vuonna romanien kaupungistumisaste nousi myös 45 prosenttiin, ja kymmenen vuotta myöhemmin se oli noussut jo lähes 70 prosenttiin¹⁸⁰. Vielä 1950-luvulla kaupungistuminen oli vähäistä, sillä vuonna 1954 noin neljännes romaneista asui kaupungeissa¹⁸¹. Asuinolojen parantamiselle oli siis tarvetta.

Vuonna 1969 tehdyn selvityksen mukaan Helsingissä asui noin 600 romanian, eli noin 200 ruokakuntaa.¹⁸² Vuoden 1969 lokakuun lopussa valtuutettu Tuomioja ym. esittivät aloitteessaan, että kaupunginhallitus ryhtyisi toimenpiteisiin noin 60 romaniperheen asunto-ongelmien takia. Aloitteessa ehdotettiin kahden vuoden erillisohjelmaa, jonka mukaan kaupungin vuokrataloista osoitettaisiin ensimmäisenä vuonna 20 vuokra-asuntoa ja toisena vuonna 40 vuokra-asuntoa romaniperheiden käyttöön. Erillisohjelma poikkesi luonteeltaan yleisistä asunnonjako-ohjeista siten, ettei asunnon saamisen vaatimuksena ollut romaniperheiden tapauksissa 10 vuoden yhtäjaksoinen asuminen Helsingissä. Kiinteistölautakunta totesi, että se oli tehnyt kaupunginhallitukselle esityk-

---

¹⁷⁷ Tervonen 2012, 175.

¹⁷⁸ Helsingin kaupungin kunnallishallinto 1969 I, 210.

¹⁷⁹ Tervonen 2012, 176.

¹⁸⁰ Mt., 191.

¹⁸¹ Mt., 171

¹⁸² Kunn.kert. I, 291-292.

sen romaniperheiden asuntotilanteen parantamiseksi.¹⁸³ Samalla todettiin myös, että tämä yksityiskohtainen suunnitelma tulitisiin toteuttamaan ainakin osittain valtion taloudellisella tuella¹⁸⁴. Erillisohjelman myötä romaniperheille jaettiin tulevana kertomusvuosina asuntoja pääasiassa kaupungin omistamista vuokra-asunnoista¹⁸⁵.

Vuosina 1971, 1972 ja 1973 kaupunginhallitus kehotti asunnonjakotoimikuntaa ja huolto- ja lastensuojeluvirastoja osoittamaan yhteensä 25 romaniruokakunnalle asunnot kaupungin uusista vuokra-asunnoista, joita valmistui muun muassa Pihlajistoon, Maunulaan, Pohjois-Haagaan, Koskelaan, Patolaan ja Pasilaan.¹⁸⁶

Järjestelmällinen ja aktiivinen romaniperheiden asunto-olojen parantaminen on linjassa yleisemmän hyvinvointivaltiokehityksen kanssa. Asunto-olojen parantaminen ei tapahtunut pelkästään yhden toimielimen voimin, vaan teknisesti ajanmukaisten ja sosiaalisesti myönteisten asunto-olojen saavuttamiseksi tehtiin laaja-alaista yhteistyötä. Merkittäviä romanien oikeuksia edistäneitä lakeja olivat muun muassa romanien syrjinnän kieltänyt laki vuodelta 1970 ja vuoden 1975 laki romanien asunto-olojen parantamisesta¹⁸⁷.

3.1.5. Yksinäiset, asunnontuotannosta ja -jaosta

Edellä esitellyissä aloitteissa, esityksissä ja mietinnöissä on pyritty aktiivisesti parantamaan kaupungissa asuvien eri ihmisryhmien asuinoloja. Kunnallisilla asuntomarkkinoilla oli kuitenkin yksi ihmisryhmä, joka jäi heikkoon asemaan: yksinäiset miehet¹⁸⁸. Vuonna 1956 tekemässään aloitteessa valtuutettu Mäkinen ym. mainitsevat, että naimattomat veronmaksajat kaikista heikoimmassa asemassa asuntojen jaon suhteen. Naimattomilla ei nimittäin ollut käytännössä mitään mahdollisuuksia saada asuntoa esimerkiksi huoneenvuokralautakunnan kautta, sillä huoneenvuokralautakunta hu-

---

¹⁸³ Kunn.kert. 1970 I, 119.

¹⁸⁴ Kunn.kert. 1970 I, 290.

¹⁸⁵ Helsingin kaupungin kunnallishallinto 1971 I, 293-294; Kunn.kert. 1972 I, 270; Helsingin kaupungin kunnallishallinto 1973 I, 136.

¹⁸⁶ Kunn.kert. 1971 I, 293-294; Kunn.kert. 1972 I, 270; Helsingin kaupungin kunnallishallinto 1973 I, 136.

¹⁸⁷ Tervonen 2012, 193.

¹⁸⁸ Esim. Taipale, Ilkka (1982) *Asunnottomuus ja alkoholi – sosiaalilääketieteellinen tutkimus Helsingistä 1937-1977*. Alkoholitutkimussäätiön julkaisuja n:o 32, Helsinki, 217-218.

lehti vain perheellisistä. Valtuutetut huomauttivat myös, että tästä syystä naimattomat kaupunkilaiset päätyvät alivuokralaisiksi ja maksavat siten usein kohtuuttoman korkeita vuokria.¹⁸⁹ Myös Pulma toteaa tämän tutkimuksessaan, kuvaillen kaupungin asuntajonoa alaspäin torjuvaksi, ja että paras tae asunnonsaantiin kaupungilta oli säännöllisen työn lisäksi perheellisyys¹⁹⁰.

Yksinäisten miesten sosiaalinen asema yhteiskunnassa on Taipaleen mukaan ”johdonmukaisen historiallisen ja kansainvälisen käytännön luoma¹⁹¹”. Esimerkiksi ensimmäiset hyväntekeväisyysyhdistykset Suomessa huolehtivat naisista ja lapsista, eikä miehillä nähty olevan ’ylivoimaisia ongelmia’, kuten Helsingin entinen huoltotoimen toimitusjohtaja toiminut Osmo Toivola totesi.¹⁹²

Taipale esittää väitöskirjassaan, että naimattomien, 20 vuotta täyttäneiden miesten osuus kaikista ikäryhmän miehistä oli vuosien 1950 ja 1975 välillä koko ajan yli 20 prosenttia, saavuttaen huippunsa vuoden 1975 26,6 prosentilla. Tämän lisäksi naimattomuus on yleisempää köyhempien miesten keskuudessa.¹⁹³

Aloitteentekijät ehdottivat, että kaupunginhallitus tekisi tutkimuksen siitä, miten asuntojen jako oli toimitettu vuosina 1955 ja 1956. Tämän lisäksi toivottiin myös, että kaupunginhallitus kiinnittäisi tulevaisuudessa enemmän huomiota naimattomien ja erityisesti huoltovelvollisten yksinäisten veronmaksajien osuutta asunnonjaossa. Asunnonjakotoimikunta huomautti aloitteen johdosta, että kaupungin harjoittama rakennustoiminta on tapahtunut pääasiassa aravalain määräysten perusteella ja että aravalain varsinainen tarkoitus on lapsiperheiden asunto-olojen parantaminen. Tämä oli myös syy siihen, miksi yksiöitä rakennettiin perheasuntoja vähemmän. Samalla asunnonjakotoimikunta huomautti myös, että Helsingin kaupungin tilastotoimisto suorittaa tutkimuksia asunnonjaosta joka toinen vuosi, minkä lisäksi tilastotoimisto oli vuonna 1956 suorittanut laskelman pienhuoneistojen tarpeesta. Laskelman mukaan Helsingissä val-

---

¹⁸⁹ Kunn.kert. 1957, 86-87.

¹⁹⁰ Pulma 1999, 169

¹⁹¹ Taipale 1982, 214.

¹⁹² Taipale 1984, 214-215.

¹⁹³ Mt., Taulukko 37., 204, Taulukko 39., 205.

litsi selvä yksiöiden ylijäämä, kun taas kaksioista ja kolmioista oli pulaa. Viimeisenä todettiin, että asuntojen jako-ohjeissa oli kohta, joka esti liian pienten asuntojen jaon perheellisille, joten yksiöt jaettiin yleensä yksinäisille.¹⁹⁴ Yksinäiset, veroja maksavat miehet jätettiin siis tietoisesti kunnallisen asunnonjaon piirin ulkopuolelle.

1950-luvun lopulla Helsingissä esiintyi kuitenkin asuntopulaa vilkkaasta asuntorakennustoiminnasta huolimatta. Valtuutettu K. Niemi ym. tekivät vuonna 1957 aloitteen asuntotuotannon ja rakennustoiminnan järjestämiseksi. Aloitteessa viitattiin siihen, että asuntorakennustoiminnassa suosittiin yleisesti isompia asuntoja, minkä johdosta ehdotettiin, että päähuomio kiinnitettäisiin pienten asuntojen rakentamiseen. Tämän lisäksi aloitteessa toivottiin, että asunnonjakotoimikunnalle annettaisiin ohjeet jakaa entistä enemmän asuntoja nuorille aviopareille.¹⁹⁵

Yllättävää aloitteessa oli se, että se ehdotti asuntorakennuskustannusten alentamista tinkimällä mukavuuksista. Asuntotuotantokomitea kommentoi aloitetta toteamalla, että komitea noudatti yleisesti kaupunginhallituksen vahvistamia asuntorakennusohjeita ja että suurin osa komitean rakennuttamista asunnoista oli joko kahden huoneen ja keittiön tai kahden huoneen ja keittokomeron huoneistoa.¹⁹⁶ Asuntojen keskimääräinen koko ei kasvanut merkittävästi 1950-luvulla, sillä vuonna 1950 asunnoissa oli 2,6 huonetta ja vuonna 1960 2,7 huonetta¹⁹⁷. Komitea oli myös noudattanut rakennusstandardeissa Aravan antamia ohjeita, eikä se nähnyt rakennustason alentamista rakennusten käytön ja hoitokulujen puolesta kannattavana.¹⁹⁸ Aloitetta kommentoitiin lisäksi kansainvälisen vertailun pohjalta:

YK:n julkaisemien tilastotietojen mukaan oli Suomessa 1-2 huonetta käyttäviä pienasuntoja prosentuaalisesti huomattavasti enemmän kuin

---

¹⁹⁴ Kunn.kert. 1957 I, 86-87.

¹⁹⁵ Kunn.kert. 1959 I, 100.

¹⁹⁶ Kunn.kert. 1959 I, 100.

¹⁹⁷ Juntto 1990, 237.

¹⁹⁸ Kunn.kert. 1959 I, 100.

muissa Euroopan maissa, eli n. 41 %. Seuraavalla tilalla oli Italia, jossa vastaava prosenttiluku oli n. 24.¹⁹⁹

Vuonna 1969 kaupunginvaltuusto sai käsiteltäväkseen aloitteen, jossa toivottiin valtuuston asettavan toimikunnan tutkimaan kaupungin vuokra-asuntojen jakamista. Aloitteessa mainittiin, että kaupungin vuokra-asuntojen tulisi ohjautua niitä eniten tarvitseville ihmisryhmille, kuten edellä käsitellyille vanhuksille, vähävaraisille tai muuten vaikeassa taloudellisessa tilanteessa oleville. Vasten tätä tavoitetta asuntoja on ”jaettu tuttavankauppaa sekä poliittisina palkintoina suurituloisille sekä muuten hyvässä taloudellisessa asemassa oleville²⁰⁰”. Tämän lisäksi tilanne tulisi tarkastaa myös niiden perheiden osalta, jotka olivat vuosia sitten vähävaraisina muuttaneet kaupungin vuokra-asuntoon, mutta olivat jo saavuttaneet sellaisen elintason, että voisivat siirtyä vapaille markkinoille ja luovuttaa asunnon sitä enemmän tarvitseville. Aloitteessa mainitussa toimikunnassa olisi edustettuna kaikki valtuustoryhmät, ja toimikunta pyrki tutkimaan ja valvomaan, että kaupungin halvat vuokra-asunnot on todella vuokrattu vähävaraisille, sekä ettei edellä esitettyjä väärinkäytöksiä pääsisi tapahtumaan.²⁰¹

Kaupunginhallitus totesi, että asuntoja jaettaessa noudatetaan kaupungin vuokra-asuntojen jako-ohjeita ja että asunnonjakotoimikunta joutuu asuntoja osoittaessaan ottamaan huomioon ensisijaisesta erittäin kiireelliset tapaukset, häädetyt tai häätöuhan alaiset tapaukset. Tämän lisäksi vuonna 1966 säädetyn asuntotuotantolain mukaan valtion rahoittamaan vuokrataloon ei saa ottaa asumaan henkilöitä, joiden tukemista ei voi pitää sosiaalisesti ja taloudellisesti tarkoituksenmukaisena. Korkeatuloisten asumista kaupungin vuokra-asunnoissa rajoittivat myös heinäkuusta 1968 lähtien asetetut asuntohallituksen määräämät enimmäistulorajat, joita sovellettiin rakenteilla oleviin kaupungin vuokratalojen asukasvalintoihin. Näiden perusteiden pohjalta kaupunginhallitus ei nähnyt perusteita aloitteen mukaisen toimikunnan perustamiseen.²⁰²

---

¹⁹⁹ Kunn.kert. 1959 I, 101.

²⁰⁰ Kunn.kert. 1969 I, 91.

²⁰¹ Kunn.kert. 1969 I, 91.

²⁰² Kunn.kert. 1969 I, 91-92.

3.2. Asunnonjakotoimikunnan asuntojen jako-ohjeet tarkasteluajanjaksolla

Kuten aiemmasta luvusta käy ilmi, asunnojakoimikunnalla oli keskeinen rooli ja mandaatti Helsingin kaupungin osake- ja vuokra-asuntoja jaettaessa. Tulen tässä luvussa tarkastelemaan asunnonjakotoimikunnan syntyä, toimintamallia, sen asunnonjako-ohjeita sekä niissä tapahtuneita muutoksia tarkasteluajanjakson aikana.

Helsingin kaupungin asunnonjakotoimikunta perustettiin vuonna 1955, kun kaupunginhallitus teki päätöksen toimikunnan asettamisesta. Kaupunginhallitus kehotti asunnonjakotoimikuntaa ”ryhtymään kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin kulloinkin kysymykseen tulevien asuntojen osoittamisen valmistelemiseksi²⁰³”. Tehokkaamman asunnonjaon lisäksi kaupunki pystyi myös kontrolloimaan myymiensä ja vuokraamiensa asuntojen hintatasoa, minkä kautta sillä oli mahdollisuus vaikuttaa myös vapaiden markkinoiden hintatasoon. Tämä oli todennäköisesti tarpeen, sillä vuokrasäännöstelystä oltiin luovuttu edellisenä vuonna²⁰⁴.

Asunnonjakotoimikunta toimi siten, että se laati jaossa olevien asuntojen hakemiseen tarvittavat hakemuskavakkeet, minkä lisäksi toimikunta ilmoitti julkisesti näistä asunnoista päivälehdissä. Ilmoitusten avulla asunnonhakijat pystyivät määräaikaan mennessä hakemaan asuntoja.²⁰⁵ Tämän lisäksi kaupunginhallitus myös kehottaa asunnotuotantokomiteaa antamaan asunnonjakotoimikunnalle ”kaikkea toimikunnan tarvitsemää apua²⁰⁶”, mutta tämä kohta poistettiin ehdoista 1960-luvulle tultaessa.

Toimikunnan perustamisvuonna määrättiin, että asuntoja jaettaessa yleisinä jakoperiaatteina tuli pitää asunnotarpeen *kiireellisyyttä, välttämättömyyttä* sekä *hakijan maksukykyä*. Tämän lisäksi ehtona oli myös, että hakijan tuli olla asunut Helsingissä jatkuvasti 1.1.1948 alkaen, mikäli tämä ei ollut kaupungin työntekijä tai sellaisessa yhtiössä, josta kaupunki omisti huomattavan osuuden. Vuoden 1948 vaatimus oli voi-

---

²⁰³ Kunn.kert. 1960 II, 75.

²⁰⁴ Kolbe, Laura (2002) *Helsinki kasvaa suurkaupungiksi*. Teoksessa Laura Kolbe & Heikki Helin, Helsingin historia vuodesta 1945 3. osa: kunnallishallinto ja -politiikka, kunnallistalous. Helsingin kaupunki, Helsinki, 13-511, 91.

²⁰⁵ Esim. Kunn.kert. 1955 I, 254.

²⁰⁶ Kunn.kert. 1955 I, 231.

massa vielä vuonna 1956, kunnes vuonna 1957 ehtoa muutettiin siten, että ”hakija on asunnonhakukuulutuksen julkaisemisvuoden loppuun mennessä asunut Helsingissä jatkuvasti vähintään 10 vuotta²⁰⁷”. 10 yhtäjaksoisen asumisvuoden vaatimus mainittiin kunnalliskertomuksessa viimeisen kerran vuonna 1970, minkä jälkeen se poistui jakoehdoista.²⁰⁸ Käytännössä ehto tarkoitti siis sitä, että toisen maailmansodan jälkeen Helsinkiin muuttaneet uudet asukkaat jäivät vielä pitkään automaattisesti kunnallisen asunnonjaon ulkopuolelle.

Edellä mainitut *yleiset periaatteet*²⁰⁹, asunnonsaannin kiireellisyys ja välttämättömyys, olivat ehtoja, jotka esiintyivät asunnonjako-ohjeissa sellaisinaan läpi tarkasteluajanjakson. Näiden kahden ehdon säilyminen jako-ohjeissa kertoo siitä, miten keskeisessä roolissa ne olivat kaupungin asuntojen jaossa. Ehtojen merkittävyys näkyy toisaalta myös siitä, että jako-ohjeita vahvistettaessa ne oltiin sijoitettu aina ohjelistan alkupäähän, ja vuodesta 1963 lähtien kiireellisyys ja välttämättömyys olivat mainittuna joko ohjelistan ensimmäisessä tai toisessa kohdassa²¹⁰.

Yleisiin periaatteisiin kuului niin ikään asunnonjakotoimikunnan aloitusvuodesta lähtien kohta ”ettei perheellisille osoiteta liian pientä asuntoa²¹¹”. Ehdon läsnäolo jako-ohjeissa onkin ymmärrettävää, sillä perheellisten asema oli keskeisessä roolissa kaupungin asuntopolitiikassa. Perheiden asumisolot saivatkin ajan myötä yhä enemmän huomiota, kun lastensuojeluviranomaisten lausunnot otettiin huomioon asunnonjaossa.

Kuten olen jo aiemmin todennut, maksukyky oli keskeisimpiä asunnonsaannin takeita Helsingissä, ja siksi maksukyky mainittiinkin jo heti ensimmäisissä jako-ohjeissa. Maksukykyä puhuttiin kunnalliskertomuksissa sellaisenaan vuosina 1955-1960. Vuoden

---

²⁰⁷ Kunn.kert. 1957 I, 254.

²⁰⁸ Kunn.kert. 1955 I, 231; Kunn.kert. 1956 I, 244; Kunn.kert. 1970 I, 290.

²⁰⁹ Jako-ohjeiden yhteydessä periaatteista puhuttiin muodossa ”yleisenä periaatteena asuntoja jaettaessa on pidettävä asunnonhakijoiden asunnontarpeen kiireellisyyttä ja välttämättömyyttä”. Esim. Kunn.kert. 1955 I, 231; Kunn.kert. 1963 I, 337; Kunn.kert. 1971 I, 293.

²¹⁰ Kunn.kert. 1963 I, 337.

²¹¹ Kunn.kert. 1955 I, 231.

1963 kunnalliskertomuksessa ehto muutettiin muotoon ”asunnon saajien vuokran suorittamisesta on olemassa todennäköinen varmuus²¹²”.

Vuonna 1963 kunnalliskertomukseen lisättiin myös osaltaan maksukykyyn liittyvä kohta, jolla pyrittiin kiinnittämään huomiota siihen, ettei kaupungin vuokra-asuntoja ”osoiteta sellaisille, jotka voisivat hankkia itselleen muun kuin kaupungin omistaman vuokrahuoneiston²¹³”. Tällä lisäyksellä pyrittiin mahdollisesti vaikuttamaan siihen, että kaupungin vuokra-asunnot ohjautuisivat todellakin niitä eniten tarvitseville kaupunkilaisille. Huomionarvoista on, että aikaisemmassa luvussa mainitut vuonna 1968 käyttöön otetut sovelletut enimmäistulorajat eivät vaikuttaneet asunnonjako-ohjeiden muotoiluun.

Jako-ohjeet pitivät sisällään myös kohtia, jotka mahdollistivat edellä esitetyistä ehdoista poikkeamisen, mikäli tähän oli tapauskohtaisesti tarvetta. Yleisistä periaatteista pystyttiin siis poikkeamaan ja osoittamaan asunto esimerkiksi ”hengenvaarallisuuden takia tai muusta syystä välttämättömästi purettavissa rakennuksissa asuville²¹⁴”. Hengenvaarallisuus ja rakennusten purkaminen poistettiin poikkeusehdoista 1960-luvulle tultaessa ja vuonna 1963 asunto voitiin poikkeuksellisesti osoittaa hakijalle, jonka ”hallinnassa oleva asunto uuden asunnon osoittamisen jälkeen vapauduttuaan voidaan ensi sijassa luovuttaa häädettävälle tai niihin verrattaville²¹⁵”. Poikkeus säilyi vuonna 1963 asetetussa muodossaan samana myös tulevina vuosina.

Toinen jako-ohjeissa mainittu poikkeus liittyy myös häätöihin tai niihin verrattaviin tilanteisiin. Poikkeuksessa kiinnitettiin huomio sellaisiin asunnontarvitsijoihin, jotka eivät olleet hakeneet asuntoa määräaikaan mennessä. Samassa kohdassa todettiin myös, että vuoden 1948 asumisvaatimuksesta ja myöhemmin 10 vuoden yhtäjaksoisesta asumisesta voitiin poiketa ”häädön tai muun erittäin painavan syyn vuoksi²¹⁶”. Vuonna 1970 asumisen ei enää tarvinnut olla yhtäjaksoista, mutta kuitenkin yhteensä

---

²¹² Kunn.kert. 1963 I, 337.

²¹³ Kunn.kert. 1963 I, 337.

²¹⁴ Kunn.kert. 1955 I, 231.

²¹⁵ Kunn.kert. 1963 I, 337.

²¹⁶ Tätä muotoa käytettiin jakoperusteissa vuosina 1955-1969.

vähintään 10 vuotta²¹⁷. Tämän lisäksi ohjeen kohtaan lisättiin vuonna 1964 osuus, jonka mukaan poikkeuksia voitiin tehdä, mikäli ”kaupungin etu sitä vaatii²¹⁸”.

Poikkeuksilla pyrittiin siis edesauttamaan niiden kaupunkilaisten asemaa, jotka kokivat yllättäviä tai vaikeita takaiskuja asumisessaan. Kuten asuntojen jakamisen ehdot, myös ehtoihin liittyvät poikkeukset kehittyivät ja niiden sisällöt muuttuivat. Muutoksien syitä voi tarkastella useilta eri kanteilta. *Hengenvaarallisen* asumisen poistuminen poikkeusehdoista kuvaa asumisen tason laadullista nousua sekä terveydelle haitallisen asuntokannan häviämisen 1960-luvun laajojen saneeraustöiden johdosta.

Mielenkiintoista poikkeuksissa on niiden suhde jako-ohjeiden *yleisiin periaatteisiin*, erityisesti asunnonsaannin kiireellisyyteen ja välttämättömyyteen. Esimerkiksi hengenvaarallisessa asunnossa asuvan hakijan asunnontarve voidaan katsoa äärimmäisen kiireelliseksi ja välttämättömäksi. Toisaalta on muistettava, että terveydelle haitallinen asumistaso sekä huonokuntoiset, vanhentuneet asuinrakennukset olivat 1900-luvun puolivälissä sekä Helsingissä että laajemminkin Suomessa yleisiä.

3.3. Asunnonjaon toteutuminen

Tässä luvussa tarkastelen sitä, miten asunnonjakotoimikunnan harjoittama asunnonjako toteutui. Luku pitää sisällään asunnonjakoon liittyvien lukujen, kuten asuntohakemusten ja toteutuneiden asunnonjakojen määriä, minkä lisäksi tarkastelen myös sitä, millä perusteilla asunto jaettiin niitä hakeneille kaupunkilaisille. Toteutuneet asunnonjakoluvut löytyvät asunnonjakotoimikunnan vuosikertomuksista. Lopuksi peilaan toteutunutta asunnonjakoa aikaisemmin tässä luvussa käsittelemiini aloitteisiin sekä asuntojen jako-ohjeisiin.

Asunnonjaon toteutuneita lukuja käsitellään asunnonjakotoimikunnan vuosikertomuksissa vaihtelevalla tarkkuudella. Koostin vuosikertomuksista saadut luvut yhteen ja ne esitetään kokonaisuudessaan liitteessä 3.

---

²¹⁷ Kunn.kert. 1970 I, 290.

²¹⁸ Kunn.kert. 1964 I, 270.

Lukujen vaihtelevuuden selkein piirre on vuosien 1955–1960 tiedoissa, joissa asunnonjaon perusteita ei eritelty, vaan tarkempi pääjakoperusteita erittelevä tilastointi otettiin kunnalliskertomuksissa käyttöön vuoden 1961 tietojen osalta, poikkeuksena vuosi 1965, jonka jakoperusteet esitetään yhteenlaskettuna vuoden 1966 jakoperusteisiin. Vuosilta 1955–1960 ajalta on kuitenkin tiedossa saapuneiden hakemusten, jaettujen asuntojen sekä asunnonjakotoimikunnan pitämien kokousten lukumäärät.

Asunnonjakotoimikunnalle saapuneiden hakemusten vuosittainen määrä vaihteli tarkastelun aikana 5723 ja 10 618 hakemuksen välillä, kun hakemusten määrissä otetaan huomioon myös hakuajan päättymisen jälkeen tulleet hakemukset. Eniten hakemuksia tuli vuosina 1962 ja 1963; molempina vuosina hakemuksia tuli yli 10 000 (1962: 10 618; 1963: 10 123). Rauhällisin vuosi hakemusten kannalta oli 1970, jolloin hakemuksia saapui noin puolet vähemmän kuin hakemusmäärien huippuvuosina, 5723 hakemusta.

Jaettavana olevien asuntojen määrässä vaihtelu oli määrällisesti pienempää, ja jaossa olevien asuntojen määrä vaihteli vuoden 1956 520 ja vuoden 1972 1339 asunnon välillä. Asunnonjakotoimikunnan pitämien kokousten määrä vaihteli vuoden 1965 36 kokouksen ja vuoden 1964 261 kokouksen välillä. Vuoden 1965 kokousten määrä oli kuitenkin poikkeuksellisen pieni, sillä kokouksia pidettiin suurimman osan tarkasteluajasta reilusti yli sata vuosittain, pois lukien vuodet 1972–1974, jolloin kokousten määrä tippui alle sataan kokoukseen. Kun jaossa olevien asuntojen määrää vertaa asunnonjakotoimikunnan vastaanottamien hakemusten määrään on selvää, että vain pieni osa hakijoista sai asunnon.

Jakoluvuista huomaa, että painavin asunnonsaantiin johtanut syy (pois lukien vuosi 1961, jolloin peruste ei ollut mukana asunnonjaossa) oli *asunnon kehnoisuus tai ahtaus*. Kunnalliskertomusten mukaan vuosien 1961 ja 1974 välisenä aikana asunnonjakotoimikunta jakoi yhteensä 3876 asuntoa niille, jotka aikaisemmin asuivat huonokuntoisissa tai ahtaissa asunnoissa.

Toiseksi merkittävin asunnonsaantiin johtanut syy oli *hätö tai irtisanominen*. Vuosien 1961 ja 1974 välisenä aikana tällä perusteella asuntoja jaettiin yhteensä 2193. Mielen-

kiintoisen piikin asunnonjaossa muodostaa vuosi 1973, jolloin asuntoja jaettiin häätöjen tai irtisanomisten perusteella yhteensä 515 asuntoa mikä on moninkertainen määrä verrattuna reilun 100 asunnon keskimääräiseen jakoon. Samana vuonna asuntojen kehnoisuus tai ahtaus oli poikkeuksellisen pienessä roolissa asunnonjaossa. Tämä poikkeus toteutuneessa jaossa osuu ajanjaksolle, jolloin Pasilan käynnistettiin laajat saneeraustoimenpiteet. Eliel Saarinen ehdotti jo vuonna 1918, että Helsingin keskustaluetta laajennettaisiin Pasilaan. Myös Alvar Aalto palasi vuonna 1965 keskustasuunnitelmassaan Saarisen laajennusajatukseen. Saarinen ja Aalto eivät kumpikaan nähneet aikanaan Pasilaa asumiseen soveltuvana alueena, mutta vuonna 1971 asuntojen käsitukset alueen sopivuudesta asumiseen olivat ja muuttuneet, ja rakentaminen tuli mukaan Pasilan osayleiskaavan valmisteluihin ja alueelle aiottiin sijoittaa asunnot 20 000 asukkaalle.²¹⁹

Talojen purkamisen merkitys asunnonjaon syissä oli selkeä 1960-luvun alkupuolella, mutta se menetti tasaisesti painoarvoaan 1970-luvulle tultaessa. Tämä on ymmärrettävää, sillä laajat saneeraustyöt olivat 1970-luvulla jo takana päin, ja vuonna 1973 talon purkamisesta johtuen jaettiin hakijoille ainoastaan kolme asuntoa.

Myös *vanhusten* asuminen otettiin huomioon omana perusteenaan. Vuosien 1961 ja 1971 välisenä aikana tämä tarkoitti yli 60-vuotiaita, kunnes vuonna 1972 ikäraja nousi 65 ikävuoteen. Huomionarvoista vanhusten asumiseen liittyvissä luvuissa on se, että ”iäkkäitä ihmisiä kuului muutenkin sijoitettuihin perheisiin varsin runsaasti²²⁰”, joten tosiasiaassa vanhuksia asui kaupungin asunnoissa listattua suurempi määrä.

Vanhusten asumisen lisäksi jakoperusteissa otettiin huomioon myös *lastensuojelu- ja huoltoviraston lausunnot*. Tällaisia olivat muun muassa tapaukset, joissa asunnottomuuden takia lapsia jouduttiin sijoittamaan lastenkoteihin²²¹. Lastensuojelu- ja huoltoviraston lausunnot olivat kuitenkin keskimääräisesti vähemmän asunnonsaantiin vaikuttanut tekijä kuin muut tässä luvussa käsitellyt perusteet. Lastensuojelu- ja huoltovi-

---

²¹⁹ Herranen 1997, 193-196.

²²⁰ Kertomus Helsingin kaupungin kunnallishallinnosta 1961 II, 84.

²²¹ Esim. Kunn.kert. 1961 II, 83.

raston lausuntojen perusteella jaettujen asuntojen vuosittainen keskiarvo oli vajaa 33 asuntoa.

Asunnonjaon kirjoon kuului myös asuntojen jako *nuorille*, jotka tulivat jakoperusteisiin mukaan vuonna 1964. Tarkkaa nuoruuden ikärajaa kunnalliskertomuksissa ei määritelly, mutta tilastoinnista huomaa, että nuorilla tarkoitettiin alle 25-vuotiaita²²². Tällä jakoperusteella asuntoja jaettiin vuosina 1966–1970 kolmanneksi eniten asuntoja. Enemmän asuntoja jaettiin asunnon kehnoudesta tai ahtaudesta sekä pakkovaihdoista, irtisanomisista ja aviopuolisoiden erillään asumisesta johtuen. Vuodesta 1973 lähtien nuorille osoitettujen asuntojen määrä kuitenkin tippui reilusti.

Aikaisemmin mainitut, niin sanotut asunnonjaon häviäjät, eli *yksinäiset*, olivat myös edustettuina jakoperusteissa. Asuntojen jakaminen yksinäisille hakijoille oli tasaista, vaikkakin pienimuotoista. Ison poikkeuksen muodostaa vuosi 1972, jolloin yksinäisille hakijoille osoitettiin 127. 1960-luvun alkupuolella vähäistä asuntojen jakamista yksinäisille myös perustellaan sen aikaisen asuntokannan laadulla. Esimerkiksi vuonna 1961 yksinäisille ohjattujen asuntojen vähyyden syytä perusteltiin sillä, että useat jaossa olleet yksiöt olivat niin suuria, että niihin voitiin sijoittaa pieni perhe.²²³

Vuonna 1968 jakoperusteisiin lisättiin uusi peruste, kun asuntoja ryhdyttiin osoittamaan *vailla vakinaista asuntoa* oleville.²²⁴ Erkki Korhonen on todennut, että vailla vakituista asuntoa ovat sellaiset henkilöt, jotka ovat ilmoittaneet postiosoitteekseen jonkun muun henkilön osoitteen, mutta jotka ovat ilmoittaneet itse olevansa vailla asuntoa²²⁵. Vailla vakituista asuntoa oleville asuntoja jaettiin ensimmäisenä vuonna yhteensä 58. Enimmillään vuonna 1972 asuntoja jaettiin 78 ja vähiten kaksi vuotta myöhemmin, vuonna 1974, vailla vakituista asuntoa olevat saivat 34 asuntoa.

---

²²² Esimerkiksi vuoden 1964 kunnalliskertomuksessa nuoriksi määriteltiin vuoden 1940 jälkeen syntyneet ja vuoden 1966 kunnalliskertomuksissa vuoden 1942 jälkeen syntyneet. Helsingin kaupungin kunnalliskertomus 1964 II, 79; Helsingin kaupungin kunnallishallinto 1966 II, 24.

²²³ Kunn.kert. 1961 II, 83.

²²⁴ Helsingin kaupungin kunnallishallinto 1968 II, 27.

²²⁵ Korhonen 2002, 29.

Edellä esitellyistä asunnonjakosyistä huomaa, että syyt säilyttivät roolinsa läpi tarkastelun tai syitä lisättiin ajan kuluessa, kuten nuorten ja vailla vakituista asuntoa olevien mukaantulo osoittaa. Lisäysten ja toistuneiden syiden lisäksi 1960-luvun alussa oli myös jakoperuste, joka poistui perusteista, sillä siirtoväelle jaettiin asuntoja vuoteen 1966 saakka. Samana vuonna jakoperusteista poistui myös rintamamiehet.

3.4. Yhteenveto

Tässä luvussa käsitellyistä aloitteista, esityksistä ja välikysymyksistä käyvät ilmi ne Helsingissä asumisen monimuotoiset haasteet, joita kaupungin asukkaat kohtasivat 1950-luvun alkupuolelta lähtien. Aloitteita tehneet kaupunginvaltuutetut keskittyivät aloitteissaan parantamaan heikoimmassa asemassa olevien asukkaiden asunto-oloja. Eri-tyisen huomion kohteita läpi tarkastelujakson olivat vanhukset, lapsiperheet sekä hädetyt asukkaat. Myöhemmin 1960-luvun loppupuolella huomio kiinnittyi myös romani- perheiden asuinoloihin. Vähimmälle huomiolle taas jäivät yksinäiset, naimattomat kaupunkilaiset.

Kunnallinen asunnonjakopolitiikka oli voimakkaasti jakautunutta ja tiettyihin ihmisryhmiin keskittyvää. Aloitteita tehneet kuntavaltuutetut keskittyivät aloitteissaan eri ihmisryhmien, kuten vanhusten, hädettyjen ja lapsiperheiden, asumisolojen parantamiseen. Aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa todetut elementit ovat siis läsnä: vakinaiset tulot omaavat lapsiperheet olivat asunnonjaon voittajia, vaikkakin kuntavaltuutetut kritisoivat maksukyvyn keskeistä roolia asunnonjaossa. Kaupungin virkamiehet puolustivat asunnonjakokäytäntöjä, vetoamalla muun muassa aravalainsäädäntöön, jossa maksukyky oli otettava huomioon.²²⁶

Suomalainen asuntopolitiikka koki tarkasteluajanjakson aikana muutoksia. Juntto määrittelee vuodet 1958–1967 residuaalisen asuntopolitiikan kaudeksi²²⁷. Residuaalinen malli tarkoitti sitä, että asuntopolitiikassa siirryttiin vuokrasäännöstelystä ja laajasta, valtion tukemasta asuntolainoituksesta markkinajohteisempaan suuntaan, jossa valti-

---

²²⁶ Kunn.kert. 1955 I, 83.

²²⁷ Juntto 1990, 231-258.

ollinen valvonta on vähäisempää.²²⁸ Vuokrasäännöstelystä luovuttiin valtiotasolla kokonaan vuonna 1961 (Helsingissä säännöstely jatkui vuoteen 1963 asti), mutta vuokralainen ei kuitenkaan jäänyt Junton mukaan täysin tyhjän päälle, sillä säännöstelyn tilalle säädettiin huoneenvuokralaki, jossa irtisanomisoikeutta rajoitettiin ja irtisanomisai-koja pidennettiin.²²⁹

Residuaaliselle kaudelle tultaessa ryhdyttiin purkamaan vuonna 1948 säädettyä lakia asuntotuotannon verohuojennuksista, joiden tarkoituksena oli parantaa asuntosijoitusten tuottavuutta ja houkutella pääomia erityisesti vuokra-asuntotuotantoon. Huojennuksia perusteltiin aikanaan muun muassa vaikealla asuntopulalla ja lamaantuneella asuntotuotannolla. Vuonna 1958 kun valtiovarainministeriö totesi, että huojennukset olivat vähentäneet verotuloja, ja se ehdotti asteittaista luopumista verohuojennuksista. Uusi verohuojennuslaki säädettiin vuonna 1962.²³⁰ Verohuojennusjärjestelmä tuki erityisesti yksityisten vuokra-asuntojen rakentamista²³¹.

Kun vuokrasäännöstelystä luovuttiin, vaikutti se myös osaltaan asuinoloihin, niin van-
husten kuin perheidenkin osalta. Valtuutetut Jokinen ja Paasivuori kiinnittivät aloit-
teessaan huomionsa niihin epäkohtiin, jotka olivat seurausta vuokrasäännöstelyn lo-
pettamisesta. Valtuutettujen mukaan siirtyminen pois vuokrasäännöstelystä johti
asuntokeinotteluun ja kohtuuttomien vuokrien kiskontaan ja että tämän estäminen
onnistuisi vuokrasäännöstelyn palauttamisella. Asunnonjakolautakunta oli kuitenkin
sitä mieltä, että Helsingin asuntotilanne oli kuitenkin sellainen, ettei vuokrasäännöste-
lyyn palaaminen ollut tarpeellista. Lautakunta oli myös sitä mieltä, että hintataso saa-
taisiin hallintaan asuntotuotantoa lisäämällä.²³²

Kaupungin virkamiesten vastaukset pitävät sisällään residuaalisen asuntopolitiikan piir-
teitä. Kun valtio otti etäisyyttä asuntopolitiikan hoitoon, sama ilmiö on havaittavissa

---

²²⁸ Juntto 1990, 53, 231. Vuokrasäännöstelyä harjoitettu Suomessa 1900-luvun aikana mm. itsenäistymisen aikaan, toisen maailmansodan jälkeen, vuonna 1968 sekä 1990-luvulla, Esim. Kettunen, Hanna & Ruonavaara, Hannu (2015) *Discoursing deregulation: the case of the Finnish rental housing market*. *International Journal of Housing Policy*, Volume 15, Number 2, 187-204.

²²⁹ Juntto 1990, 231-232.

²³⁰ Mt., 205, 231, 232.

²³¹ Herranen 1997, 221.

²³² Kertomus Helsingin kaupungin kunnallishallinnosta 1963 I, 20.

myös kaupunginvaltuustossa käydyistä keskusteluista. Virkamiehet saattoivat todeta, että asuntotilanne onkin huono, ei sille pystytä hetkessä tekemään mitään, kuten asia esimerkiksi häätöjen kohdalla oli²³³, vaikka häätöjä tapahtui myös talvisin²³⁴. Niinkään virkamiehet vetosivat myös heidän toimintaansa rajoittaviin ehtoihin, kuten edellä esitettyyn aravalainsäädäntöön. Heikkotuloisten perheiden lisäksi heikoille jäivät myös yksinäiset henkilöt, jotka eivät edes päässet arava-järjestelmän piiriin²³⁵

Huomionarvoista asuinolojen kehityksessä on myös se, että monet asuntopoliittiset uudistukset, kuten aravan perustaminen, oli Väestöliiton ja Vuokralaisten keskusliiton aloittamia.²³⁶ Juntto toteaaakin osuvasti että ”kansalaisyhteiskunta toimi taas kerran valtiota ja puolueita nopeammin asuntopoliittikan aloitteentekijänä²³⁷”. Saman totesi myös jo vuonna 1968 Mäenpää, joka mainitsi myös Asuntoreformiyhdistyksen merkittävänä asuntopoliittisena toimijana²³⁸. Niin ikään myös vanhusten asuinoloihin kiinnittivät huomionsa muun muassa Marian sairaskotisäätiö, Pelastusarmeijan Säätiö ja Valkonauhan Emmaus-koti, jotka kaikki aloittivat asuntolatoiminnan²³⁹. Romaniväestön aseman esille nostamisessa keskeinen rooli oli taas Mustalaislähetyksellä²⁴⁰

Asuntopoliitikkaa on kutsuttu myös markkinoiden sosiaalipoliitikaksi²⁴¹. Toisin kuin monissa muissa sosiaalipoliittikan lohkoissa – kuten vaikka koulutuksen organisoinnissa – yksityisellä sektorilla on huomattava rooli asuntojen tuotannossa. Vaikka asuntopoliitikka ollaankin mielletty sosiaalipoliittikan lohkoksi, toteaa Juntto kuitenkin, että asuntopoliittikan sosiaalisten tavoitteiden asema on jäänyt marginaaliseksi. Sen sijaan asuntopoliitikkaa on käytetty taloudellisen kasvun edistämiseen. Tasa-arvon tavoittelu, minimitaso turvaaminen tai legitimitetin luominen ovat siis jääneet pienempään rooliin. Suomalaiseen asuntopoliitikkaan liittyykin Juntton mukaan ikuisuuskyseminen siitä,

---

²³³ Kunn.kert. 1955 I, 83.

²³⁴ Kunn.kert. 1957 I, 87.

²³⁵ Taipale, Ilkka (2012) *Perheettömät nykyproletariaattina*. Yhdyskuntasuunnittelu vol.50:4. 83-86, 85.

²³⁶ Juntto 1990, 204.

²³⁷ Mt., 204.

²³⁸ Mäenpää 1968, 14, 18.

²³⁹ Pulma 2000, 196.

²⁴⁰ Tervonen 2012, 188.

²⁴¹ Juntto 1990, 17.

ratkeavatko asunto-ongelmat parhaiten markkinoilla vai julkisilla reformeilla vai pitäisikö kansalaisten huolehtia itsenäisemmin asumisestaan.²⁴²

4. Asuntopula asukkaan ja kaupunkilaisen näkökulmasta

Tässä luvussa käsittelen asuntopulaa, asunnonjakoa ja Helsinkiin asettumista Museoviraston asuntopulaa käsittelevien kyselyvastausten valossa. Olen jakanut analyysin kolmeen alalukuun, joista ensimmäinen Helsinkiin saapumiseen ja ensiaskelin kaupungin asuntomarkkinoilla. Toisessa alaluvussa tarkastelen asukkaiden kokemuksia, haasteita ja erilaisia asumisratkaisuja. Kolmannessa alaluvussa jaottelen kaupunkilaisten asumiseen liittyviä ratkaisuja ja valintoja sen mukaan, millaisiin siirtymiin vastaajat olivat päätyneet.

4.1. Kaupunkiin saapuminen ja ensiaskeleet

Asuminen pienessä mökissä ei ollut isäni, äitini ja kahden sisareni kanssa mukavaa ja yksinkertaista, mutta en arvannut lähtiessäni, kuinka vaikeaa se tulisi olemaan Helsingissä.²⁴³

Aloitan yksilöiden kokemusten tarkastelun sille luonnollisimmasta vaiheesta, kaupunkiin muuttamisesta. Yhteistä kaupunkiin saapumisessa, tai sen sisällä tapahtuvassa muutossa, on kyselyvastauksissa se, että kolmea vastausta lukuun ottamatta kirjoittaja muutti kaupunkiin yksin. Kolmessa poikkeustapauksessa kaupunkiin muutettiin perheen kanssa²⁴⁴, joista yhdessä tapauksessa asunto oli työsuhdeasunto²⁴⁵. Kahden kyse-

---

²⁴² Juntto 1990, 16-17.

²⁴³ KM:K39/384 Asuntopula 1994, kansatieteen aineisto. Museoviraston arkisto.

²⁴⁴ KM:K39/286 Asuntopula 1994, kansatieteen aineisto. Museoviraston arkisto; KM:K39/869 Asuntopula 1994, kansatieteen aineisto. Museoviraston arkisto; KM:K39/811 Asuntopula 1994, kansatieteen aineisto. Museoviraston arkisto.

²⁴⁵ KM:K39/811.

lyvastauksen²⁴⁶ mukaan asunnon saannin kanssa ei ollut ongelmia ja toisessa tapauksessa asunnon saanti oli jopa ”suorastaan helppoa²⁴⁷”. Yksi kyselyvastaaja myös vertasi 1900-luvun puolivälin asuntotilannetta 1990-luvun alkuun: ”Joskin nyt asunnot ovat tiukalla ja kalliita, niin viisikymmenluvulla ne vasta tiukalla olivatkin ja tuntui, että se koko pieni palkka menee vuokraan²⁴⁸”.

Kyselyvastauksia tarkastellessa kaikkia yksin muuttaneita vastaajia yhdisti se, että kirjoittajat eivät muuttaneet kaupunkiin ”edellä”, ikään kuin tarkastamaan perheilleen, millaista kaupungissa asuminen on. Tämä on toisaalta ymmärrettävää opiskelijoiden osalta, sillä he olivat kaupunkiin muuttaessa oletettavasti nuoria, joille perheenmuodostus ei vielä ollut ajankohtaista. Edellä mainittuja poikkeustapauksia lukuun ottamatta myös työn perässä Helsinkiin muutettiin pääasiassa yksin. Kyselyvastaukset kertovat tältä osin siis omaa tarinaansa rakennemuutoksesta ja maaltamuutosta; kaupunkiin muutettiin pääasiassa työn tai opintojen perässä. Eräs kyselyvastaaja kuvasi 1950-luvun alkua seuraavalla tavalla:

Se oli sillä lailla, että täällä maaseudulla alkoi olla työttömyyttä jo silloinkin. Siellä Helsingin puolen rautateillä oli pula miehistä. Niinpä täältäpäin monet nuoret miehet lähtivät sinne paremman toivossa, asemamiesoppiin.²⁴⁹

1950-luvun alun yhteiskunnallinen tilanne ja lisää kaupunkiin väkeä houkuttelevat tekijät toistuvat useissa kirjoituksissa. Pula asunnoista oli kuitenkin ilmeinen, ja vuonna 1952 Helsinkiin muuttanut mies kuvailikin olympiavuoden alun tilannetta toteamalla, että ”töihin pääsi mihinkä vain halusimme, asunto saaminen oli vaikeampi²⁵⁰”. Töitä siis riitti, mutta vakituisen tai edes pidempikestoisen asunnon löytämisen kanssa oli monilla ongelmia.

---

²⁴⁶ KM:K39/663 Asuntopula 1994, kansatieteen aineisto. Museoviraston arkisto; KM:K39/764 Asuntopula 1994, kansatieteen aineisto. Museoviraston arkisto.

²⁴⁷ KM:K39/764.

²⁴⁸ KM:K39/580 Asuntopula 1994, kansatieteen aineisto. Museoviraston arkisto.

²⁴⁹ KM:K39/856 Asuntopula 1994, kansatieteen aineisto. Museoviraston arkisto.

²⁵⁰ KM:K39/212 Asuntopula 1994, kansatieteen aineisto. Museoviraston arkisto.

Vaikeassa asuntotilanteessa kirjoittajat tukeutuivat usein sukulaisten ja tuttavien apuun. Monella kirjoittajalla oli sukua Helsingissä, ja nämä saattoivat tarjota asuinsijaa maalta tulleille sukulaisilleen. Yksi kirjoittaja pääsi esimerkiksi asumaan omakotitalon kellariin tuttavan kautta²⁵¹. Vaikka sukulaisten ja tuttavien tuki auttoikin asuntopulan välittömässä vaiheessa, ei se kuitenkaan ollut kaikille ideaalitalanne:

Käännyin helsinkiläisten kaukaisten sukulaisten puoleen asunnon saamiseksi ja minua uhkasikin 'pääsy' sukulaisten keittiön nurkkaan vanhan mummon kaveriksi. Ei tuntunut lohdulliselta.²⁵²

Kiistatta yleisin asumisen muoto, erityisesti asumispolun alussa, oli alivuokralaisuus. Alivuokralaisuus 1900-luvun puolivälissä osa kaupunkilaisten jokapäiväistä elämää, ja se näkyy myös kyselyyn vastanneiden kertomuksista. Usein asutettu huone tai tila myös jaettiin muiden alivuokralaisten kanssa²⁵³. Tämä on ymmärrettävää, sillä esimerkiksi vuonna 1955 Helsingissä oli kaikkiaan 26 989 alivuokralaisruokakuntaa²⁵⁴. Vuokra-asuminen oli muutenkin äärimmäisen yleistä Helsingissä, sillä vuonna 1950 suoritetun väestönlaskennan mukaan yli kolme neljäsosaa helsinkiläisistä asunnoista oli tuolloin annettu vuokralle. Viimeisimmät tiedot alivuokralaisten määristä ovat vuodelta 1975, jolloin alivuokralaisia oli 17 000 henkeä.²⁵⁵

Alivuokralaisuus ja kaupunkioloihin muuttaminen tarkoitti monille myös merkittävää elämänmuutosta. Usein tämä tarkoitti asuintilan kutistumista sekä siirtymistä omasta tai suvun asunnosta muiden vuokrahuoneisiin asettumista. Vuonna 1969 Helsinkiin muuttanut kirjoittaja oli myös yksi niistä, jotka rakennemuutoksen myötä saapuivat Helsinkiin:

---

²⁵¹ KM:K39/271 Asuntopula 1994, kansatieteen aineisto. Museoviraston arkisto.

²⁵² KM:K39/506 Asuntopula 1994, kansatieteen aineisto. Museoviraston arkisto.

²⁵³ Esim. KM:K39/506; KM:K39/199 Asuntopula 1994, kansatieteen aineisto. Museoviraston arkisto; KM:K39/631 Asuntopula 1994, kansatieteen aineisto. Museoviraston arkisto; KM:K39/376 Asuntopula 1994, kansatieteen aineisto. Museoviraston arkisto.

²⁵⁴ Helsingin tilastollinen vuosikirja 1955, 55.

²⁵⁵ Herranen 1997, 220-221.

Kuitenkin jo välillä oli metsätöitä vähän ja olin jopa työtön. Kun tulevaisuutta ei metsätyöt näyttäneet takaavan oli pakko katsella kaupunkitöitä, joita silloin oli melko runsaasti tarjolla. Käytyäni ammattikoulun löytyi työpaikkakin melko helposti. Kun maalla oli asunto, niin Helsingissä jouduin alivuokralaisasuntoon. Se oli omakotitalo ja asunto jaettiin kahdestaan toisen kaverin kanssa. Meillä oli asuntona tästä omakotitalosta yksi huone.²⁵⁶

Yksi Helsingin asumisen ominaispiirre on jo pitkään ollut ahtaasti asuminen. Ahtauden määritelmät ovat kuitenkin muuttuneet ajan myötä, tarkemmin asumisahtauden mittaria on muutettu lähes vuosikymmenittäin. Vuoden 1955 väestönlaskennassa ahtaina pidettiin niitä asuntoja, joissa asui enemmän kuin kaksi henkilöä huonetta kohden, kun keittiö lasketaan huoneeksi. Vuonna 1955 vajaa kolmannes eli 107 000 helsinkiläistä asui ahtaasti ja esimerkiksi Tukholmaan verrattuna ahtaasti asuminen oli Helsingissä melkein kaksi kertaa yleisempää.²⁵⁷ Ahtaan asumisen määritelmä täyttyi useissa kirjoituksissa, useassa tapauksessa todella selkeästi. Vuonna 1953 Helsinkiin opiskelemaan saapunut kirjoittaja kuvaa omia asumisolojaan:

Tätini vei minut luokseen alivuokralaisasuntoon Vallininkadulle -- Tämä alivuokralaisasunto käsitti yhden huoneen ja makuualkovin, käyttöoikeuden keittiöön ja vessaan, ja jossa asui tätini, hänen miehensä, tätini poika ja minä.²⁵⁸

Ahtaus ei kuitenkaan kaikissa tapauksissa ollut välttämättä negatiivinen asia. Eräs kirjoittaja kuvailee asumisen olleen eräässä asunnossa ”monellakin tavalla onnelliset kuusi vuotta, vaikka tilanahtaus oli hirmuinen ja vaivana tällaisessä vanhassa talossa olivat ajoittain lutikat²⁵⁹”. Toinen kirjoittaja jopa hyötyi ahtaasti asumisesta:

---

²⁵⁶ KM:K39/631.

²⁵⁷ Vihavainen & Kuparinen 2006, 9.

²⁵⁸ KM:K39/384.

²⁵⁹ KM:K39/384.

Vallilan asunnossa ollessa aloin taas hakemaan uutta asuntoa, lehdessä oli Katajanokalla vuokralaisasunto vuokrattavana, kävin sitä katsomassa, siellä oli yksi huone alkovilla, mutta se oli kolmelle miehelle niin tuli mieleen Tammissalon kaverit ja otin yhteen yhteyttä sieltä. Tulivat mielellään nokalle asumaan ne pari kaveria.²⁶⁰

Olavi Mäenpää kiinnitti huomionsa 1960-luvun lopulla myös asuntopolitiikan laadullisiin tavoitteisiin, jotka olivat hänen mukaansa yhtä tärkeitä tavoitteita kuin määrällisen asuntopulan taltuttaminen. Mäenpään mukaan asuntorakennustoiminnalle ominaisten teknisten ja terveydellisten vaatimusten rinnalle kehittyi uusia normeja ja tavoitteita, kuten perhe-elämän kannalta riittävä huoneluku.²⁶¹

4.2. Selviytymiskamppailuja

Asumispolun toisessa vaiheessa kaupunkiin asettuneet kansalaiset ovat jo ylittäneet osan ensimmäiseen vaiheeseen liittyvistä ongelmista. Haasteet ja vaikeudet eivät kuitenkaan rajoitu pelkästään asumispolun alkuvaiheille, vaan kyselyyn vastanneiden kirjoittajien asumisjärjestelyt vaihtelivat huomattavasti niin asumisaikojen kuin muotojenkin suhteen. Myös vaikea asuntotilanne vaikutti osaltaan tehtyihin valintoihin ja toisaalta myös vaihtoehtojen puutteisiin. Tässä alaluvussa tulen käsittelemään kaupunkilaisen selviytymiskamppailuja.

Kuten aiemmin todettua, alivuokralaisuus oli aineiston yleisin asumismuoto ja alivuokralaissuhteet olivat usein myös lyhyitä, varsinkin asumispolun alkuvaiheilla. Tämä on toisaalta ymmärrettävää, sillä asumispolun alkuvaihe ei tarkoittanut monille vielä vaikiintumista; monet olivat Helsinkiin muuttaneista opiskelijoita, jotka eivät välttämättä pyrkineetkään jäämään kaupunkiin pysyvästi. Ensimmäinen asunto saattoi olla myös otettu olosuhteiden pakosta, sillä johonkin oli majoituttava. Edellisessä luvussa esitellyt, vuonna 1969 Helsinkiin työn perässä muuttanut kirjoittaja toteaaakin ensimmäisestä

---

²⁶⁰ KM:K39/212.

²⁶¹ Mäenpää 1968, 14.

asunnostaan että ”tämä oli aika huono asunto, johon oli pakko aluksi tyytyä.²⁶²”. Kirjoittaja muutti kyseisestä asunnosta opiskelutoverinsa luokse ”kolmen kuukauden kottelemuksen jälkeen²⁶³”.

Ilman takaiskujakaan kirjoittajat eivät selvinneet. Asumisjärjestelyt saattoivat muuttua avioeron²⁶⁴, päävuokralaisen kuoleman²⁶⁵ tai asunnon myynnin²⁶⁶ johdosta. Erään myyntitapauksen johdosta hädän saanut perhe pyrki saamaan tukea Helsingin kaupungilta tekemällä asuntohakemuksen kaupungin asuntoasiaintoimistoon samanaikaisesti, kun he etsivät asuntoa myös vapailta markkinoilta 1960-luvun puolivälissä:

Etsimme vapailta markkinoilta asuntoja, joissa naurettiin suorastaan ulos. Ettei he vuokraa suurelle perheelle. Kaupungilta ei kuulunut asuntoa. Vetosivat siihen, että emme ole asuneet 10 vuotta Helsingissä. Lapset joutui sijoittamaan nuorisokotiin ja lastenkodin vastaanottokotiin. Se oli niin kova pala minulle.²⁶⁷

Yllä oleva tapaus oli äärimmäinen esimerkki siitä, miten ahtaalle perheet ja asukkaat saattoivat joutua, jopa perheen väliaikaiseen hajoamiseen. Asunnon saanti kaupungilta oli siis vaikeaa heille, jotka olivat muuttaneet Helsinkiin 1900-luvun puolivälin tienoilla, riippumatta siitä, millaisessa tilassa perhe silloin oli. Vaatimus siitä, että hakijan tuli olla asunut yhtäjaksoisesti Helsingissä, perustui vuonna 1955 perustetun asunnonjakotoimikunnan yleisiin ehtoihin²⁶⁸. Kyseessä oleva perhe jatkoi kuitenkin kamppailuaan. Kyselyvastauksen kirjoittaja oli itse valtion virassa, ja he valittivat huostaanotosta sekä tilanteestaan eduskunnan oikeusasiamiehelle, minkä johdosta ”asunto tuli heti²⁶⁹”. Kaikilla ei kuitenkaan välttämättä ollut tarvittavia resursseja tai tietotaitoja viedä omaa asiaansa niin pitkälle kuin tämä vastaaja oli tehnyt. Äärimmäisen esimerkki tästä tulee alaluvussa 3.1.4. käsiteltyjen romaniperheiden parista, joissa monissa tapauksissa ro-

---

²⁶² KM:K39/631.

²⁶³ KM:K39/631.

²⁶⁴ KM:K39/811; KM:K39/264 Asuntopula 1994, kansatieteen aineisto. Museoviraston arkisto.

²⁶⁵ KM:K39/384.

²⁶⁶ KM:K39/286; KM:K39/499 Asuntopula 1994, kansatieteen aineisto. Museoviraston arkisto.

²⁶⁷ KM:K39/286.

²⁶⁸ Kunn.kert. 1955 I, 243.

²⁶⁹ KM:K39/286.

maniäitien lapset otettiin huostaan sen sijaan, että koko perheelle oltaisiin osoitettu asunto²⁷⁰.

Esitelty tapaus on samalla myös yksi esimerkki niistä tapauksista, joissa kaupunkia ja sen toimielimiä kohtaan esitettiin kritiikkiä. Kirjoittaja toteaa, että: ”kaupunkihan oli sosiaalisesti velvollinen auttaa isoa perhettä asunnon saannissa²⁷¹”. Kommentti on yksi esimerkki siitä, mitä Helsingin kaupungilta odotettiin 1960-luvulla. Toinen kirjoittaja taas kommentoi huoneenvuokralautakunnan toimintaa 1950-luvun lopulla seuraavasti:

Jos ei ollut lapsia, eikä ollut naimissa, niin turha oli hakea asuntoa huoneenvuokralautakunnan kautta. Se oli vain yritettävä vapailta markkinoilta.²⁷²

Kyselyvastauksista löytyy muitakin mielenkiintoisia kaupunkiin kohdistuvia kriittisiä kommentteja, joista yhtenä esimerkkinä toimii vuonna 1956 monen eri asunnon jälkeen kaupungin vuokra-asuntoon aviomiehensä kanssa muuttaneelta naiselta, jonka mukaan ”H:gin kaupunki yritti häätää akateemiset vuokralaisensa pois velkataakoistamme huolimatta²⁷³”. Tässä tapauksessa pariskunta päätyi ottamaan lisää lainaa ja varaamaan oman asunto-osakkeen, joka valmistui noin viisi vuotta myöhemmin.

Eräässä kyselyvastauksessa helsinkiläisnainen kirjoittaa siitä, miten hänen parisuhteensa päättyminen ja sosiaalisten turvaverkkojen puutteet vaikuttivat hänen asumisoloihinsa 1950-luvun puolivälissä:

Elämästä ei tahtonut tulla mitään. Sain vielä lapsen, neljännen. Mies halusi paeta kaikkea, lähti merille. Silloin oli sosiaaliturva heikkoa, jäin vuokravelkaa ja sain lopulta hädän.²⁷⁴

---

²⁷⁰ Tervonen 2012, 174.

²⁷¹ KM:K39/286.

²⁷² KM:K39/831 Asuntopula 1994, kansatieteen aineisto. Museoviraston arkisto.

²⁷³ KM:K39/535 Asuntopula 1994, kansatieteen aineisto. Museoviraston arkisto.

²⁷⁴ KM:K39/264.

Kyseisen asunnon omisti Yhdyspankki, ja nainen pyrki parhaansa mukaan selvittämään asiaa pankin kanssa. Pankki oli kuitenkin asiassa ehdoton ja työnsi naisen lapsineen muualle:

Ei auttanut käynti pankissakaan johtajan puheilla. He sanoivat: Sosiaali-
virasto ja viranomaiset auttakoon teitä. Oli vain tämä vuokralautakunta,
ja siellä minulle sanottiin: Menkää ensin hädettyjen taloon Haltialaan,
oltuane siellä määrääjän saatte uuden asunnon kaupungista.²⁷⁵

Hädettyjen talo oli Pohjois-Helsingissä sijaitseva Haltialan kartano, jossa asui hädettyjä perheitä ja joitakin yksinäisiä ihmisiä. Kartanon isot huoneet oltiin jaettu pienemmiksi tiloiksi pahviseinillä. Nainen asui Haltialassa neljän lapsensa kanssa noin puoli vuotta, kunnes he saivat asunnon Etu-Töölössä, missä he asuivat 12 vuotta. Vasta 1960-luvun puolivälin jälkeen nainen pääsi asumaan kaupungin vuokra-asuntoon. Kyseinen asunto sijaitsi Maunulassa, sodan jälkeen pikaisesti rakennetussa puutalossa, joka purettiin 1970-luvulla. Vuonna 1968 nainen pääsi muuttamaan lastensa kanssa ajanmukaisiin olosuhteisiin Pakilaan. Tämä asunto järjestyi lastensuojeluviranomaisen Maunulaan suorittaman tarkastuksen jälkeen.²⁷⁶ Jonot kaupungin vuokra-asuntoihin olivat siis todella pitkiä.

Vuonna 1951 aviomiehensä kanssa yhteen muuttaneen naisen kyselyvastaus piti sisällään kamppailua niin huoneenvuokralautakunnan kuin yksityisen vuokranantajapuolen kanssa. He saivat ensimmäisen alivuokralaisasuntonsa vapailta markkinoilta ja he maksoivat tätä asuntoa varten vuoden vuokran etukäteen. Asunto kuitenkin myytiin uudelle omistajalle kesken vuokrakauden ja uusi omistaja yritti häätää pariskunnan, mutta ei suostunut antamaan virallista häätöä vuokralautakuntaa varten. Pariskunta sai kuitenkin lopulta häätöpaperin lakimiehen avulla.²⁷⁷

---

²⁷⁵ KM:K39/264.

²⁷⁶ KM:K39/264.

²⁷⁷ KM:K39/499.

Pariskunta sai hädän jälkeen vuokralautakunnan osoittaman, eläkkeellä olevien opettajien säätiön omistaman asunnon Meilahdesta. Talossa ei kuitenkaan ollut lämmintä vettä, ja vuonna 1956 nainen muutti perheineen isompaan asuntoon vastapäiseen taloon aviomiehen ”sinnikkään anomussodan jälkeen”²⁷⁸. Tämän asunnon omisti Pohjavakuutusyhtiö. Noin kolmen vuoden asumisen jälkeen perhe kohtasi uuden takaiskun, jonka myötä perhe joutui muuttamaan pienempään asuntoon:

V. 1959 syksyllä yhtiö pyysi meitä muuttamaan samaan portaaseen 100m²:n huoneistoon, koska yhtiö halusi eräälle johtajalleen huoneistomme, jonka olimme siis omalla kustannuksellamme antaneet remontoida. Sanottiin, että jos emme suostu, meidät häädetään heti kun vuokrasäännöstely loppuu. Pakkohan se oli lähteä.²⁷⁹

Uudessa asunnossa asuttiin aina vuoteen 1987, jonka jälkeen pariskunta päätyi ostamaan oman huoneiston Etelä-Haagasta. Naisen kertomus on osaltaan esimerkki siitä, kuinka vuokralla asuneet asunnontarvitsijat olivat usein vuokranantajien armoilla, eikä heillä ollut välttämättä muuta mahdollisuutta kuin suostua vuokranantajien vaatimuksiin. Kamppailu vuokralautakunnan kanssa viittasi siihen, että viisihenkinen perhe tarvitsi riittävän ison asunnon, jotta naisen aviomies pystyi työskentelemään myös kotona.²⁸⁰ Asumispolulla siirtymiin liittyvät valinnat eivät siis aina olleet asukkaiden omia, vaan pakon sanelemia.

Yksityiskohtaisimman kertomuksen Museovirastolle lähetti vuonna 1940 perheensä kanssa Alppilaan muuttanut nainen. Tämä ”Kamppailu asumisesta”, kuten vastauksen kirjoittanut nainen oli kirjoituksensa otsikoinut, piti sisällään monivaiheisen ja mielenkiintoisen ajanjakson, jossa kirjoittaja kamppaili niin yksityisten vuokranantajien kuin kaupungin viranomaisten kanssa aina oikeudessa asti.²⁸¹

---

²⁷⁸ KM:K39/499.

²⁷⁹ KM:K39/499.

²⁸⁰ KM:K39/499.

²⁸¹ KM:K39/869

Kamppailu alkoi, kun asunto, jossa nainen asui perheensä kanssa, myytiin uudelle omistajalle vuonna 1963, ja uusi omistaja ryhtyi järjestämään asunonäyttöjä kyseiseen asuntoon. Perhe sai kuitenkin uudelta omistajalta vuokrasopimuksen asuntoon, aina vuodeksi kerrallaan. Vuoden 1969 heinäkuussa asunnon omistaja tekikin yllättäen uuden, kuukauden kestäneen vuokrasopimuksen kirjoittajan sairaan äidin kanssa tämän ymmärtämättä sopimuksen laatua.²⁸²

Tämän sopimuksen johdosta tuli irtisanomistodistus marraskuun 28 pvä 1969, sekä sitä seurasi haaste 9 pvä tammikuuta 1970. Haaste siksi, kun teimme valituksen irtisanomisen syyn todenperäisyydestä, missä vuokranantajan sanottiin huoneistoa tarvitsevan äitinsä asunnoksi, oli mitä suurinta puppua, sillä huoneisto sijaitsi 3. kerr. ilman hissiä. Portaat jyrkät kierreportaat, joita äitini ei viimeisinä aikoinaan juuri jaksanut kulkea, ja olihan hänellä samanlainen huoneisto 1. kerr. mihin äitinsä olisi ollut paljon parempi muuttaa. Mutta kaikkia keinojahan sijoittajien on käytettävä. Tämä haaste kumottiin ja saimme jatkaa asumista.²⁸³

Vuoden 1971 elokuussa asunto myytiin eteenpäin uudelle omistajalle, joka sitten lähetti asukkaille itse laaditun häätöpaperin. Pian sen jälkeen uusi omistaja saapui asunnolle kahden muun henkilön kanssa, jotka kirjoittajan mukaan hypnotisoivat hänet ja myös asunnossa asuneen veljensä:

Nämä kolme kohdistivat minuun huomionsa ja puhuivat ja puhuivat ja niin minä kirjoitin nimeni paperin alle, ja veljeni, asiaa ymmärtämättä, kirjoitti perässä. Kun heidän poistuessaan ulko-ovi kolahti kiinni minä aivankuin havahduin, heräsin horroksesta ja yhtäkkiä havahduimme mitä olimme tehneet. Olimme allekirjoittaneet paperin, missä lupauhimme muuttamaan marraskuun 30. pvä 1971.²⁸⁴

---

²⁸² KM:K39/869.

²⁸³ KM:K39/869.

²⁸⁴ KM:K39/869.

Tämän poikkeuksellisen tilanteen myötä käytiin yhteensä neljä oikeudenkäyntiä, joista kaksi purkautui. Ensimmäinen oikeuskäsittely purkautui, sillä asunnonomistaja oli käynnistänyt käsittelyn, vaikka kyselyvastauksen kirjoittaja oli hakenut muuttopäivän siirtoa ja se oltiin toimitettu raastuvan oikeudelle. Kolmas oikeuskäsittely purkautui, sillä asunnon omistaja ei itse saapunut käsittelyyn.²⁸⁵ Viimeisen oikeuskäsittelyn alkaessa kirjoittajalla ja hänen veljellään oli jo tiedossa uusi asunto, yksiö Pihlajamäessä, mutta senkin asunnon saaminen oli oman kamppailunsa takana. Nainen oli nimittäin vuodesta 1963 alkaen ollut asuntosäästäjänä aravalainoiteisiin taloihin, ja oikeudenkäyntien ja uuden asunnon tarpeen nousun yhteydessä hän laittoi asuntohakemuksen vetämään Helsingin kaupungin rakennuttamiin aravataloihin Jakomäkeen.²⁸⁶ Asuntosäästöjärjestelmät olivat alkaneet syntyä jo aikaisemmalla vuosikymmenellä, kun Väestöliitto oli ajamaan niitä. Asuntotuotantoa rahoitettiin 1960-luvun alussa erityisesti asuntosäästämisen avulla²⁸⁷.

Nainen meni hakemaan päätöstä hakemukseensa Helsingin kaupungin asunnonjakotoimistosta, jossa häntä odotti yllättävä vastaus:

Täällä toimistovirkailija, nainen, sanoi, ettei asunnonhakemukseemme ole voitu suostua, koska te ja veljenne ylitätte aravasäännöt kuudella-kymmennellä (60) markalla kuukaudessa. Kun tämän kuulin, tuntui että lattia nousee ja katto laskeutuu ja puserrun siihen väliin.²⁸⁸

Päätös oli Asuntohallituksen määräämä, ja nainen lähetti asuntohallitukselle kirjeen asian tiimoilta. Hän sai vastauksen, jossa asia vahvistettiin uudestaan. Kamppailu auttoi, sillä maaliskuussa 1972 näin sai soiton asunnonjakotoimistosta, jonka mukaan naiselle ja tämän veljelle oltiin myönnetty asunto. He ottivat asunnon vastaan, mutta nainen totesi että ”Huvittavaa tässä nyt oli se, että kaksioon meillä oli liikaa tuloja, mutta ei yksiöön. Vaan tälläisiähän ne byrokratian kiemurat ovat.”²⁸⁹

---

²⁸⁵ KM:K39/869.

²⁸⁶ KM:K39/869.

²⁸⁷ Juntto 1990, 253.

²⁸⁸ KM:K39/869.

²⁸⁹ KM:K39/869.

Naisen kertomus päättyi Pihlajamäen yksiöön, jossa tämä vielä asui veljensä kanssa. Isompaan asuntoon heillä ei ollut varaa, mutta kirjoittaja oli kuitenkin tyytyväinen tilanteeseensa; asunto oli kuitenkin oma. Nainen kommentoi myös 1990-luvun alun tilannetta toteamalla, että ”vuokrahuoneitahan on vaikeaa saada ja niissä asuessa on ainainen epävarmuus mielessä²⁹⁰”.

Asuntohallituksen kanssa käydystä kirjeenvaihdosta käy ilmi, että naisen ja hänen veljensä tulot ylittävät Asuntohallituksen asettamat tulorajat. Asuntohallituksen toimintatapällikkö toteaa kirjeessä seuraavaa:

Vaikka ylitys on vähäinen, on tämä peruste katsottu riittäväksi, koska hakijoiden joukosta jää valinnan ulkopuolelle varsin runsaasti sellaisia henkilöitä, jotka tulorajansa puolesta olisi muuten voitu hyväksyä.²⁹¹

Kirjeestä käy ilmi, että kaikille hakijoille ei riittänyt asuntoja, vaikka nämä täyttäisivätkin Asuntohallituksen asettamat vaatimukset. Asuntohallitus oli vuosina 1966-1993 toiminut valtioneuvoston alainen keskusvirasto, joka huolehti valtion toimenpiteistä asuntotuotannon edistämiseksi ja asunto-olojen parantamiseksi²⁹². Vastineessaan nainen viittaa muun muassa tapaukseen, jossa lapseton pariskunta oli saanut neljän huoneen ja keittiön aravaosakkeen, jossa he pitivät alivuokralaisia ja joka sitten avioeron myötä myytiin markkinahintaan²⁹³.

Näin minunkin vähäisten verorahojeni kustannuksella. En kirjoita tätä kateudesta, en ilmiantajan ominaisuudessa, vaan tyrmistyneenä siitä armottomuudesta, mitä kohtaan kun nyt, välttämättömän asunnontarpeen sattuessa, tulee vastaan byrokratian tiellä.²⁹⁴

---

²⁹⁰ KM:K39/869.

²⁹¹ KM:K39/869.

²⁹² Asuntohallitus. Asuntohallituksen arkisto:

<http://www.narc.fi:8080/VakkaWWW/Selaus.action;jsessionid=C3B6A4917DB9FD9F674439BEE6DD5DBA?kuvailuTaso=AM&avain=48121.KA>, haettu 26.10.2017

²⁹³ KM:K39/869.

²⁹⁴ KM:K39/869.

Nämä kriittisesti kaupunkia ja sen eri toimielimiä kohtaan suhtautuvat kirjoitukset kertovat omaa tarinaansa siitä, miten kyselyyn vastanneet kirjoittajat itse muistavat kokemuksensa. Kritiikin ja kamppailun laatu vaihtelevat kuitenkin selkeästi kirjoittajasta riippuen.

Siirtymisen alivuokralaisuudesta päävuokralaiseksi voi nähdä asumispolulla etenemisenä. Päävuokralaisuus tarkoitti parhaimmillaan vapautumista ja itsenäisyyttä. 1950-luvun loppupuolella Helsinkiin muuttanut kirjoittaja kuvailee päävuokralaiseksi siirtymistä positiivisesti:

Naimisiin mennessäni ja ensimmäistä lasta odottaessani vuokrasimme yksiön Lauttasaaresta. Muutos oli valtava, kun sai 'omistaa' asunnon, ei ollut toisen nurkissa.²⁹⁵

Päävuokralaisuus ei kuitenkaan aina tarkoittanut täyttä vapautta. Vuokra-asuntojen hinnat olivat korkeita, eikä vuokranmaksaminen onnistunut aina ongelmitta. Yksi ratkaisu tähän oli alivuokralainen, jotta asumiskulut saataisiin maksettua. Tämä toimintamalli tuli myös ilmi monista kyselyvastauksista.²⁹⁶

Kuten edellä esitetyistä esimerkeistä käy ilmi, monissa tapauksissa kamppailua käytiin kaupungin eri viranomaisia kohtaan, ja kamppailu saattoi kestää useitakin vuosia. Asunnonjaon byrokratia oli monille vaikeaa, mutta viranomaisten päätöksiin oli loppujen lopuksi tyydyttävä. Aukkaiden omia asumispäätöksiä tulen käsittelemään seuraavassa alaluvussa.

---

²⁹⁵ KM:K39/663.

²⁹⁶ KM:K39/811; KM:K39/478.

4.3. Vakiintuminen ja vaihtoehdot

Tyypillisen asumispolun kolmas ja viimeinen vaihe jakautuu käytännössä kahteen vaihtoehtoon; kaupunkiin joko jäädään tai sieltä muutetaan pois. Kaupunkiin jääminen jakautuu vielä itsessään kahteen vaihtoehtoon, omistus- tai vuokra-asumiseen. Kolmannen vaiheen lopputulokseen vaikuttaa useat eri tekijät, joita tulen käsittelemään tässä alaluvussa.

Ensimmäisenä vakiintumisen vaihtoehtona oli kaupunkiin jääminen päävuokralaisena. Yhden esimerkitapauksen esittelin laajemmin aiemmassa alaluvussa, jossa nainen päätyi lastensuojeluviranomaisten avulla vuokralle Pasilaan²⁹⁷. Vuokra-asumiseen turvautui myös muun muassa vuonna 1957 työn perässä Helsinkiin muuttanut nainen. Naisen asumispolku Helsingissä alkoi alivuokralaisena vanhan naisen luona. Seuraavana vuonna nainen sai jo oman huoneen, jossa hän asui vuoden. Tämän jälkeen nainen meni naimisiin ja he vuokrasivat aviomiehensä kanssa yksiön.²⁹⁸

Toisessa tapauksessa 1969 Helsinkiin työn perässä muuttanut mies asui ensiksi asumispolun yleisen muodon mukaisesti alivuokralaisena. Avioitumisen yhteydessä mies siirtyi alivuokralaisuudesta päävuokralaiseksi, joka oli hänen sanojensa mukaisestikin kehitystä toteamalla ”Sitten kun päästiin kirkon asuntoon oli se jo jotenkin eteenpäin kun oli päävuokralainen ensimmäisen kerran²⁹⁹.” Mies pohti asunnon ostamista ajoittain, mutta korkean hintatason myötä tämä kuitenkin jäi ajatusten tasolle³⁰⁰. Raha, tai sen puute, vaikutti siis omalta osaltaan asumiseen liittyviin siirtymiin ja valintoihin.

Toinen kaupunkiin jäämisen muoto oli siis oman asunnon ostaminen. Näitä tapauksia aineistoista löytyy useita³⁰¹. Asunnon ostaminen onnistui monilta kuitenkin vasta pitkäaikaisen vuokra-asumisen ja säästämisen tuloksena. Tätä kaavaa noudatti myös 1950-luvulla kaupunkiin muuttanut kyselyvastaaja, jonka ensiasunto kaupungissa oli

---

²⁹⁷ KM:K39/264.

²⁹⁸ KM:K39/663.

²⁹⁹ KM:K39/631.

³⁰⁰ KM:K39/631.

³⁰¹ Esim. KM:K39/468 Asuntopula 1994, kansatieteenaineisto. Museoviraston arkisto; KM:K39/499.

kaksio Lauttasaarella, josta hän sai toisen huoneen. Päävuokralaisena asunnossa oli yksinhuoltajanainen lapsensa kanssa. Vastaaja asui tässä asunnossa noin vuoden, kunnes hän muutti pieneen yksioon vuokralaiseksi. Hän ehti asua tässä vuokra-asunnossa yli 21 vuotta, ennen kuin hän osti oman osakkeensa vuonna 1980.³⁰²

Toisessa alaluvussa kirjoitin naisesta, joka kritisoi kaupunkia siitä, miten kaupunki ”pyrkii häätämään akateemiset vuokralaisensa pois³⁰³”. Aikaisemmasta velkataakasta huolimatta nainen päätyi ottamaan miehensä kanssa lisää lainaa ja he varasivat myöhemmin valmistuvan asunto-osakkeen Etelä-Haagasta, johon he muuttivat vuonna 1964. Asunnon ostaminen, siihen muutto ja siellä asuminen merkitsivät kirjoittajalle hänen vastauksensa mukaan paljon: ”Tässä asunnossa pysymme mahd. pitkään tai ’loppuun saakka’. Tämä on KOTI.³⁰⁴”. Kirjoittaja oli siis valmis ottamaan lisää velkaa saadakseen asua vapaammin, ilman kaupungin kanssa käytävää taistelua.

Kolmas ja viimeinen vaihtoehto oli kaupungista pois muuttaminen, johon osa kyselyvastaajista turvautui. Syitä pois muuttamiselle oli monia; negatiiviset kokemukset kaupungista³⁰⁵, kirjoittaja sai töitä muualta³⁰⁶ tai kaipuu takaisin maalle³⁰⁷. Omista negatiivisista kokemuksistaan Helsingissä kirjoittaa vuonna 1950 Helsinkiin aluksi opiskelemaan tullut nainen, jonka ensiaskeleet pääkaupungissa olivat jo haastavat:

Olin silloin vielä niin vihreä. Niinpä silloin menin kursseille Helsinkiin kolmeksi kuukaudeksi. Asunnot oli varattu koulun puolesta matkustajakodista. Perillä osoittautui matkustajakoti pommisuojaksi Korkeavuorenkadulla.³⁰⁸

Pommisuoja oli ahdas ja epäkäytännöllinen asuinsija, jossa oli kuitenkin asuttava. Kursin loputtua nainen sai töitä ja päätti vielä jäädä Helsinkiin. Tuttavan kautta hän pääsi

---

³⁰² KM:K39/831.

³⁰³ KM:K39/535.

³⁰⁴ KM:K39/535.

³⁰⁵ Esim. KM:K39/558 Asuntopula 1994, kansatieteen aineisto. Museoviraston arkisto.

³⁰⁶ Esim. KM:K39/667 Asuntopula 1994, kansatieteen aineisto. Museoviraston arkisto; KM:K39/856 Asuntopula 1994, kansatieteen aineisto. Museoviraston arkisto.

³⁰⁷ Esim. KM:K39/715 Asuntopula 1994, kansatieteen aineisto. Museoviraston arkisto.

³⁰⁸ KM:K39/558.

asumaan Velodromille, Mäkelänkadulle, sillä pyöräilijöiden tilat olivat talvella asuntolakäytössä. Myös tässä asumuksessa oli omat hankaluutensa ja rajoitteensa, kuten se, että asuntolassa tuli olla illalla kello kymmeneen mennessä, muutoin ovet lukittiin ja asukit jäivät yöksi asuntolan ulkopuolelle.³⁰⁹

Naisen kolmas ja viimeinen asunto Helsingissä löytyi lehti-ilmoituksen avulla. Huoneen hän vuokrasi mieheltä, jonka mukaan vaimo oli maalla sukulaisia tapaamassa. Vuokra oli naisen mielestä kallis ja sitä piti maksaa kolme kuukautta etukäteen, mutta nainen ajatteli asunnon kelpaavan toistaiseksi kunnes halvempi asunto löytyisi.³¹⁰

Isäntäkin oli kovin ystävällinen. Tyhmyyttäni en älynnyt mitä muuta luontaisetuja oli tarjolla talon puolesta. Isäntä nimittäin viuhahti viereni sänkyyn ja vaati että pano kuuluu vuokran lisäksi, muuten ulos. Ei siitä tullut sopimusta, kun en alentunut hänen panopuukseen. Kävi myös ilmi ettei vaimoa ollutkaan.³¹¹

Mies heitti naisen ulos asunnosta eikä suostunut palauttamaan ennakkoon maksettuja vuokratuloja. Tämä viimeinen vastoinkäyminen riitti naiselle, joka sitten päätti muuttaa pois Helsingistä: ”Nousin linja-autoon ja karistin Helsingin saasteet lopullisesti.”³¹²

Ensimmäisessä alaluvussa esittelin miehen, joka onnistui saamaan useamman vuokra-asunnon yhdessä ystäviensä kanssa. Asuttuaan vuoden Helsingissä mies päätyi jo ostamaan asunnon. Hän ei kuitenkaan päässyt heti muuttamaan, sillä asunnossa asui vuokralainen, jota hän ei voinut asunnosta häätää:

En tiennyt kauppaa tehdessäni asukkaasta mitään, minkälainen asukas siinä asuu, sen vain tiesin että neljä vuotta kun on omistanut niin voi alkaa hakemaan asuntoa vapaaksi. -- laki oli tuolloin sellainen.³¹³

---

³⁰⁹ KM:K39/558.

³¹⁰ KM:K39/558.

³¹¹ KM:K39/558.

³¹² KM:K39/558.

³¹³ KM:K39/212.

Neljän vuoden odotuksen jälkeen mies pääsi muuttamaan ensimmäiseen omaan asuntoonsa Helsingissä. Omistusasunnon tuoma vapaus nähtiin tässä, kuten edellä esitellyn Etelä-Haagasta asunnon ostaneet pariskunnan tapauksessa, positiivisena asiana:

Se tuntui mukavalta muuttaa omaan monenlaisen alivuokralaisasumisen jälkeen. Tein siinä täyden remontin ensin -- siitä tuli oikein kaunis pieni koti 22m².³¹⁴

Naimisiinmenon ja lapsen syntymän myötä asunto jäi kuitenkin nopeasti pieneksi ja mies muutti perheensä kanssa Tuusulaan.³¹⁵ Kyseisen miehen asumisura/polku on monimuotoinen kokonaisuus, jossa ilmenee monta aikakaudelle ominaista piirrettä; asunnon saanti oli aluksi vaikeaa ja asuttiin perheen tai sukulaisten luona, asuminen oli ahdasta, vaikka tätä ei aina nähtykään negatiivisena asiana, ja vuokra-ajat lyhyitä. Mies myös osti oman asunnon, mutta myi sen myöhemmin ja muutti takaisin maaseudulle. Miehen kyselyvastaus oli kuitenkin kokonaisuudessaan sävyiltään positiivinen. Ainoa negatiivinen huomio hänen kirjoituksessaan oli se aika, kun hänen ostamassaan asunnossa asui vuokralainen:

En osannut huomioida vuokrassa sitä että yhtiövastike oli melkein yhtä suuri, kuin minkä vuokralainen joutui maksamaan ja vuokrat kun olivat säännelty, että ei saanut itse nostaa vuokraa, vaan piti noudattaa yleistä vuokralinjaa korotuksen suhteen, minulla tuo vuokrasuhde myöhemmin meni niin päin, että jouduin vähän maksamaan siitä, että asunnossa oli vuokralainen, siis yhtiövastike oli vähän suurempi kuin minkä vuokralainen maksoi minulle, mutta vuokralaki oli sellainen ja siihen täytyi tyytyä.³¹⁶

---

³¹⁴ KM:K39/212.

³¹⁵ KM:K39/212.

³¹⁶ KM:K39/212.

4.4. Yhteenveto

Helsinkiin muuttaneiden ja jo Helsingissä asuneiden ihmisten asumispolut olivat siis alusta alkaen moninaisia kokonaisuuksia, jotka päättyivät erilaisiin lopputulemiin. Yleisesti ottaen asukkaiden asumispolkuja voi kuvailla kolmivaiheisiksi; ensiksi kaupunkiin muutetaan, toisessa vaiheessa etsitään omaa paikkaa ja viimeiseksi tulee vakiintumisen vaihe, joko Helsinkiin tai muualle. Kuten aiemmin totesin, asumispolut moninaisia kokonaisuuksia, jotka pitävät sisällään erilaisia siirtymiä ja valintoja, joista osa on asukkaiden omia ja osa pakon sanelemia.

Itse asunnon saannin lisäksi asuminen oli monissa tapauksissa ahdasta, minkä lisäksi peseytymis- ja ruoanlaittomahdollisuudet olivat rajalliset. Monissa tapauksissa päävuokralainen asetti reunaehdot makuuhuoneen tai nukkumatilauksen ulkopuolisten tilojen käytölle³¹⁷, joskin sukulaisten tai tuttavien luona asuessa kaupunkiin tulleet saivat yleensä enemmän vapauksia³¹⁸. Siirtyminen alivuokralaisuudesta päävuokralaiseksi tai asunnonomistajaksi koettiin positiivisena kokemuksena, sillä se tarjosi kyselyvastaajille sosiaalista vapautta³¹⁹.

Kyselyyn vastanneiden asukkaiden kirjoituksista keskeisenä asumisen järjestelyn elementtinä keskinäisen avunannon merkitys. Monet kaupunkiin muuttaneet pääsivät asuntoon kiinni sukulaisten³²⁰ tai tuttavien³²¹ kautta. Yhdessä kirjoituksessa vuonna 1970 Helsinkiin muuttanut mies kertoo joutuneensa tilapäisesti majoittamaan neljä henkilöä, jotka olivat jääneet asunnottomiksi häätöjen takia jo valmiiksi pieneen asuntoonsa: ”Ne olivat myös Pohjois-Karjalasta, ja siksi otimme heidän asumaan. Meitä oli nyt siis yhteen aikaan 7 henkilöä yhdessä huoneessa.”³²²

Ilman sosiaalista apuverkostoa asunnonsaanti oli vaikeaa, mutta ei mahdotonta. Tähän ilmiöön liittyy kuitenkin myös poikkeuksia, ja yksi vastaaja kuvaili lehti-ilmoituksella

---

³¹⁷ Esim. KM:K39/715.

³¹⁸ Esim. KM:K39/384; KM:K39/667.

³¹⁹ Esim. KM:K39/631; KM:K39/663.

³²⁰ Esim. KM:K39/286; KM:K39/682; KM:K39/535.

³²¹ Esim. KM:K39/568 Asuntopula 1994, kansatieteen aineisto. Museoviraston arkisto; KM:K39/506.

³²² KM:K39/165. Asuntopula 1994, kansatieteen aineisto. Museoviraston arkisto.

vuokra-asunnon saannin olleen ”suorastaan helppoa³²³”. Eräs kirjoittaja taas toteaa, ettei koskaan ollut asunnoton, vaikka valikoima olikin niukka³²⁴. Kokonaisuudessaan voi kuitenkin todeta, että sosiaaliset verkostot auttoivat asukkaita enemmän kuin esimerkiksi kaupungin apu.

Niissä kirjoituksissa, joissa muisteltiin kaupungin roolia asunnonhankinnassa, kaupungin rooli ja toimet nähdään usein ongelmallisina tai jopa haitallisina. Toisaalta asunnon tarjoamisen sijaan lapset otettiin huostaan, kun taas toisaalta perheettömyys myös esti asunnon saannin kaupungilta ja yksinäisten ihmisten oli turvauduttava vapaisiin markkinoihin. Odotusajat kaupungin asuntoihin olivat pitkiä, ja niitä odotellessa kirjoittajien piti asua muun muassa hädettyjen talossa³²⁵. Toinen kirjoittaja taas totesi kirjoituksessaan, että asunnonsaaminen vaikeutui entisestään perhekoon kasvaessa³²⁶.

Asuntopolun loppupäässä kirjoittajat joko jäivät Helsinkiin tai muuttavat pois. Kaupunkiin jääneet päätyvät joko ostamaan oman asunnon tai ryhtyvät päävuokralaisiksi. Omistusasunto ei kuitenkaan ollut kaikille kyselyyn vastanneille itseisarvo, vaan koti saattoi löytyä myös kaupungin vuokra-asunnosta³²⁷. Myös asuntojen korkeat myyntihinnat saattoivat vaikuttaa päätökseen pysyä vuokra-asujana.³²⁸

Omistusasuntoon päästiin kiinni asumispolulla yleensä monen mutkan kautta. Ostopäätökseen vaikutti muun muassa vuokramarkkinoiden korkea hintataso³²⁹ sekä omistusasumisen tuoma vapaus³³⁰. Omistusasunto ei myöskään aina tuonut onnea, sillä yhdessä tapauksessa perhe joutui myymään asuntonsa vuoden jälkeen, sillä he eivät pystyneet maksamaan lainaa³³¹.

---

³²³ KM:K39/764.

³²⁴ KM:K39/663.

³²⁵ KM:K39/264.

³²⁶ KM:K39/286.

³²⁷ KM:K39/264.

³²⁸ KM:K39/631.

³²⁹ KM:K39/499.

³³⁰ KM:K39/535.

³³¹ KM:K39/286.

Kaupungista poismuuttamiselle oli myös useita syitä. Helsingistä muutettiin pois koska kaivattiin takaisin maaseudulle³³², töiden takia³³³ tai kaupungissa koettujen negatiivisten kokemusten takia³³⁴. Pelkät vastoinkäymiset eivät siis ajaneet kaupunkiin muuttaneita pois, vaan Helsingissä asumisen voidaan nähdä myös yhtenä siirtymänä kyselyyn vastanneiden ihmisten asumispoluilla.

5. Johtopäätökset

Tutkimukseni tarkoituksena oli selvittää, millaista Helsingin kaupungin harjoittama asuntopolitiikka oli jälleenrakennuskauden jälkeisenä aikana, minkä lisäksi tutkin myös sitä, miten kaupunkilaiset selviytyivät kaupungin vaikeilla asuntomarkkinoilla. Lähestymistapani linkittyi siten kolmeen osa-alueeseen: asuntopulaan, asuntopolitiikkaan ja asuntopulaan kokemuksena. Teoreettisena viitekehyksenä toimivat hyvinvointivaltioajattelu ja asumispolut sekä käsitteet niihin liittyvät käsitteet.

Keskityin analyysissäni ensiksi siihen, millaisin keinoin Helsingin kaupunki pyrki helpottamaan kaupungissa vallinnutta asuntopulaa. Kaupunginvaltuustossa käytiin tarkasteluajanjakson aikana lukuisia keskusteluja siitä, miten asumisen epäkohtiin tulisi puuttua. Käytännössä keskustelu perustui kaupunginvaltuutettujen tekemiin aloitteisiin, joihin sitten kaupungin eri viranomaisosastojen edustajat vastasivat.

Aloitteiden pohjalta voidaan todeta, että kaupungin asunto-ongelmia pyrittiin korjaamaan keskittymällä erityisesti kaikista huonoimmassa asemassa olevien kaupunkilaisten asumistasoa parantamalla. Keskeisimmiksi avun kohderyhmiksi nousivat luvussa 3.1. esittelemäni vanhukset, lapsiperheet, romaniperheet, hädätyt sekä yksinäiset henkilöt. Asunto-olojen parantaminen ja asunnonjako perustuivat siis kaupunkilaisten jaotteluun erilaisiin ryhmiin.

---

³³² KM:K39/715.

³³³ KM:K39/667; KM:K39/856.

³³⁴ KM:K39/558.

Keskeisin asunnonjakoon vaikuttanut tekijä oli koko tarkasteluajanjakson ajan se, että asunnonsaajan maksukyky tuli olla taattu. Tämä on havaittavissa asunnonjakotoimikunnan jako-ohjeista, joissa maksukyvyn rooli oli koko ajan keskeinen, eikä se poistunut missään jakoehdoista missään vaiheessa. Maksukyvyn merkitys näkyi kaupunginvaltuustossa käydyissä keskusteluissa. Esimerkiksi lapsiperheiden kohdalla sekä kaupunginhallitus että asunnonjakotoimikunta peräänkuuluttivat maksukyvyn tärkeyttä asunnonsaannissa, vaikka perheet olisivatkin menettäneet edellisen asuntonsa heistä riippumattomista syistä.³³⁵ Vaikka perheasuntojen rakentaminen olikin keskeisessä roolissa 1950-luvun lopulla, vähävaraisilla perheillä ei kuitenkaan ollut varaa muuttaa niihin. Maksukyvyn merkitys nousi ratkaisevaksi tekijäksi myös vanhusten asunto-olojen yhteydessä³³⁶.

Vaikka kaikkien edellä mainittujen ihmisryhmien asumisen tasoa pyrittiinkin parantamaan, on kunnallisaineistosta kuitenkin huomattavissa, tietynlaisia arvotuksia ihmisryhmien välillä sen suhteen, millaisia asuntoja kullekin ryhmälle tarjottiin. Kiistatta parhaiten asunnonjaossa pärjäsivät pitkään kaupungissa asuneet, maksukykyiset perheet.

Kuten todettua, kaupunginvaltuutetut pyrkivät aloitteillaan parantamaan heikoimmas-
sa asemassa olevien asuinoloja. Aloitteita käsitelleissä keskusteluissa valtuutettujen ja aloitteisiin vastanneiden viranomaistahojen on huomattavissa selkeitä jännitteitä; valtuutettujen aloitteisiin yhtymisen sijaan viranomaistahot olivat yleisesti ottaen niitä vastaan. Tämä näkyy myös siinä, etteivät aloitteet pääasiassa johtaneet laajempiin toimenpiteisiin. Eräänlaisena poikkeuksena voi mainita romaniperheiden asunto-olojen huomioon ottamisen. Kuten todettua, romaniperheiden asuinolot olivat kaupungissa tarkasteluajanjakson aikana kenties kaikista kehnoinmat, ja kaupunki ryhtyi osoittamaan asuntoja kiireellisessä asunnontarpeessa olleille romaniperheille vuodesta 1969 lähtien.

---

³³⁵ Kunn.kert. 1955 I, 83.

³³⁶ Kunn.kert. 1956 I, 80; Kunn.kert. 1957 I, 87.

Asunnonjakotoimikunnan toimittaman toteutuneen asunnonjaon luvuissa korostuu erityisesti kaupungin asuntokannan heikko laatu, sillä *asunnon kehnos tai ahtaus* oli merkittävin asunnonsaantiin johtanut ehto. Tämä ei sinällään ole yllättävää, sillä yksi Helsingissä asumisen piirre on ollut asumisen ahtaus, joka on huomattavista myös kyselykilpailuun vastanneiden kaupunkilaisten asumispolun alkuvaiheista. Myös *häättöjen ja irtisanomisien* keskeinen rooli on perusteltavissa aikakaudelle ominaisilla laajoilla saneeraustöillä, joita kaupungissa suoritettiin.

Halusin tässä tutkimuksessa selvittää sitä, välittykö kaupungin suorittamasta asuntopolitiikasta hyvinvointivaltioajattelulle ominaisia piirteitä, kuten tasa-arvoa, universaaleja oikeuksia tai yhteiskunnan vastuuta. Kaupunginvaltuutettujen tekemistä aloitteista nämä piirteet ovat huomattavissa, sillä valtuutetut pyrkivät aloitteillaan parantamaan heikoimpien asemaa kaupungissa. Samaa ei voi sanoa kaupunginhallituksen ja asunnonjakotoimikunnan vastauksista, jotka olivat pääasiassa aloitteita vastaan vaihtelevin perustein. Tasa-arvon ja yhteisien oikeuksien sijaan viranomaistahot painottivat puheenvuoroissaan ensisijaisesti asunnonhakijoiden maksukyvyyn merkitystä, joka kuitenkin usein puuttui heikoimmassa asemassa olevilta. Lisäksi on hyvä muistaa, että monet asuntopoliittiset uudistukset, kuten Aravan perustaminen tai Puu-Käpylän rakentaminen, olivat alun perin kansalaisyhteiskunnan toimeksi panemia järjestelmiä.

Erot kaupunginvaltuutettujen sekä kaupunginhallituksen ja asunnonjakotoimikunnan näkemysten välillä onkin mielenkiintoinen yksityiskohta kaupungin asuntopolitiikassa. Tässä tutkimuksessa käytetyt aineistona kunnalliskertomuksissa esitetyt tiedot kertovat kuitenkin vain tärkeimmät kaupunginvaltuustossa ja -hallituksessa tehnyt päätökset. Kaupunginvaltuuston kokouspöytäkirjat, joista päätöksiin johtaneet keskustelut löytyvät kokonaisuudessaan tarjoavat siis hyvän mahdollisuuden jatkotutkimukselle.

Entä miltä näyttävät kaupunkilaisten kokemukset asuntopolusta ja millaisia olivat kaupunkilaisten odotukset asunnonsaannista? Välittykö kaupunginvaltuustossa käyty keskustelu kaupunkilaisten arkeen? Luottivatko kaupunkilaiset, että kaupunki tarjoaisi heille asunnon? Kahteen viimeiseen kysymykseen vastaus on aineiston valossa kielteinen. Kaupunkilaisten selviytyminen asuntomarkkinoilla perustui pääasiassa kahteen

pääpiirteeseen; itsenäiseen selviytymiseen sekä omaan, sukulaisista, ystävistä ja tuttavista koostumaan sosiaaliseen verkostoon. Sosiaalisen verkoston apu korostui erityisesti kaupunkiin muutettaessa, sillä monen vastaajan ensiasunto löytyi juuri verkoston kautta. Kun kyselyyn vastanneet kaupunkilaiset viittasivat vastauksissaan kaupunkiin asunnontarjoajana, sai kaupunki pääasiassa vastaan ainoastaan kritiikkiä, mikä käy ilmi useammasta kyselyvastauksesta³³⁷.

Jäsensin kyselyvastauksia käsittelevän analyysiluvun kolmeen osaan, sillä kyselyvastauksia yhdisti laajalti samat, asumispoluille ominaiset siirtymät. Kyselyvastauksien pohjalta on mahdollista muodostaa tietynlainen asumispolun arkkityyppi. Alaluvussa 4.1. käsittelin kaupunkiin muuttamista ja ensikosketusta kaupungin asuntomarkkinoista. Kaupunkiin muutettiin ensin yksin, joko työn tai opintojen perässä, ja ensimmäinen asunto löytyi yleensä sosiaalisen verkoston kautta, kuten jo ylempänä totesin. Asuminen oli usein ahdasta ja joissain alivuokralaistapauksissa myös rajoitettua ruoanlaiton ja peseytymismahdollisuuksien osalta. Ajan myötä, ja usein monen asunnon kautta, vastaajat pääsivät muuttamaan väljempiin asuntoihin ja alivuokralaisuudesta saatettiin siirtyä päävuokralaisiksi, mikä merkitsi monille uudenlaista asumisen vapautta ja oli sitä kautta positiivinen kokemus.

Asuntopolulla eteneminen ei kuitenkaan aina ollut siirtymistä tilavampaan tai paremmin varusteltuun asuntoon, vaan ajan myötä asumispolulla tuli vastaan monenlaisia vastoinkäymisiä, joita tarkastelin alaluvussa 4.2. Vastoinkäymisiä tuli vastaan niin yksityisillä asuntomarkkinoilla kuin kaupungin kanssa asioidessakin. Asunnonjakotoimikunnan asunnonjako-ohjeet esimerkiksi estivät erästä perhettä saamasta asuntoa, sillä perhe ei ollut asunut Helsingissä jako-ohjeiden edellyttämää kymmentä vuotta. Perhe joutui antamaan lapsensa kielteisen päätöksen myötä huostaan, mikä voidaan nähdä hyvinvointi-ideologian antiteesinä

Ajan myötä, ja usein monen asunnon kautta, vastaajat pääsivät muuttamaan väljempiin asuntoihin ja alivuokralaisuudesta saatettiin siirtyä päävuokralaisiksi, mikä merkitsi

---

³³⁷ Esim. KM:K39/869; KM:K39/286; KM:K39/535.

monille uudenlaista asumisen vapautta ja oli sitä kautta positiivinen kokemus. Alaluvussa 4.3. syvennyin niihin vaihtoehtoihin, joihin kyselyvastaajat päätyivät vastaustensa loppupäässä. Vaihtoehtoja aineistosta löytyi kaksi; jäädä kaupunkiin tai kaupungista pois muuttaminen. Kaupunkiin jääminen jakautui vielä kahteen osaan, omistus- ja vuokra-asumiseen.

Perinteisestä asuntopolkuajattelusta poiketen kaikki kirjoittajat eivät kuitenkaan pyrkineet omistusasuntoon eikä päävuokralaisena asumista nähty välttämättä jollain tavalla arvottomampana asumisen muotona, vaikkakin jossain tapauksissa vuokralle päätettiin jäädä asuntojen korkeista myyntihinnoista johtuen. Osalle vastaajista asunnon ostaminen oli kuitenkin perinteisen asumispolkuajattelun mukaista, mutta oman asunto-osakkeen ostamiseen päädyttiin myös siitä syystä, ettei vastaaja enää olisi riippuvainen kaupungin toimista. Ajatus kodinomistajayhteiskunnasta ei siis vielä ollut iskostunut täysin helsinkiläisten mieliin. Tämä on linjassa Ruonavaaran huomion kanssa siitä, että asunnon omistamisen statusmerkitys on ei ole ylihistoriallinen ilmiö, vaan sosiaalinen ja historiallinen konstruktio³³⁸. Kun enemmistö kaupunkilaisista asui vuokra-asunnoissa, sitä ei välttämättä pidetty epätoivottavana asumisen muotona. Oli kyseessä sitten vuokra- tai omistusasunto, kaupunkiin jääneet vastaajat vaikuttivat pääasiassa tyytyväisiltä tilanteisiinsa.

Kaupungista muutettiin myös pois useista eri syistä. Kokemukset Helsingissä asumisesta saattoivat olla niin negatiivisia, että vierailu Helsingissä jäi lyhyeksi. Muita syitä kaupungista pois muuttamiselle olivat muun muassa kaipuu takaisin maaseudulle tai perheeseen kasvaminen, eikä Helsingissä asumista nähty enää sen hetkiseen elämäntilanteeseen sopivana.

Huomionarvoista kyselyvastauksissa oli myös se, että asunto-ongelmien kärkkäimmät esiintymismuodot, kuten porraskäytävissä tai kaduilla asuminen, eivät olleet kyselyyn vastanneiden kaupunkilaisten ongelmia. Kyselyvastauksista ei myöskään ilmennyt merkittäväällä tavalla alkoholin tai vaikkapa T-spriin käyttö, jotka olivat myös aikakau-

---

³³⁸ Ruonavaara 1993, 60.

delle ominaisia sosiaalisten ongelmien ilmenemismuotoja. Tässä mielessä kyselyvastaajien asumiskertomukset eivät anna kuvaa päiden ongelmien takia yhteiskunnan marginaalissa elävien asunto-ongelmista ja niihin liittyvistä kamppailuista. Asunto-oloiltaan vaikeimmassa asemassa olleet kaupunkilaiset eivät todennäköisesti ottaneet osaa kyselykilpailuun.

Kokonaisuudessaan Museoviraston kyselylehteen lähetetyt vastaukset muodostavat mielenkiintoisen ja kirjavan tarinan Helsingissä asumisesta. Kyselyvastausten ja sen tuoman arvokkaan muistitiedon käyttö on kuitenkin jäänyt vähemmälle aikaisemmassa asuntopulan tutkimisessa. Olen tässä tutkimuksessa käyttänyt vain pientä osaa koko aineistokokonaisuudesta oman tutkimukseni ajallisesta ja alueellisesta rajauksesta johtuen, joten aineisto tarjoaa myös tulevaisuudessa paljon mahdollisuuksia monipuoliselle tutkimukselle. Tulevaa tutkimusta voidaan siis tehdä vielä niin Helsingistä kuin muistakin kaupungeista ja väestökeskuksista.

Helsingin asuntopula on tutkimuskohteena mielenkiintoinen yhtäältä sen historiallisesti pitkien juurten ja toisaalta lähestymistapojen kirjosta johtuen. Asuntopula ei ole kuitenkaan pelkästään historiallinen ilmiö, sillä kaupunkiin muuttaa koko ajan lisää ihmisiä ja asuntopulasta kirjoitetaan ja keskustellaan nykypäivänäkin paljon niin kaupunginhalinnossa kuin päivälehdissäkin.

6. Lähteet ja kirjallisuus

6.1. Arkistolähteet

Museoviraston arkisto

Kansatieteen aineisto

Museoviraston kyselylehti No. 39, 1994, Asuntopula.

6.2. Painetut lähteet

Helsingin kaupungin kunnallishallinto (1965–1974).

Kaupunginvaltuusto ja -hallitus sekä lautakunnat (1965–1974).

Helsingin kaupungin tilastollinen vuosikirja 1955, 1964, 1970, 1980, 1984, 2014, 2017.

Helsingin kaupungin virastot ja laitokset (1965-1974).

Virastot ja laitokset.

Kertomus Helsingin kaupungin kunnallishallinnosta (1951, 1955–1964).

Edellinen osa: kaupunginvaltuusto ja -hallitus (1955–1964).

Jälkimmäinen osa: lautakunnat sekä virastot ja laitokset (1960–1964).

6.3. Kirjallisuus ja tieteelliset artikkelit

Alasuutari, Pertti: *Laadullinen tutkimus*. Vastapaino, Tampere 1999.

Bengtsson, Bo & Ruonavaara, Hannu: Introduction to the Special Issue: Path Dependence. Teoksessa *Housing, Theory and Society*, Vol. 27, No. 3 2010, 193-203.

Burnett, John: *A Social History of Housing 1815-1985 Second Edition*. University Press, Cambridge 1986.

Clapham, David: *The Meaning of Housing: A Pathways Approach*. The Policy Press, Bristol 2005.

Clapham, David: Housing Pathways: A Post Modern Analytical Framework. Teoksessa *Housing, Theory and Society*, 2002:19, 57–68.

Denzin, Norman K.: *The Research Act: A Theoretical Introduction to Sociological Methods*. Aldine, Chicago 1970.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha: *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino, Tampere 1998.

Esping-Andersen, Gøsta: *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Polity Press, Cambridge 1990.

Fingerroos, Outi & Haanpää, Riina: Muistitietotutkimuksen ydinkysymyksiä. Teoksessa Outi Fingerroos, Riitta Haanpää, Anne Heimo ja Ulla-Maija Peltonen (toim.) *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2006, 25-48.

Hall, Thomas & Vidén, Sonja: The Million Homes Programme: a review of the great Swedish planning project. Teoksessa *Planning Perspectives*, 20 (July 2005), 301-328.

Hautajärvi, Harri: Rakennettiin Suomi. Teoksessa Teoksessa Harri Hautajärvi (toim.) *Rakennetun Suomen tarina*. Rakennustieto Oy, Helsinki 2017, 6-23.

Helminen, Martti & Lukander, Aslak: *Helsingin suurpommitukset helmikuussa 1944*. WSOY, Helsinki 2004.

Herranen, Timo: Kaupunkisuunnittelu ja asuminen. Teoksessa Oiva Turpeinen, Kai Hoffman ja Timo Herranen. *Helsingin historia vuodesta 1945 1. osa: väestö, kaupunginsuunnittelu ja asuminen, elinkeinot*. Helsingin kaupunki, Helsinki 1997, 121-243.

Juhila, Kirsti; Jolanki, Outi & Vilkkö, Anni: Siirtymät ja valinnat vanhojen ihmisten ja asunnottomien asuntopoluilla. Teoksessa Kirsi Juhila ja Teppo Kröger (toim.) *Siirtymät ja vaiheet asumispolulla*. SoPhi 133, Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä, 2016, 11-40.

Juhila, Kirsti & Kröger, Teppo: Esipuhe teoksessa Kirsi Juhila ja Teppo Kröger (toim.) *Siirtymät ja vaiheet asumispolulla*. SoPhi 133, Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä 2016, 5-11.

Juntto, Anneli: Asumisen historiallinen muutos Suomessa ja polkuriippuvuus. Teoksessa Anneli Juntto (toim.) *Asumisen unelmat ja arki*. Gaudeamus, Helsinki 2010, 17-47.

Juntto, Anneli: *Suomalaisten asumistoiveet ja mahdollisuudet*. Tilastokeskus, ympäristöministeriö, Helsinki 2007.

Juntto, Anneli: *Asuntokysymys Suomessa: Topeliuksesta tulopolitiikkaan*. Sosiaalipoliittisen yhdistyksen julkaisu No. 50, Helsinki 1990.

Kervanto Nevanlinna, Anja: Kaupungissa on tulevaisuus. Teoksessa Teoksessa Harri Hautajärvi (toim.) *Rakennetun Suomen tarina*. Rakennustieto Oy, Helsinki 2017, 64-93.

Kettunen, Hanna & Ruonavaara, Hannu: Discoursing deregulation: the case of the Finnish rental housing market. Teoksessa *International Journal of Housing Policy*, Volume 15, Number 2 2015, 187-204.

Kolbe, Laura: Helsinki kasvaa suurkaupungiksi. Teoksessa Laura Kolbe & Heikki Helin, *Helsingin historia vuodesta 1945 3. osa: kunnallishallinto ja -politiikka, kunnallistalous*. Helsingin kaupunki, Helsinki 2002, 13-511.

Korhonen, Erkki: *Asunnottomuus Helsingissä*. Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuksia 4, Helsinki 2002.

Laakso, Seppo & Loikkanen, Heikki: *Kaupunkitalous*. Gaudeamus, Helsinki 2004.

Malinen, Antti: *Perheet Ahtaalla. Asuntopula ja siihen sopeutuminen toisen maailmansodan jälkeisessä Helsingissä 1944-1948*. Väestöliitto, Helsinki 2014.

Mäenpää, Jorma: *Asuntopolitiikkamme ja sen tavoitteet*. Tammi, Helsinki 1968.

Mäkinen, Eikka (toim). *Käpylä: puutarhakaupunginosa 50 vuotta*. Suomalaisen Kirjallisuuden Kirjapaino Oy, Helsinki 1970.

Nikula, Riitta: Torpasta lähiöön – Suomen asuntorakentamisen pitkä taival. Teoksessa Harri Hautajärvi (toim.) *Rakennetun Suomen tarina*. Rakennustieto Oy, Helsinki 2017, 24-59.

Palomäki, Antti: *Juoksuhaudoista jälleenrakentamiseen. Siirtoväen ja rintamamiesten asutus- ja asuntokysymyksen järjestäminen ja sen käännteentekevä vaikutus asuntopolitiikkaan ja kaupunkirakentamiseen*. Tampere University Press, Tampere 2011.

Pulma, Panu: Kasvun katveessa. Teoksessa Harry Schulman, Panu Pulma ja Seppo Aalto. *Helsingin historia vuodesta 1945: Suunnittelu ja rakentuminen, sosiaaliset ongelmat ja Urheilu*. Helsingin kaupunki, Helsinki 2000, 113-340.

Pulma, Panu: Halutaan koti vaikka kaupungin laidalta – Helsingin asuntojono 1945–90. Teoksessa Elina Katainen, Anu Suoranta, Kari Teräs ja Johanna Valenius (toim.) *Koti kaupungin laidalla – Työväen asumisen pitkä linja*. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura. Väki Voimakas 12 1999, 164-184.

Pöysä, Jyrki: Kilpailukirjoitukset muistitietotutkimuksessa. Teoksessa Outi Fingerroos, Riitta Haanpää, Anne Heimo ja Ulla-Maija Peltonen (toim.) *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2006, 221-243.

Ruonavaara, Hannu: *Omat kodit ja vuokrahuoneet: sosiologinen tutkimus asunnonhallinnan muodoista Suomen asutuskeskuksissa 1920-1950*. Turun yliopiston julkaisuja, sarja C, osa 97, Turun yliopisto, Turku 1993.

Ruonavaara, Hannu: *The Growth of Urban Home-Ownership in Finland 1950-1980*. Department of Sociology and Political Research, Sociological Studies Series A No. 10, University of Turku, Turku 1988.

Schulman, Harry: Helsingin suunnittelu ja rakentuminen. Teoksessa Harry Schulman, Panu Pulma ja Seppo Aalto. *Helsingin historia vuodesta 1945: Suunnittelu ja rakentuminen, sosiaaliset ongelmat ja Urheilu*. Helsingin kaupunki, Helsinki 2000, 13-112.

Taipale, Ilkka: Perheettömät nykyproletariaattina. *Yhdyskuntasuunnittelu* 2012, vol. 50:4, 83-86.

Taipale, Ilkka: *Asunnottomuus ja alkoholi – Sosiaalilääketieteellinen tutkimus Helsingistä 1937-1977*. Alkoholitutkimussäätiön julkaisuja n:o 32, Helsinki, 1982.

Tervonen, Miika: Romanit ja suuri muutos. Teoksessa Panu Pulma (toim.) *Suomen romanien historia*. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki 2012, 166-197

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli: *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi, Helsinki 2002.

Turpeinen, Oiva: Väestö. Teoksessa Oiva Turpeinen, Kai Hoffman ja Timo Herranen. *Helsingin historia vuodesta 1945 1. osa: väestö, kaupunginsuunnittelu ja asuminen, elinkeinot*. Helsingin kaupunki, Helsinki 1997, 13-120.

6.5. Verkkolähteet

Asuntohallitus. Asuntohallituksen arkisto:

<http://www.narc.fi:8080/VakkaWWW/Selaus.action;jsessionid=C3B6A4917DB9FD9F674439BEE6DD5DBA?kuvailuTaso=AM&avain=48121.KA>, haettu 26.10.2017.

Helsingin kaupungin tietokeskus. Helsingin kaupungin digitoidut painetut asiakirjat: https://www.hel.fi/static/tieke/digitoidut_asiakirjat/index.html, haettu 8.3.2018.

Helsingin kaupungin tietokeskus. Ohjeet ja esittely:

https://www.hel.fi/static/tieke/digitoidut_asiakirjat/helsingin_kunnalliskertomukset/ohjeet.html, haettu 18.12.2017.

Kivilaakso, Aura (17.11.2011, päivitetty 5.12.2017) *Puu-Käpylän kaavoituskiista - Kulttuuriympäristöön kohdistuvien asenteiden muuttumisesta 1960-luvulla:*

<http://www.rakennusperinto.fi/fi->

[Fl/Hoida_ja_suojelu/Kulttuuriympariston_suojelu/Kaavasuoja/Kaavasuoja/PuuKapylan_kaavoituskiista__Kulttuuriymp\(37759\)](http://www.rakennusperinto.fi/fi-Fl/Hoida_ja_suojelu/Kulttuuriympariston_suojelu/Kaavasuoja/Kaavasuoja/PuuKapylan_kaavoituskiista__Kulttuuriymp(37759)), haettu 26.3.2018.

Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone Oy:

<http://www.kielitoimistonsanakirja.fi/netmot.exe?SearchWord=hyvinvointivaltio&dic=1&page=results&UI=fi80&Opt=1>, haettu 24.3.2017

Lindfors, Jukka (19.10.2009, julkaistu verkossa 21.10.2009): Lähiöt. Ohjelmasta *Elävä arkisto 3: Urbanismi*. Yleisradion Elävä arkisto:

<http://yle.fi/aihe/artikkeli/2009/10/21/laura-kolbe-ja-kaupungistuva-suomi>, haettu 8.3.2017.

Museovirasto. Kansatieteen aineistot:

<http://www.nba.fi/fi/tietopalvelut/arkisto/arkistoaineistot/kansatieteen-aineistot>, haettu 1.11.2017.

Museovirasto. Kansatieteelliset kyselytutkimukset. Kyselyt vuosina 1956-1996:

https://www.museovirasto.fi/uploads/Museoviraston_arkisto/Kansatieteelliset_kyselytutkimukset.pdf, haettu 29.3.2018.

Mäntymäki, Heikki (7.11.2012) *Vuosisadan yleiskaavat:*

http://www.yleiskaava.fi/2012/vuosisadan_yleiskaavat/, haettu 2.1.2017.

Vihavainen, Marja & Kuparinen, Virva: *Asuminen Helsingissä 1950-2004*. Helsingin kaupungin verkkojulkaisu 34, Helsinki 2006:

https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/06_11_27_vihavainen_vj34.pdf, haettu 27.3.2017.

Liitteet

Liite 1.

Kysely n:o 39 1994, Asuntopula, Pirkko Hakala

Sotien aikana ja pitkään niiden jälkeenkin Suomessa vallitsi vaikea asuntopula, jota pyrittiin lievittämään eriasteisin poikkeusmääräyksin. Kaupunkeihin, kauppaloihin ja suureen osaan maalaiskuntia perustettiin huoneenvuokralautakunta, jonka tehtävänä oli soveltaa määräyksiä paikkakunnan asunto-olojen mukaisesti. Monilla paikkakunnilla oli mm. voimassa pakollinen asunnonvälitys, jonka tarkoituksena oli estää vuokrakeinottelu. Paikallisilla huoneenvuokralautakunnilla oli valtuudet myöntää tai evätä asumislupa. Tarkoituksena oli estää tarpeettomaksi katsottu muuttaminen maaseudulta asutuskeskuksiin. Lautakuntien tuli asuntoja jakaessaan ottaa erityisesti perheellisten tarpeet huomioon. Vuokranantajien oikeutta valita vuokralaiset tai sanoa nämä irti rajoitettiin, vuokria säädeltiin, vuokralaiset voitiin määrätä vaihtamaan asuntoa keskenään jne. Asuntopulan pahimmin koettelemilla paikkakunnilla kukin sai käyttöönsä enintään yhden huoneen, ja lautakunnan vallassa oli osoittaa asuntoon vuokralaisia ilman omistajan suostumustakin.

Etenkin asutuskeskuksissa jatkui sodan päätyttyäkin ankara asuntopula, sillä osa niistä oli kärsinyt pahoin pommituksista. Pääosa jälleenrakennuskauden asuntotuotannosta suunnattiin kuitenkin aluksi maaseudulle. Vielä vuonna 1950 kaupungeissa oli vuokra-asuntoja 72 % vakituisista asunnoista ja ahtaasti asuminen oli erittäin yleistä. Helsingissä viimeiset pommisuojojissa asuneet pääsivät muuttamaan muualle vasta vuonna 1954. 1960- ja 70-luvulla alkoi uusi vaihe, kun laajentuva teollisuus ja palveluelinkeinot vetivät väkeä maaseudulta kaupunkeihin ja taajamiin. Niissä uusien asuntojen tarve kasvoi.

Monella suomalaisella onkin jossakin elämänvaiheessa ollut kokemusta asuntopulasta, ahtaasti asumisesta tai alivuokralaisena olosta. Tällä kyselyllä pyritään saamaan tietoa näistä kokemuksista sota-ajasta nykypäiviin saakka. Voitte vastata joko kyselyyn kokonaisuudessaan tai vain osaan siitä. Maaseudun asutustoimintaa käsiteltiin Museoviras-

ton kyselylehdessä jo vuonna 1982, joten tällä kertaa erityisen tervetulleita ovat kaupunkien, asutuskeskusten ja taajamien asukkaiden kokemukset. Kyselyssä käsitellään asiaa sekä vuokralaisen että vuokranantajan näkökulmasta.

Sota- ja pula-aika

1. Kertokaa asumisestanne viime sotien ja niitä seuranneiden vuosien aikana (kysymykset 2-7 on tarkoitettu ensisijaisesti vuokralaisille ja kysymykset 8-10 vuokranantajille). Miten poikkeuksellinen aina vaikutti asumisoloihinne? Asuitemo omassa asunnossa vai vuokralla? Millä paikkakunnalla? Kuinka monta henkeä perheessänne oli? Minkä kokoinen asuntonne oli (pinta-ala ja huoneiden lukumäärä)?
2. Jouduitteko asunnontarvitsijana asioimaan huoneenvuokralautakunnan kanssa? Millä tavoin? Saitteko lautakunnan osoittaman vuokra-asunnon? Oliko sen suhteen valinnanvaraa, vai jouduitteko ottamaan vastaan asunnon, joka ei tyydyttänyt Teitä? Vaadittiinko asunnon saamiseksi suosituksia? Keneltä? Entä tarvitsitteko asumisluvan paikkakunnalta? Oliko sen saaminen helppoa? Kertokaa asunnonhankintaan liittyvistä asioista yksityiskohtaisesti.
3. Oliko Teille osoitettu asunto ali- vai päävuokralaisasunto? Kertokaa sen sijainnista, koosta mukavuuksista ym. seikoista yksityiskohtaisesti. Oliko se erillinen asunto vai suuremmasta erotettu osa? Oliko asuntoon oma erillinen sisäänkäynti? Kuinka kauan asuitte tässä asunnossa?
4. Millaiset olivat välinne asunnon haltijan tai omistajan kanssa? Miten hän suhtautui siihen, että joutui ottamaan vuokralaisia? Jos jouduitte asumaan alivuokralaiseksi, miten tulitte toimeen asunnon haltijan kanssa? Saitteko käyttää keittiötä, kylpyhuonetta tai saunaa, pesutupaa, pihaa jne. vapaasti? Säilyikö Teidän ja asunnon omistajan välillä sopi vai syntyikö erimielisyyksiä? Millaisista asioista?
5. Virallisesti vuokria säädeltiin tarkoin, mutta siitä huolimatta jotkut vuokranantajat yrittivät käyttää vaikeaa asuntopulaa hyväkseen ja vaatia korkeampaa vuokraa. Onko Teillä kokemusta tällaisesta? Miten suhtauduitte vaatimuksiin? Saatoitteko asian viranomaisten tietoon?

6. Jouduitteko vaihtamaan asuntoa sota-aikana tai heti sen jälkeen? Mistä syystä (asunnon tuhoutuminen, työn, avioitumisen, perheenlisäyksen jne. takia)? Oli-ko uuden asunnon saaminen työlästä? Millaisia todistuksia huoneenvuokralautakunta vaati muuttuneista olosuhteistanne? Millainen Teille osoitettu uusi asunto oli entiseen verrattuna?
7. Onko Teillä kokemusta huoneenvuokralautakunnan määräämästä asunnon paikkovaihtamisesta? Mikä tähän oli syynä? Miten vaihtaminen käytännössä toteutettiin?
8. Millaisia kokemuksia Teillä asunnon omistajana tai haltijana oli huoneenvuokralautakunnan toiminnasta? Toimitettiin-ko asunnossanne ns. huoneiston katselmuksen ennen vuokralaisten määräämistä? Kuka katselmuksen suoritti? Mitä siitä seurasi?
9. Jouduitteko sodan aiheuttamissa poikkeusoloissa luovuttamaan asuntonne vuokralle? Millaisen asunnon? Millainen vuokralainen tai vuokralaiset Teille osoitettiin? Kuinka kauan he olivat vuokralaisianne? Miten suhtauduitte tilanteeseen?
10. Sota-aikanakin asunnon haltija sai pääsääntöisesti valita itse alivuokralaiset. Joillakin paikkakunnilla tästä kuitenkin poikettiin vaikean asuntotilanteen vuoksi. Jouduitteko ottamaan alivuokralaisia asuntoon- ne? Kuinka pitkäksi aikaa? Millaisia he olivat? Kuinka paljon tilaa luovutitte heille? Miten kotirauha säilyi? Millaisista asioista mahdollisesti syntyi ristiriitoja jokapäiväisessä elämässä? Miten ne ratkaistiin?
11. Jos olette toiminut huoneenvuokralautakunnan jäsenenä, asunnontarkastajana jne., kertokaa niihin liittyvistä kokemuksistanne.

1950-luvulta nykypäiviin

VUOKRALAINEN

12. Mitä aikaa ja paikkakuntaa kuvauksenne koskee? Missä elämäntilanteessa olette kärsinyt asuntopulasta (esim. koulu- tai opiskeluaikana, vasta kaupunkiin muuttaneena)? Oletteko asunut vuokralalla? Pää- vai alivuokralaisena? Jos olette asuneet useissa vuokra-asunnoissa, kuvailkaa niitä kaikkia aikajärjestyksessä.

13. Millä tavoin saitte vuokra-asunnon? Sukulaisten tai tuttavien avulla? Työpaikan kautta? Lehti-ilmoituksella? Asunnonvälityksen kautta? Oliko asunnon löytäminen helppoa?
14. Missä kuvaamanne asunto sijaitti (kaupunginosa, kylä)? Kuinka kaukana se oli koulusta tai työpaikasta? Millaiset olivat kulkuyhteydet?
15. Sijaittiko vuokra-asuntonne kerrostalossa, omakotitalossa vai muualla? Kuinka kauan asuitte samassa asunnossa?
16. Minkä kokoinen asunto oli? Kuvailkaa sitä ja sen sisustusta. Vuokrasitteko sen kalustettuna vai kalustamattomana? Jos kalustamattomana, mistä saitte huonekalut? Piirtäkää asunnosta pohjapiirros, johon huonekalut on merkitty.
17. Paljonko maksoitte asunnosta vuokraa kuukaudessa viikossa tms.? Oliko vuokra mielestänne kohtuullinen? Jouduitteko maksamaan ”pimeää” vuokraa? Korvasitteko vuokran työllä? Millaisella? Millaisia kokemuksia Teillä on vuokranantajista?
18. Asuitteko samassa asunnossa yksin vai jonkun toisen kanssa? Kenen? Miten yhteisasuminen sujui?
19. Millaisia oikeuksia ja rajoituksia Teillä oli alivuokralaisena? Oliko Teillä oikeus käyttää keittiötä ja kylpyhuonetta? Mihin aikaan vuorokaudesta? Voitteko ottaa vastaan vieraita? Oliko vieraiden yöpyminen sallittua? Saitteko tupakoida asunnossanne? Kutsuiko vuokranantaja Teitä omalle puolelleen esim. kahville, katsomaan televisiota tms.?
20. Oliko asunnossanne keittomahdollisuus? Millainen? Miten säilytitte ruokatavarat? Entä miten hoiditte pyykinpesun?
21. Missä elämänvaiheessa pääsitte asumaan väljemmin? Millaiseen asuntoon? Miltä muutos tuntui? Kuvailkaa tarkemmin. Oletteko myöhemmin pitäneet yhteyttä vuokranantajaanne? Miten?

VUOKRANANTAJA

22. Oletteko itse pitänyt alivuokralaisia? Milloin? Mistä syystä (taloudellisista jne.)? Millaisen huoneen tai huoneet vuokrasitte?
23. Mitä kautta hankitte alivuokralaisia? Tuttavien tai sukulaisten? Lehti-ilmoituksella? Olivatko vuokralaisenne opiskelijoita vai työssä käyviä?
24. Millaisia vaatimuksia asetitte alivuokralaisille? Sallitteko heidän käyttää asuntoon keittiötä ja kylpyhuonetta? Kuinka usein? Ilmenikö heidän suhteensa ongelmia? Millaisia?
25. Paljonko peritte vuokraa alivuokralaisasunnosta? Sisältyikö vuokraan joitakin velvollisuuksia esim. siivousta tms.? Vuokrasitteko asunnon kalustettuna vai kalustamattomana? Kutsuitteko vuokralaistanne koskaan esim. kahville tai katsomaan televisiota?
26. Milloin luovuitte alivuokralaisten pitämisestä? Mistä syystä? Ovatko alivuokralaisenne pitäneet myöhemmin yhteyttä Teihin? Millä tavoin?

Liite 2.

Liitetaulukko 1. Helsingin väestö, asuntojen lukumäärä ja asumistiheys 1940-1980.

Vuosi	Väestö	Asuntojen lkm	Hlö/asunto	Pinta-ala/hlö
1940	252 484	...	...	...
1945	276 277	...	...	...
1950	368 519	105 755	3,4	...
1955	403 970	119 377	3,2	15,7
1960	448 315	145 440	3,0	17,2
1965	494 796	174 057	2,8	19,2
1970	523 677	189 734	2,6	21,2
1975	502 961	202 673	2,2	24,9
1980	483 675	221 341	2,1	26,9

... Tietoja ei saatavilla.

Lähde: Helsingin tilastollinen vuosikirja 2017 (t. 2.1); Helsingin tilastollinen vuosikirja 1964 (t. 10); Helsingin tilastollinen vuosikirja 2000 (t. 3.8 & t. 3.9); Helsingin tilastollinen vuosikirja 1970 (t. 34 & t. 35); Helsingin tilastollinen vuosikirja 1980 (t. 4.1 & t. 4.2); Helsingin tilastollinen vuosikirja 1984 (t. 4,2).

Koonnut Jori Pyykkö.

Lite 3.

Liitetaulukko 2. Helsingin kaupungin asunnonjakotoimikunnan suorittaman asunnonjaon jakoperusteet 1961-1974.

Peruste	Vuosi													
	1961	1962	1963	1964	1965*	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974
Häätö tai irtisanominen**	98	227	184	165	...	111	106	112	155	133	135	120	515	132
Talon purkaminen	163	116	78	120	...	119	20	49	58	50	28	18	173	3
Pakkovaihto***, irtisanominen	39	156	56	71	...	149	168	239	139	139	76	107	...	...
Aviopari tai perhe asuivat erillään	...	...	15	11	...	32	31	39	16	41	32	19	9	26
Vailla vakinaista asuntoa	...	...	...	...	...	...	...	58	54	39	74	78	47	34
Asunnon kehnous tai ahtaus	94	224	315	427	...	939	380	342	221	262	185	327	72	182
Lastensuojelu- ja huoltoviraston lausunnot	19	2	46	36	...	29	27	31	61	52	63	38	26	20
Yli 60-vuotiaille päävuokralaisille****	97	117	86	46	...	58	70	106	80	102	68	83	14	22
Nuoret (alle 25-vuotiaat)	...	...	...	57	...	51	123	172	156	153	106	110	48	91
Yksinäiset	38	57	20	39	...	15	26	27	39	64	53	127	23	36
Virka- tai työsuhdeasunnon menetyks	...	42	31	37	...	50	54	44	28	52	44	83	30	...
Siirtoväki	27	102	102	67	...	47	...	...	...	...	...	...	...	...
Rintamamies	33	122	108	97	...	51	...	...	...	...	...	...	...	...

Hakemusten määrä jakovuoden mukaan

7405 10618 10123 8417 7040 7313 7077 6427 6290 5723 8365 8591 9639 7380

Jaettavana olleet asunnot

609 918 810 1023 868 663 830 1053 858 1104 1160 1339 896 1034

Kokoukset

161 198 165 261 36 222 155 160 192 148 113 96 98 87

* Vuoden 1965 alkupuolella tapahtunut asuntojen jakoa koskeva selostus sisältyy vuoden 1964 kertomukseen, ja vuonna 1965 jätettyjen hakemusten perusteella suoritettu asuntojen jako sisältyy pääosin (674 asukasta) vuoden 1966 kertomukseen.

** Irtisanomiset ja häädöt yhdistettiin vuoden 1973 vuosikertomuksessa.

*** Pakkovaihto mainittiin vain vuosien 1961 ja 1962 vuosikertomuksissa.

**** Vuodesta 1972 lähtien yli 65-vuotiaille.

... Tietoja ei saatavilla.

Lähde: Vuodet 1961-1964: Kertomus Helsingin kaupungin kunnallishallinnosta, jälkimmäinen osa: lautakunnat sekä virastot ja laitokset; Vuodet 1965-1974: Helsingin kaupungin virastot ja laitokset, virastot ja laitokset. Koonnut Jori Pyykkö.